

การศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กรมการพัฒนารัฐบาล

ปริญญานิพนธ์
ของ
ทิพพรรณ ไชยปัทม์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
กุมภาพันธ์ 2543
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

30 811. 2543

คณะกรรมการควบคุม และคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
การศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร โคตรบรรเทา)
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิศร ทองชั้น)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร โคตรบรรเทา)
.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิศร ทองชั้น)
.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร. เพ็ญแข ประวนปัจจนิก)
.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ เชียรศรี วิวิธสิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)
วันที่ 12 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2543

ประกาศคุณูปการ

ความสำเร็จของการศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชนครั้งนี้ สำหรับผู้วิจัยแล้ว มิได้มีคุณค่าเพียงหนังสือวิชาการเล่มหนึ่งเท่านั้น หากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้คือ ประสบการณ์เรียนรู้ครั้งสำคัญที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ซึ่งส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความมั่นใจมากขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณคณะอาจารย์จากภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่านที่สละแรงกายแรงใจเพื่อให้ศิษย์ได้รับความรู้และนำไปปรับใช้กับการทำงาน โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร โคตรบรรเทา ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้ความอนุเคราะห์เกินภารกิจของท่าน เพราะถึงแม้จะเกษียณอายุราชการไปแล้ว ท่านก็ยังติดตามให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ จนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จผล ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านไว้ ณ ที่นี้

อย่างไรก็ตาม หากไม่มี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิศร ทองชั้น อาจารย์ ดร. เพ็ญแข ประจณปัจจนีก และรองศาสตราจารย์ เขียวศรี วิวิธศิริ การศึกษารั้งนี้คงจะไม่ดำเนินด้วยดีเช่นนี้ ด้วยทั้งสามท่านได้ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นกรรมการควบคุม และทบทวนผลงานวิจัย พร้อมทั้งให้แง่คิดต่างๆ ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดผลดีต่อปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ยังมีบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ เพื่อนๆ และผู้ร่วมงานทุกท่าน เพราะไม่เพียงแต่จะให้โอกาสในการศึกษาค้นคว้า หากทุกท่านยังคอยเป็นกำลังใจ ให้การสนับสนุน ชี้แนะ และช่วยเหลืออย่างไม่รีรอทำให้ผู้วิจัยซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับคุณค่าและความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นผู้วิจัยขอบอกแก่ แม่ พ่อ และน้องสาวที่เฝ้าผลักดัน เสียสละ ให้อภัย และคอยดำเนินธุระส่วนตัวด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ผู้วิจัยเกิดความสะดวกในการทำปริญญานิพนธ์ให้มีคุณค่าตามที่มุ่งหวังไว้

อย่างไรก็ตาม หากมีข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น ผู้วิจัยขอน้อมรับแต่เพียงผู้เดียว

ทิพพรรณ ไชยูปถัมภ์

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมาย.....	6
	ความสำคัญของการวิจัย.....	7
	ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า.....	7
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
	ภารกิจ และ โครงสร้างการบริหารงานของกรมฯ.....	10
	บทบาทและภารกิจของพัฒนากร.....	12
	จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่.....	16
	ประเภทและเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้.....	26
	พัฒนากรกับภารกิจและคุณลักษณะด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้.....	48
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52
	งานวิจัยในประเทศ.....	52
	งานวิจัยต่างประเทศ.....	56
	สมมติฐานการวิจัย.....	57
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	58
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	58
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	60
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61

การวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัว.....	67
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ ของพัฒนาการและผลการจัดลำดับปัญหา เรียงลำดับตามความสำคัญ.....	69
ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการตาม ตัวแปรต้น.....	77
ตอนที่ 4 ผลการรวบรวม วิเคราะห์ข้อคิดเห็นของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้และ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....	81
5 สรุป อภิปรายผลและข้อคิดเห็น.....	86
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	86
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	86
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	87
การรวบรวมข้อมูล.....	88
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	88
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
อภิปรายผล.....	92

ข้อเสนอแนะ.....	103
ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษา.....	103
ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป.....	104
บรรณานุกรม.....	106
ภาคผนวก.....	114
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	136

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ กับเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้.....	25
2	วิธีการและเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้.....	39
3	ลักษณะสำคัญของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้.....	41
4	ประเภท ลักษณะสำคัญ ข้อดีและข้อเสียของสื่อที่นิยมใช้ในปัจจุบัน.....	45
5	จำนวนกลุ่มตัวอย่างและที่มา.....	59
6	ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ.....	68
7	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน.....	69
8	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายข้อ.....	70
9	ค่าเฉลี่ยตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นรายข้อ เรียงลำดับตามความสำคัญ.....	72
10	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ เป็นรายข้อ.....	74

11	ค่าเฉลี่ยตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ เป็นรายชื่อเรียงลำดับตามความสำคัญ.....	76
12	เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ.....	78
13	เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา.....	78
14	เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน.....	80
15	เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับตำแหน่งทางราชการ.....	81
16	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ เป็นรายด้านและเป็นรายชื่อ.....	82
17	ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา การถ่ายทอดความรู้เป็นรายด้านและเป็นรายชื่อ.....	84
18	รายชื่อจังหวัดและอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ใช้ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	117

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“การศึกษา” เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาให้ “คน” เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ สามารถคิด ทำ จัดแจงและตัดสินใจได้ในตัวเอง (วิจิตร ศรีสอ้าน . 2529 : 6) สุกิจ กลีบแก้ว (2531 : 1) กล่าวว่า “คน” คือ ปัจจัยสำคัญในอันที่นำปัจจัยด้านอื่นๆ ไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพราะคนที่ได้รับการศึกษาจะเป็นกำลังสำคัญในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองให้รู้คหน้า ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศชาติก้าวสู่ความมั่นคงต่อไป ดังนั้น หากประเทศหรือหน่วยงานใดขาดคนที่มีคุณภาพ ก็ยากที่จะได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (พนัส หันนาคินทร์ . 2526 : 4)

✓ กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยงานภาครัฐบาลที่มีภารกิจหลักด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชนบท ให้มีความเชื่อมั่นในการช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน . 2540 : 1) ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านจิตใจ โดยกรมการพัฒนาชุมชน มอบหมายให้พัฒนากรเป็นตัวแทนดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนร่วมกับประชาชนในชนบท ภายใต้บทบาทของผู้จัดแจง ผู้อำนวยการความสะดวก ผู้สนับสนุน และผู้ประสานงาน (กรมการพัฒนาชุมชน, กองฝึกอบรม . 2530 : ก.) รวมตลอดถึงบทบาทของผู้ให้การศึกษาเพื่อการพัฒนา (ปรีดี โชติช่วง และคณะ . 2536 : 5)

สรุปได้ว่า บทบาทต่างๆ ดังกล่าว ส่งผลให้พัฒนากรเปรียบได้กับผู้ถ่ายทอดความรู้ภาคชีวิตแก่ประชาชนในชนบทที่อยู่นอกระบบการศึกษาภาคบังคับ มงคล ชาวเรือ (2527 : 54) กล่าวถึงว่า พัฒนาการมีหน้าที่กระตุ้นให้ประชาชนรู้ และเข้าใจปัญหาของตนและชุมชน รวมถึงสามารถคิดหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง โดยพัฒนากรใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้ทั้งในแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อันได้แก่ การแนะนำความรู้สู่ชุมชน การส่ง

เสริมสนับสนุนบรรยากาศการเรียนรู้โดยการพบปะพูดคุย การประชุม การจัดกิจกรรมพัฒนา รวมถึงการฝึกอบรม สาธิต และการประชาสัมพันธ์ (ดิเรก ก้อนกลีบ และ จิระ กาญจนภักดิ์ . 2527 : 105)

อย่างไรก็ตาม การทำงานของพัฒนากรที่ผ่านมา นับว่ายังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ด้วยสาเหตุหลายประการ ซึ่งการพัฒนากรต้องปฏิบัติงานหลายด้าน ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้พัฒนากรลืมนบทบาทที่แท้จริงของตน นอกจากนี้ วิธีการทำงานของพัฒนากรที่ยังคงเน้นความสำคัญในผลงานของตนมากกว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชน (สำนักงานโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ . 2536 : 1) แสดงให้เห็นว่าพัฒนากรยังไม่เข้าใจถึงบทบาทด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน (ธานี แสงเข็ม . 2538 : 5) จึงไม่เอาใจใส่งานบริการให้ความรู้ ทั้งในด้านการประสานงานข่าวสาร / ข้อมูลทางราชการสู่ประชาชน รวมถึงการนำปัญหาหรือความต้องการของประชาชนมาวางแผนแก้ไขเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น พัฒนากรยังเอาใจใส่ไม่มากพอ (กรมการพัฒนาชุมชน . 2522 : 37)

ผลจากการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การส่งเสริมและรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ในชนบทสำหรับพัฒนากร โดย กมลวัลย์ อุดมเดช (2532 : 90-95) ซึ่งพบว่า พัฒนากรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการวินิจฉัยปัญหาที่เกิดในชุมชน พัฒนากรยังขาดทักษะในการรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ในการทำงานด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การประสานความร่วมมือ และการสร้างความตระหนักให้ผู้นำ และกลุ่ม/ องค์กรประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหานั้น พัฒนากรยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดีเท่าที่ควร

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ประชาชนในชนบทยังคงยากจน มีสาเหตุประการหนึ่งจากการ)ปฏิบัติภารกิจด้านถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรยังมีประสิทธิภาพไม่มากพอ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) โดยศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท ประจำปี 2541 พบว่า คนไทยยังไม่บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ (กรมการพัฒนาชุมชน . 2542 : คำนำ)

ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กองวิชาการและแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติให้ดูแล นำเสนอ และวิเคราะห์ผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือน ตามตัวชี้

วัดด้านต่างๆ โดยกำหนดมาตรฐานไว้ว่า ในแต่ละตัวชี้วัด คนไทยควรมีคุณภาพชีวิตไม่ต่ำกว่าระดับใดในช่วงเวลาหนึ่งๆ เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างผาสุก

ในการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. ดังกล่าว พัฒนาการจะประสานการจัดเก็บกับกรมการหมู่บ้าน (กม.) และคณะปฏิบัติการระดับตำบล (คปต.) โดยกลุ่ม/องค์กรประชาชนในท้องถิ่นเหล่านี้ จะใช้วิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าและสมาชิกของทุกครัวเรือนด้วยแบบสอบถาม จปฐ. ซึ่งมีการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา และในปี 2540 กรมการพัฒนาชุมชนได้ทำการปรับปรุงแบบสอบถาม จปฐ. เป็น 8 หมวด (39 ตัวชี้วัด) ได้แก่ การมีสุขภาพดี มีบ้านพักอาศัย ศึกษาทั่วถ้วน ครอบครัวสุขสบาย รายได้มาก อยากร่วมพัฒนา และพาสู่คุณธรรม (กรมการพัฒนาชุมชน . 2542 : 1-5)

จากรายงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ประจำปี 2541 โดยกองวิชาการและแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน ได้ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จปฐ. จำนวน 7.6 ล้านครัวเรือน พบว่า คุณภาพชีวิตของคนไทยทั้งประเทศยังไม่บรรลุเป้าหมายถึง 14 ตัวชี้วัด หรือร้อยละ 36 ของตัวชี้วัดทั้งหมด และตัวชี้วัดที่ทุกจังหวัดไม่ผ่านเกณฑ์ชี้วัดเดียวกันมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ รายได้เฉลี่ยของสมาชิกในครัวเรือน (ไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท/คน/ปี) โอกาสเข้ารับการฝึกอาชีพของเยาวชนที่ไม่ได้ศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับ และตัวชี้วัดเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของชาวชนบท โดยจังหวัดที่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดดังกล่าวน้อยที่สุดคือ จังหวัดในภาคอีสาน เพราะปรากฏชาวอีสานเพียงร้อยละ 36 (เกณฑ์ร้อยละ 70) ที่มีรายได้เฉลี่ย/คน/ปี เกิน 20,000 บาท มีเยาวชนที่ไม่ได้ศึกษาคู่ระดับมัธยมศึกษาเพียงร้อยละ 58 (เกณฑ์ร้อยละ 80) ที่เข้ารับการฝึกฝนอาชีพ และจำนวนคนอีสานที่มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิของคนเพียงร้อยละ 78 ขณะที่เกณฑ์กำหนดไว้ร้อยละ 90 (กรมการพัฒนาชุมชน . 2542 : 124)

ตัวชี้วัดจากข้อมูล จปฐ. ที่ไม่ผ่านเกณฑ์นี้ นอกจากจะเป็นตัวชี้บอกถึงความยากจนและการขาดโอกาสของชาวอีสานแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่า พัฒนาการยังไม่สามารถประสานสนับสนุน และกระตุ้นให้ประชาชนในชนบทได้เรียนรู้ในหลักการพัฒนาชนบท (ทองคูณ หงส์พันธุ์ . 2522 : 11) ซึ่งอาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การทำงานตามบทบาทและภารกิจของพัฒนาการส่งผลให้คนอีสานจึงไม่สามารถก้าวสู่การพัฒนาในอุดมคติตามที่กรมการพัฒนาชุมชนตั้งจุดประสงค์ไว้

จากการศึกษาของทิตยา สุวรรณะชญ (2510 : 163) เกี่ยวกับการทำงานพัฒนาชุมชน ระดับตำบลว่า มีพัฒนาการเพียงร้อยละ 33.96 เท่านั้น ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ซึ่ง วิไลวรรณ โภยแก้วพริ้ง (2538 : 98) กล่าวว่าภารกิจหลักของพัฒนากรคือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนัก ในอันจะนำไปสู่การสร้างทัศนคติ ค่านิยม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาชุมชน และลักษณะการทำงานการปฏิบัติงานที่ต้องใกล้ชิด และร่วมกับประชาชนในชนบทแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงส่งผลให้พัฒนากรเป็นฐานกำลังสำคัญ ที่นำกรมการพัฒนาชุมชนไปสู่เป้าหมาย หรืออาจเป็นส่วนที่ทำให้งานพัฒนาชุมชนเกิดผลได้เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ กรมการพัฒนาชุมชนจึงควรสนับสนุนให้พัฒนากรเกิดการพัฒนาศักยภาพในการทำงานมากกว่าบุคลากรกลุ่มอื่น โดยเฉพาะศักยภาพด้านการถ่ายทอดและเชื่อมโยงความรู้ เพื่อให้พัฒนากรสามารถกระตุ้นให้ชาวชนบทได้เรียนรู้ในทางที่จะนำมาซึ่งการพึ่งพาตนเอง และนำท้องถิ่นของตนสู่การพัฒนาตามเป้าหมายที่กรมการพัฒนาชุมชน ตั้งไว้

เต็มเดือน คำสิงห์ (2531 : 135,137) ได้กล่าวว่า พัฒนากรมีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพของตน โดยเฉพาะศักยภาพทางการถ่ายทอดความรู้ เพราะผลจากการศึกษาความต้องการศึกษาด้านการฝึกอบรมของพัฒนากรพบว่า พัฒนากรในจังหวัดนครราชสีมาต้องการความรู้ด้านหลักและเทคนิควิธีการฝึกอบรมที่น่าสนใจ เพื่อพัฒนาตนเองเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณภาพ ซึ่ง ทวีป อภิสิทธิ์ (ม.ป.ป. : 16, 27) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณภาพว่า หมายถึงบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพราะจิตวิทยาการเรียนรู้ของบุคคลในวัยผู้ใหญ่จะช่วยให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดการเรียนรู้ และสามารถถ่ายทอด การเรียนรู้สู่การนำไปใช้ได้โดยปราศจากความรู้สึกลัวถูกบังคับให้เรียน นอกจากนี้ ความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ จะช่วยให้ผู้ถ่ายทอดความรู้ทราบว่า คนไม่ใช่ผู้สอน หากเป็นต้นกำเนิดแห่งความรู้ ทักษะและเจตคติ และการเป็นผู้ให้ / บอกแหล่งความรู้อื่นให้กับผู้รับการถ่ายทอด

ความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำผู้ถ่ายทอดสวมบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกได้เต็มรูปแบบ สามารถสร้างเสริมบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ (สมพงษ์ เกษมสิน . 2509 : 57) ซึ่งจะส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้ดำเนินไป

ความอบอุ่น ผู้รับการถ่ายทอดไว้วางใจ ขกย่องและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งกันและกัน (พัฒน์ สุจันงค์ . 2529 : 127-128) ผู้ถ่ายทอดที่มีความรู้และเข้าใจในจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ มักใช้ความยืดหยุ่นในการตอบสนองความต้องการของผู้รับได้เป็นอย่างดีชำนาญและมีศิลปะ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ . 2538 : 196) ทั้งยังเป็นผู้ที่สวมบทบาทต่างๆ ได้อย่างแนบเนียน ซึ่งได้แก่ บทบาทของผู้นำ ผู้ช่วยวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการด้านการเรียนรู้ บทบาทประหนึ่งสมาชิกในกลุ่ม และบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก (เชิธรศรี วิวิธสิริ . 2535 : 95)

จากการศึกษาสมรรถนะในการถ่ายทอดความรู้ โอเบรียน (O'Brien . 1985 : 2380-A) พบว่าเจ้าหน้าที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ ต้องมีสมรรถนะด้านความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และสมรรถนะด้านการถ่ายทอดความรู้ด้วยเทคนิคต่างๆ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ อัญชลี มังศรีสรณ์ (2514 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ผู้ถ่ายทอดความรู้ต้องมีความสามารถในการเลือกใช้เทคนิควิธีการฝึกอบรมซึ่งมีอยู่หลากหลายวิธี หลายรูปแบบ ซึ่งมีข้อดี-ข้อด้อยแตกต่างกันไป รวมถึงความสามารถในการเลือกสถานที่ และการกำหนดช่วงเวลาดำเนินการได้เหมาะสม ดังนั้น ในฐานะของผู้มีบทบาทด้านถ่ายทอดความรู้ พัฒนาการจึงต้องมีการพิจารณาในการเลือกใช้ และหมั่นฝึกฝนเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดทักษะ และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างผู้ชำนาญการ และเพื่อประสิทธิผลสูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับงานพัฒนาชุมชนต่อไป (สุรศักดิ์ ศรีสาร . 2540 : 45)

การถ่ายทอดความรู้ที่ประสบปัญหานั้น เชิธรศรี วิวิธสิริ (2535 : 52) กล่าวว่า เกิดจากการไม่รู้ ไม่ใช้ ไม่เข้าใจ และไม่เห็นความสำคัญของเทคนิควิธีการถ่ายทอด รวมถึงการขาดทักษะในการสื่อสาร

ผลการศึกษาคุณภาพของเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม สังกัดกรมการพัฒนาชุมชนซึ่ง ทนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2532 : 113-125) ได้พบว่า คุณภาพในการการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมระดับจังหวัด ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะการเลือกใช้เทคนิควิธีถ่ายทอดความรู้

บุญศรี แก้วคำศรี และคณะ (2534 : 43-44) กล่าวถึงการสอนผู้เรียนที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ ให้สามารถเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็วขึ้น ผู้สอนต้องใช้วิธีการหลายวิธี เพื่อให้ความรู้ผ่านโสตประสาทของผู้เรียนได้หลายทางพร้อมกัน กล่าวคือ ควรให้ผู้เรียนได้ยิน ได้ฟัง และมีโอกาสลง

มือกระทำด้วย ซึ่งการนำวัสดุอุปกรณ์ทางโสตทัศนมาใช้ ก็จะช่วยให้ผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่เข้าใจเนื้อหาได้ดีซึ่งกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม ผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มีทักษะและประสบการณ์ จะต้องสามารถเชื่อมเทคนิควิธีการต่างๆ เข้าด้วยกันได้อย่างแนบเนียน รวมตลอดถึงการสวมบทบาทด้านสร้างเสริมบรรยากาศ เช่น กระตุ้นให้ผู้รับการถ่ายทอดแสดงความเห็น มีการพูดคุย/ แสดงความสนใจอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น ผู้ดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้จึงควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ เพราะเพียงแต่สาระสำคัญของเนื้อหาวิชา และสื่ออุปกรณ์ที่ออกแบบเกือบจะไร้ความหมาย ถ้าผู้ถ่ายทอดความรู้ไม่สามารถสร้างบรรยากาศการผู้รับรู้สื่อกันเอง (สินี เจริญพจน์ . 2524 : 16, 19)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมุ่งศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้สองด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ และด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ความรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้กรมการพัฒนาชุมชนนำข้อมูลไปใช้ประกอบการพัฒนาการทำงานของพัฒนากร และพัฒนากรสามารถทราบถึงปัญหา รวมถึงการมีแนวทางแก้ไข และพัฒนาศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ของตนได้ในที่สุด ผลที่ตามมาคือ ประชาชนในชนบทก้าวไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตดังที่กรมการพัฒนาชุมชน ตั้งเป้าหมายไว้ต่อไป.

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจในจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้

2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจำแนกตามตัวแปรต้นด้าน อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ

3. เพื่อรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์สำหรับพัฒนากรประยุกต์ใช้เป็นแนวทางพัฒนาวิธีการถ่ายทอดความรู้ของตนให้ดีขึ้น และเกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยเป็นประโยชน์ต่อกรมการพัฒนาชุมชนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรระดับปฏิบัติการตำบล

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ขอบเขตของเนื้อหา มุ่งศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ที่ปฏิบัติงานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาด้านวิธีการถ่ายทอดความรู้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พัฒนาการที่รับราชการในตำแหน่งนักพัฒนาชุมชน ระดับ 3-5 และเจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน ระดับ 2-5 จำนวนรวมทั้งสิ้น 1,947 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง สุ่มจากประชากรด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยเทียบจากตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan . 1970 : 608) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 309 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็น

3.1.1 อายุ ได้แก่

- 1) อายุต่ำกว่า 30 ปี
- 2) อายุ 30 ปีขึ้นไป

3.1.2 วุฒิการศึกษา ได้แก่

- 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี
- 2) ปริญญาตรีขึ้นไป

3.1.3 ประสบการณ์ในการทำงาน ได้แก่

- 1) ประสบการณ์ต่ำกว่า 1 ปี
- 2) ประสบการณ์ 1 ปีขึ้นไป

3.1.4 ระดับตำแหน่งทางราชการ ได้แก่

- 1) ตำแหน่งต่ำกว่าระดับ 4
- 2) ตำแหน่งระดับ 4 ขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ 2 ด้าน ดังนี้

3.2.1 ด้านความรู้ ความเข้าใจในจิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่

3.2.2 ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การถ่ายทอดความรู้ หมายถึง วิธีการนำความรู้ของผู้ถ่ายทอดไปสู่ผู้รับการถ่ายทอด เพื่อให้มีความรู้ตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในเรื่องที่ต้องการให้ผู้รับได้มีความรู้ มีทักษะ และทัศนคติที่ดีในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการทั้งในรูปแบบที่แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

2. ปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ หมายถึง อุปสรรคที่ทำให้พัฒนาการไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ / ข่าวสาร ข้อมูลให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งปัญหาออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

2.1 ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ หมายถึง ปัญหาของพัฒนาการด้านขาดความเข้าใจในพัฒนาการ ลักษณะ และองค์ประกอบการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของผู้ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย รวมตลอดถึงการขาดความรู้ในการจัด และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

2.2 ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอด หมายถึง ปัญหาของพัฒนากรด้านขาดความรู้ ความสามารถ และขาดแนวทางเลือกวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม การขาดความสามารถด้านการพูด ฟัง อ่าน เขียนที่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและชุมชน รวมตลอดถึงการขาดความรู้ ความเข้าใจในประเภท และการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม

3. พัฒนากร หมายถึง บุคลากรสังกัดกรมการพัฒนาชุมชน ที่ทำงานในระดับหมู่บ้าน ตำบล ประกอบด้วย 2 สายงาน ได้แก่

3.1 สายงานนักพัฒนาชุมชน ซึ่งมีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า โดยจะรับราชการในระดับ 3 - 5

3.2 สายงานเจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน จะมีการศึกษาดำรงปริญญาตรี โดยเริ่มต้นรับราชการในระดับ 2 - 5

พัฒนากรทั้งสองสายงานจะปฏิบัติงานในบทบาท และภารกิจด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวชนบทเหมือนกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาปัญหาถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ประชาชน หมายถึง ประชาชนกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ตำบลที่พัฒนากรเข้าไปปฏิบัติงาน โดยเป็นกลุ่มประชาชนที่มีถิ่นฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 19 จังหวัด ซึ่งได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครพนม จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดเลย จังหวัดสกลนคร จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองบัวลำภู

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ได้แก่ การกิจและโครงสร้างการบริหารงานของกรมการพัฒนาชุมชน บทบาทและภารกิจของพัฒนากร จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ประเภท และเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ พัฒนากับภารกิจและคุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดความรู้ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับรายละเอียดมีดังนี้

ภารกิจและโครงสร้างการบริหารงานของกรมการพัฒนาชุมชน

1. ภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานภาครัฐบาล ซึ่งก่อตั้งอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2505 ตาม พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2505 ซึ่งแยกจากงานส่วนพัฒนาการท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (กรมการพัฒนาชุมชน. 2539:25) โดยได้รับมอบหมายจากกระทรวงมหาดไทย ให้มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2535 (กรมการพัฒนาชุมชน . 2537 : 5) ดังนี้

1.1 ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาข้าราชการและลูกจ้างในสังกัด รวมทั้งให้ความร่วมมือในการฝึกอบรม ด้านการพัฒนาชุมชนแก่องค์กร/หน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ให้การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน โดยจัดตั้งหรือพัฒนากลุ่มประชาชนเป้าหมาย

1.3 พัฒนาองค์กร อาสาสมัคร และผู้นำท้องถิ่นทุกระดับ ด้วยวิธีการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

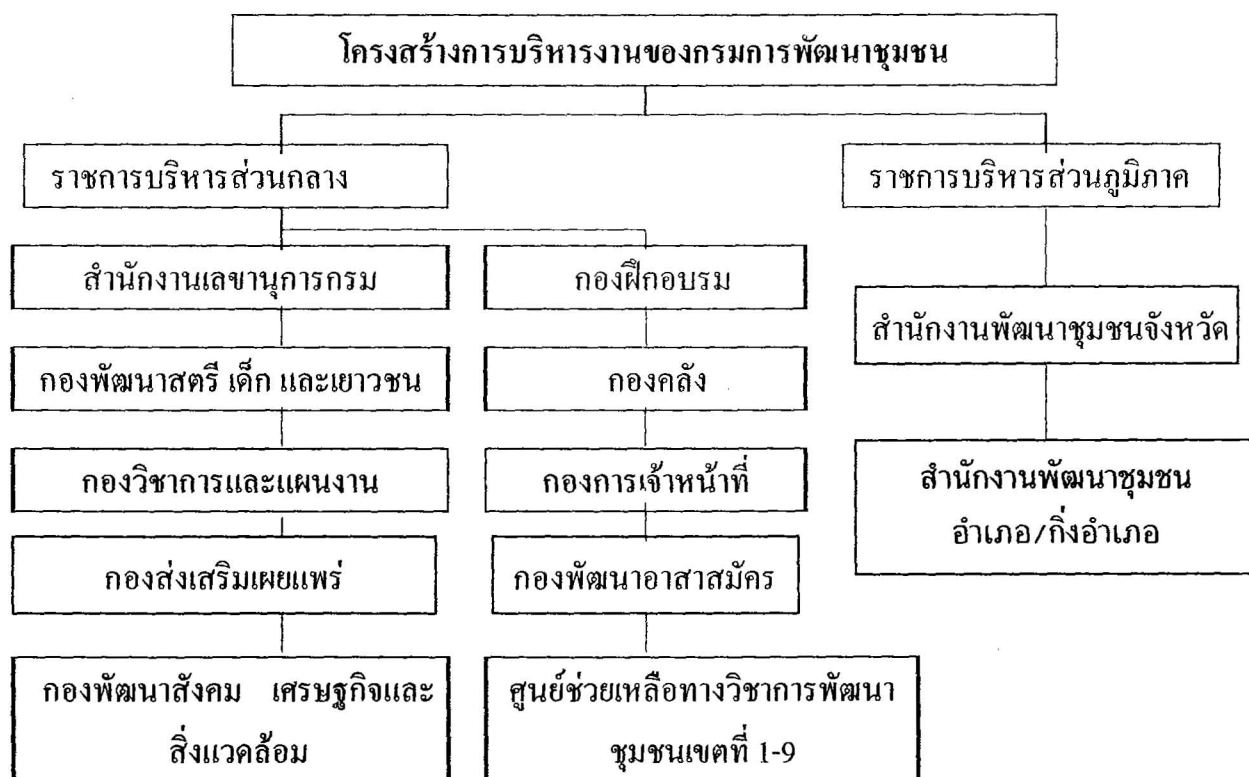
1.4 พัฒนารูปแบบ หรือวิธีการพัฒนาชุมชน รวมถึงการจัดทำและประสานแผนงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย และการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ระบบข้อมูลและเป็นศูนย์ข้อมูล

1.5 ให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ สนับสนุนการปฏิบัติงาน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในส่วนภูมิภาค ทั้งยังมีการกิจในการประสานงาน เพื่อการพัฒนาชนบท

1.6 ปฏิบัติราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

2. โครงสร้างการบริหารงานของกรมการพัฒนาชุมชน

พระราชกฤษฎีกา พ.ศ.2535 ได้กำหนดให้กรมการพัฒนาชุมชน แบ่งส่วนการบริหารงานออกเป็น 2 ส่วน ตามโครงสร้างในภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพประกอบ 1 โครงสร้างการบริหารงานของกรมการพัฒนาชุมชน
ที่มา (กรมการพัฒนาชุมชน . 2539 : 32)

จากภาพประกอบ 1 จะเห็นว่า พระราชกฤษฎีกา พ.ศ.2535 กำหนดให้กรมการพัฒนาชุมชนแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการออกเป็น 2 ส่วน คือ ราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนภูมิภาค

โครงสร้างการบริหารราชการส่วนกลางประกอบไปด้วยสำนักงานเลขานุการกรม และกองต่างๆ ได้แก่ กองวิชาการและแผนงาน กองคลัง กองพัฒนาสตรี เด็ก และเยาวชน กองการเจ้าหน้าที่ กองฝึกอบรม กองพัฒนาอาสาสมัคร และผู้นำท้องถิ่น กองพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม กองส่งเสริมและเผยแพร่ และศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนระดับเขต ซึ่งกระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศ จำนวน 9 เขต

สำหรับโครงสร้างการบริหารงานส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยพัฒนากรจะสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/กิ่งอำเภอ ซึ่งขึ้นตรงต่อจังหวัดและด้วยเหตุที่ต้องปฏิบัติงานประจำตำบลทั่วประเทศ พัฒนาการจึงเป็นกลุ่มบุคลากรที่มีจำนวนมากที่สุดของกรมการพัฒนาชุมชน คือ จำนวน 4,725 คน (กรมการพัฒนาชุมชน . 2539 : 32)

บทบาทและภารกิจของพัฒนากร

1. บทบาทของพัฒนากร

สุรพล กาญจนะจิตร (2531 : 4-5) กล่าวถึงบทบาทของพัฒนากรเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก หรือระหว่าง พ.ศ. 2505-2515 พัฒนาการมีบทบาทเป็น “พัฒนากรเอนกประสงค์” ส่วนช่วงสอง หรือระหว่าง พ.ศ. 2515-2524 พัฒนาการมีฐานะเป็น “ผู้รวมกลุ่ม” ด้วยการปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้เชื่อมประสาน ร่วมปฏิบัติงาน และบทบาทของผู้ส่งเสริมเผยแพร่

ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 พัฒนาการก็เริ่มมีบทบาทด้านให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ ภายใต้ฐานะ “ผู้จัดการพัฒนา”

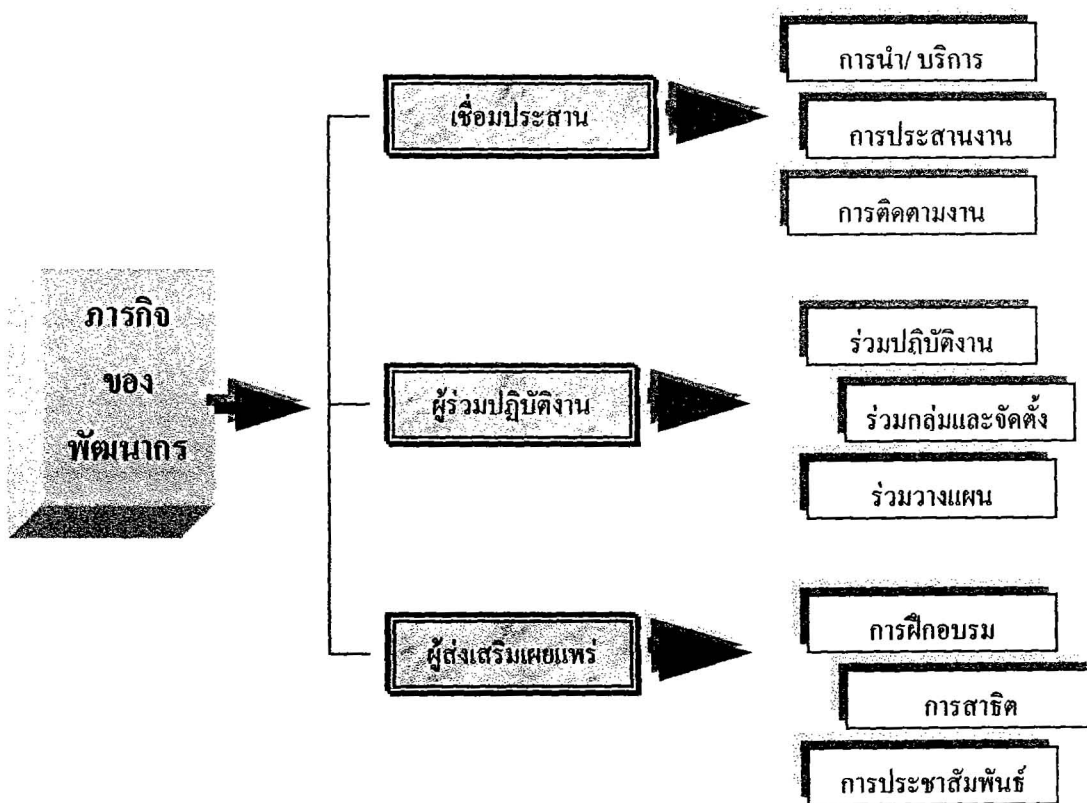
ปัจจุบันกรมการพัฒนาชุมชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการทำงานของพัฒนากรในทศวรรษหน้า ว่าพัฒนากรจะมีบทบาท 4 บทบาท ดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน . 2541 : 2)

1. บทบาทผู้สนับสนุน จะทำการสนับสนุนทางวิชาการเพื่อพัฒนาศักยภาพของ อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) และสนับสนุนองค์กร/กลุ่มกิจกรรม ได้แก่ การสร้างและพัฒนาเครือข่าย การฝึกอบรมพัฒนาประชาชนเพื่อการเป็นทรัพยากรของอบต. รวมถึงการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่ม
2. บทบาทผู้ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน จะเป็นบทบาทของผู้กระตุ้นให้อบต. และประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงบทบาทของผู้ถ่ายทอดทักษะและกระตุ้นให้ดำเนินงานตามหลักการพัฒนาชุมชน
3. บทบาทผู้ประสานงาน จะเป็นการเชื่อม/ประสานความร่วมมือจากกลุ่ม/องค์กรประชาชน หรือจัดหาและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการทำงานของอบต. รวมถึงการจัดระบบ ให้บริการข้อมูล/ข่าวสาร และเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในชนบท
4. บทบาทที่ปรึกษา เป็นบทบาทด้านให้คำแนะนำ/ปรึกษาแก่ อบต. เรื่องต่างๆ ได้แก่ การบริหารการพัฒนา การบริหารแผนงาน/โครงการ การบริหารกิจกรรมพัฒนาชุมชน รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาด้านการดำเนินกิจกรรมพัฒนา การทำงานเป็นกลุ่มและการทำงานร่วมกันให้กับประชาชน/องค์กร/กลุ่ม

ดังนั้น เมื่อพิจารณาบทบาทของพัฒนากร ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทในทศวรรษหน้า ก็จะพบว่าบทบาทของพัฒนากรไม่แตกต่างไปจาก “ครู” แม้แต่น้อย ซึ่ง ภูวัฒน์ วุฒิเมธิ (2529 : 50) ได้กล่าวไว้ว่า พัฒนากับครูจะต่างกันก็เพียงแต่ครูจะมีหน้าที่สอน/สร้างประสบการณ์ให้กับเด็ก แต่พัฒนากรจะให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ชาวชนบทที่อยู่นอกเหนือการศึกษาในระบบโรงเรียน นำแนวคิด วิทยาการใหม่ๆ สู่ประชาชน ด้วยวิธีการแนะนำ/ถ่ายทอดทั้งในรูปแบบที่เป็นและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ชาวชนบทรู้ซึ่งถึงคุณประโยชน์ เกิดการยอมรับ และนำไปใช้

2. ภารกิจของพัฒนากร

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2535 กำหนดให้พัฒนากรรับผิดชอบในด้านให้การศึกษา และพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชน ด้วยการจัดตั้งและพัฒนากลุ่ม/องค์กรประชาชน เพื่อพัฒนาคุณภาพและสร้างเสริมอาชีพและรายได้ของประชาชน รวมถึงบทบาทการจัดเตรียมชุมชน และประสานกิจกรรมพัฒนากับหน่วยงาน / องค์กรพัฒนาอื่น (กรมการพัฒนาชุมชน . 2530 : 26-33) ซึ่งสามารถสรุปภารกิจของพัฒนากรได้ตามภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 ภารกิจของพัฒนากร

ที่มา (ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ . 2534 : 44 ข)

จากภาพประกอบ 2 ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ (2534 : 43) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภารกิจทั้ง 3 ด้านของพัฒนากรดังกล่าว มีความหมาย ดังนี้

1. การเชื่อมประสาน เป็นภารกิจด้านชักนำและประสานงาน เพื่อผลทั้งในด้านความรู้ ความร่วมมือ และการบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่นมาสู่ประชาชน หรือกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น นอกจากนี้ ภารกิจด้านเชื่อมประสานยังครอบคลุมถึงการร่วมปฏิบัติงานและรายงานผลการดำเนินงานแก่ต้นสังกัดที่ให้ความร่วมมือ

2. ภารกิจของผู้ร่วมปฏิบัติงานกับประชาชน หรือกลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น ตั้งแต่สำรวจและนำข้อมูลที่ได้มาร่วมวางแผนพัฒนาตำบล รวมตลอดถึงภารกิจด้านการกระตุ้นและชักนำให้เกิดการรวมตัว และเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนในรูปกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรม และมีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง พัฒนากรต้องร่วมปฏิบัติงานด้วย ซึ่งจะออกมาในรูปของกิจกรรม/โครงการต่างๆ

3. การส่งเสริมและเผยแพร่ เป็นภารกิจด้านเพิ่มพูนความรู้ใหม่ๆ แก่ประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น ทั้งในความรู้ด้านอาชีพและการดำรงชีวิต เพื่อให้ประชาชนเข้าใจ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

นอกจากนี้ พัฒนากรยังมีการปฏิบัติงานการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นผลงานของประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นที่ร่วมมือกันจัดทำในรูปของกิจกรรม ทั้งนี้ เพื่อดึงดูดความสนใจจากหน่วยงานทั้งภายในและนอกท้องถิ่น เพื่อการขอความร่วมมือในโอกาสต่อไป

ต่อมานโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทกับการพัฒนาชนบท ประกอบกับการปฏิรูประบบราชการ และส่งผลกระทบต่อวิธีการทำงานของพัฒนากรโดยตรง กลุ่มงานวิจัยและพัฒนาในสังกัดกรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ดำเนินโครงการวิจัย บทบาทและวิธีการทำงานของพัฒนากรในอนาคต (กรมการพัฒนาชุมชน . 2541 : 2) ซึ่งเป็นโครงการนำร่องที่ดำเนินการใน 27 อำเภอ และพบข้อสรุปว่า นอกจากพัฒนากรยังต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ องค์กร/กลุ่มประชาชนแล้ว พัฒนากรยังคงมีภารกิจด้านการสนับสนุนและเตรียมพร้อมให้กลุ่ม/องค์กร อาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง เพื่อสามารถปฏิบัติและบริหารงานในรูปนิติบุคคลได้ด้วยตนเอง รวมตลอดถึงภารกิจด้านการประสานงาน และการให้บริการชุมชนด้วยข้อมูลต่างๆ ในรูปของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาชนบท ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้ประชา

ชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งจะเป็นผลให้ประชาชนพัฒนาศักยภาพของตน และชุมชนอีกด้วย

ข้อสรุปจากโครงการนำร่องข้างต้น เน้นให้พัฒนากรมีบทบาทด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนมากขึ้น จึงส่งผลให้พัฒนากรต้องมีความรู้และมีความเป็นนักวิชาการเฉพาะด้านมากขึ้น ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชนจึงกำหนดรูปแบบและวิธีการทำงานของพัฒนากรขึ้นใหม่ โดยกำหนดให้พัฒนากรทุกคนทำงานในรูปของทีมงาน เพราะเป็นวิธีการทำงานที่สมาชิกแต่ละคนจะช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญทางวิชาการเฉพาะด้านซึ่งกันและกัน

จะเห็นได้ว่า ภารกิจของพัฒนากรดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้พัฒนากรต้องมีความสามารถด้านการถ่ายทอดความรู้ ซึ่ง ทวี ทิมจำ (2538 : 154) กล่าวว่า คุณลักษณะที่พัฒนากรควรมีคือ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะพัฒนากรต้องอาศัยความสามารถดังกล่าว เพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับจากนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน ตูประชาชนอีกทอดหนึ่ง

จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

1. พัฒนาการของผู้ใหญ่

1.1 ลักษณะของผู้ใหญ่

เฮฟวิกเฮิร์ท (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ . 2538 : 3 ; อ้างอิงมาจาก Havighurst . 1972) กล่าวถึงการจำแนกพัฒนาการของผู้ใหญ่ตอนต้นว่า จะเริ่มต้นที่ 18 ปี ผู้ใหญ่ตอนกลางเริ่มที่ 35 ปี และผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไปจะเข้าสู่วัยชรา

อย่างไรก็ตาม ลักษณะทางอายุเพียงอย่างเดียว ยังไม่สามารถนำมาใช้กำหนดภาวะของผู้ใหญ่ของบุคคลได้ เนื่องจากบางคนมีอายุไม่ถึง 18 ปี แต่บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความมั่นคงทางอารมณ์มีความสมบูรณ์ ก็ควรนับบุคคลนั้นเป็น "ผู้ใหญ่" ได้คนหนึ่งเช่นกัน

ดังนั้น ลักษณะของ “ผู้ใหญ่” จึงควรประกอบไปด้วย (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ . 2538 : 2-3) พัฒนาการทางร่างกายของบุคคลที่สอดคล้องกับลักษณะทางอายุ อารมณ์ และการประกอบอาชีพ รวมตลอดถึงที่ กิติ พัชรวิชญ์ (2537 : 10) กล่าวถึงองค์ประกอบของผู้ใหญ่ว่าหมายถึง บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความสามารถในการตัดสินใจ กระทำการใดๆ ด้วยตัวเองได้อย่างมีเหตุผล มีความเป็นตัวของตัวเองและสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

นอกจากนี้ สมบูรณ์ ศาลาชีวิต (2526 : 87-104) ยังกล่าวถึงลักษณะของผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์แบบว่า จะเป็นผู้ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับ

1. การประสบความสำเร็จในการกิจ ที่สามารถรับผิดชอบตนเอง สังคม และสร้างฐานะอันมั่นคงได้ด้วยตนเอง ผู้ใหญ่ที่ประสบกับความสำเร็จในหน้าที่การงานเช่นนี้จะมีความสุขพ้นกับครอบครัว รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สามารถยอมรับและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายได้ดีไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใด ผู้ที่มีลักษณะดังกล่าวจึงมักมีความสุขกับช่วงอายุของตนซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงผู้ใหญ่ตอนกลาง (35 - 60 ปี)

2. การแสวงหาความจริงแห่งตน จะมีแรงจูงใจในการพัฒนาศักยภาพของตนสูง มีความสุขในการกระทำตามความสามารถของตน บุคคลกลุ่มนี้จะคุ้นเคยกับอารมณ์รุนแรง ลึกซึ้ง และประทับใจจึงสามารถรับผิดชอบและควบคุมตนเองได้ ชอบดำเนินชีวิตของตนด้วยความสงบ รวมตลอดถึงการเป็นบุคคลที่สามารถให้และรับความรักจากผู้อื่นและยอมรับความผิดของตนได้ตลอดเวลา ไม่หวั่นไหวต่อคำสรรเสริญเยินยอ หรือประเพณีที่มากเกินไป มีความคิดสร้างสรรค์

3. มีบุคลิกภาพสมดุล เป็นบุคลิกของผู้ที่ผ่านการต่อสู้และยอมรับจากแต่ละช่วงชีวิตมาแล้ว จึงสามารถบูรณาการบุคลิกภาพของตนได้สำเร็จ มีสุขภาพจิตที่ดี และชอบไตร่ตรองถึงการดำเนินชีวิตที่ผ่านมา เพื่อประเมินความสามารถในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของตน

4. มีสมรรถภาพในระดับสูง มักดำเนินกิจการต่างๆ ด้วยความเชื่อมั่น ภาคภูมิใจและพร้อมที่จะเผชิญปัญหาทุกรูปแบบ โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติงาน

5. มีประสิทธิภาพในการโต้ตอบและใช้อารมณ์ทางสร้างสรรค์ เป็นผู้ใหญ่ที่สามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตได้อย่างนุ่มนวลไม่หลบหนีปัญหาเมื่อเกิดความกลัว ผู้ใหญ่กลุ่มนี้จะรักตัวเองและผู้อื่นด้วยความจริงใจ มีอารมณ์ขัน

1.2 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

“ความรู้” ในความหมายของผู้ใหญ่จะหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเกิดจากมวลประสบการณ์ที่บุคคลเก็บไว้จากการศึกษาข้อเท็จจริง/ รายละเอียดต่างๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาความสามารถ ทักษะ และทัศนคติ (อิทธิศักดิ์ คณะเจริญ . 2533 : 24-25) ซึ่ง สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2526 : 123) กล่าวว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ต้องครอบคลุมถึงระบบการทำงานของร่างกาย อารมณ์ ทัศนคติและการปรับตัว โดย สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2538 : 38) กล่าวว่า ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความคงทนถาวร

นอกจากนี้ โรเจอร์ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ . 2538 : 3 ; อ้างอิงมาจาก Roger . 1986 : 43) ยังกล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความรู้ นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำของบุคคล โดยสามารถพิจารณาได้จากคุณลักษณะ 2 ด้าน ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงโดยอัตโนมัติ เป็นการเปลี่ยนแปลงของบุคคลที่มักเกิดจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการ หรือการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย
2. การเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจและต้องใช้ความพยายาม การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ต้องใช้ความพยายาม มีการวางแผนและกำหนดขั้นตอนสำหรับการเรียนรู้ แต่เมื่อบุคคลเกิดเรียนรู้แล้ว ก็จะรอบรู้อย่างผู้เชี่ยวชาญ

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ลักษณะใด สุชา จันทร์เอม (2527 : 152) กล่าวว่า พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปเมื่อเกิดการเรียนรู้ ต้องเปลี่ยนไปในทางที่ถูกต้องตรงตามจุดประสงค์การถ่ายทอดความรู้ ดังที่ ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2530 : 48-49) กล่าวถึงว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ลักษณะ เมื่อผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจ เป็นการเรียนรู้ที่สามารถอธิบายได้

2. การเปลี่ยนแปลงด้านความชำนาญ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำซ้ำๆ ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้จึงควรเป็นแบบฝึกหัดได้ฝึกฝน/ มีโอกาสปรับปรุง จนเกิดทักษะ

3. การเปลี่ยนแปลงทางเจตคติ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการได้รับแรงจูงใจจนเกิดเจตคติที่ดีต่อเนื้อหาวิชา ทำให้สนุกกับการเรียน อยากรู้และค้นคว้าเนื้อหาวิชาให้ลึกซึ้งด้วยตัวเอง

สำหรับการที่จะทำให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้นั้น บุญศรี แก้วคำศรี และคณะ(2534 : 41-44) ได้ให้ข้อพิจารณาไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อมีความต้องการ โดยเฉพาะกับเนื้อหาวิชาที่ตนจะนำมาใช้ประโยชน์กับหน้าที่การงาน แต่ผู้ใหญ่จะต่อต้านทันที เมื่อรู้สึกถูกบังคับให้เรียน

2. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เฉพาะในเนื้อหาที่จำเป็น ดังนั้น เนื้อหาความรู้ที่จะนำมาถ่ายทอดแก่ผู้ใหญ่นั้น ผู้ถ่ายทอดต้องวิเคราะห์แล้วว่า จำเป็นต่อผู้รับที่จะนำไปใช้ได้ทันที เช่น ใช้กับการเลื่อนตำแหน่ง ฯลฯ สำหรับวิธีการควรเป็นวิธีที่มีซับซ้อนน้อยที่สุด แต่ตรงเป้าหมายที่สุด

3. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี หากได้ลงมือกระทำ มีโอกาสปฏิบัติ หรือนำไปใช้ได้ทันที ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดจึงควรใช้วิธีการถ่ายทอดที่เปิดโอกาสให้ผู้รับได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดทักษะ

4. ประสบการณ์ที่อยู่ในตัวผู้ใหญ่มีอยู่มากมาย ดังนั้น หากความรู้ใหม่ไม่สอดคล้องกับความเชื่อเดิม หรือไม่ตรงกับสิ่งที่เคยรู้มา ก็จะปฏิเสธทันที

5. บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นกันเอง จะทำให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ ดังนั้น ควรปฏิบัติต่อเขาอย่างเป็นกันเอง ให้อิสรภาพตามสมควร เพราะนอกจากจะช่วยคงความภูมิใจแล้ว ผู้ใหญ่จะยินดีกับความรู้ใหม่ด้วย

6. การสอนผู้ใหญ่ควรใช้หลายๆ วิธี ให้ความรู้ผ่านประสาทสัมผัสหลายทางพร้อมๆ กัน เช่น ให้ได้ยิน ได้ฟัง และลงมือกระทำด้วย ฯลฯ และควรเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้

7. สิ่งที่ต้องการคือคำแนะนำ ไม่ใช่คะแนน เพราะคะแนนจะทำให้รู้สึกกลัวที่จะรู้ว่าจะเก่งน้อยกว่าคนอื่น แต่ผู้ใหญ่ก็ยังคงต้องการวิธีประเมินผลที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้าของตน

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อ้างกล่าวว่า มีลักษณะที่แตกต่างกับการเรียนรู้ของเด็กโดยสิ้นเชิง ดังนั้น วิธีการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ใหญ่จึงต้องแตกต่างไปจากการสอนเด็กด้วยเช่นกัน ซึ่ง

ผู้ถ่ายทอดความรู้จึงควรทราบแนวคิดพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อใช้เป็นแนวทางพิจารณาวิธีการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ใหญ่ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

2.1 บรรยาการการถ่ายทอดความรู้

บรรยาการที่ดีต่อการถ่ายทอดความรู้ เกิดจากความสัมพันธ์อันดีซึ่งผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดความรู้มีให้กัน บรรยาการการถ่ายทอดความรู้ที่ดีจะส่งผลให้เกิดความอบอุ่น นับถือยอมรับความแตกต่างและความสามารถซึ่งกันและกัน โดยผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับการกระตุ้นและเร้าจนเกิดการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม แสดงออกถึงประสบการณ์ และความคิดเห็นร่วมกัน (พัณณ์ สุจันงค์ . 2529 : 127-128)

ผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มีวิธีสร้างบรรยาการให้ผู้รับการถ่ายทอดสัมผัสได้ถึงสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกันได้ จะนับเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้รับการถ่ายทอดได้แล้ว ยังถือว่าผู้ถ่ายทอดผู้นั้น มีประสบการณ์มากที่จะตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ของผู้รับได้เป็นอย่างดี รวมถึงการเป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่น (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ . 2538 : 196) สามารถสวมบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมสถานที่ และอุปกรณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

การเตรียมสถานที่ ควรเป็นประเด็นแรกสุดสำหรับการวางแผนเตรียมการ เพราะสถานที่บางแห่ง มิได้ใช้เพื่อการถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องใช้เพื่อการประชุม จัดสัมมนา การดำเนินการด้านธุรการ สวัสดิการร้านค้า รวมตลอดถึงการใช้สถานที่สำหรับพักผ่อน

นอกจากความเหมาะสมของตัวอาคารแล้ว ควรคำนึงถึงความสะดวกด้านการคมนาคม และสาธารณูปโภค ด้านแหล่งทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ฯลฯ และควรเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัยสูง (เป็รื่อง กุมุท . 2520 : 22)

นอกจากนี้ ผู้อำนวยความสะดวกต้องคำนึงถึง การจัดสวัสดิการ โดยเฉพาะในโครงการถ่ายทอดความรู้มากกว่า 1 วัน ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งหมายให้สมาชิกเกิดความสนิทสนม ผู้ถ่ายทอด

ทอดต้องคำนึงถึงสวัสดิการมากกว่าการถ่ายทอดความรู้แบบไปเช้า-เย็นกลับหลายเท่าตัว ตั้งแต่การจัดหาอาหาร เครื่องดื่ม อาคารนอน ร้านค้าจำหน่ายสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็น รวมถึงห้องปฏิบัติการ

สำหรับสิ่งของเครื่องใช้ จะหมายความรวมถึง เครื่องมือสื่อสาร โตะ แก้ว และสื่อโสตทัศนูปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องฉายข้ามศีรษะ กระดาน กระดาษ เครื่องเขียน ป้ายนิเทศ ฯลฯ

บทบาทด้านการอำนวยความสะดวกของผู้ถ่ายทอดความรู้จึงมิใช่ “ผู้สอน” หากเป็นผู้ที่มีบทบาทในการกระตุ้น ผู้รับและเตรียมความสนใจและอารมณ์ของผู้รับ เพื่อสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

ในกรณีที่ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ ก็จะส่งผลให้สนใจกิจกรรมน้อยลง ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดจึงควรเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการถ่ายทอดความรู้ซึ่งอาจใช้เกมส์สั้นๆ เพื่อผู้รับการถ่ายทอดสามารถเตรียมอารมณ์ ความสนใจ และอยากร่วมกิจกรรม เพื่อสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมผู้รับก่อนการถ่ายทอดความรู้ ยังช่วยให้ผู้รับสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เรียนรู้เดิมของตน เข้ากับประสบการณ์ใหม่ที่กำลังจะเกิดได้เป็นอย่างดีได้อีกประการหนึ่งด้วย

2.2 การถ่ายโยงความรู้

สมชาย รัตนกุล (2527 : 51) กล่าวว่า การถ่ายโยงการเรียนรู้เป็นการนำความรู้เดิมมาสนับสนุนการเรียนรู้ครั้งใหม่ให้สะดวกขึ้น ซึ่งเรียกว่าการถ่ายโยงชนิดบวก เช่น การชี้จรรยาบรรณได้ช่วยในการชี้จรรยาบรรณชนิดได้ง่ายขึ้น ฯลฯ ในทางตรงกันข้ามที่ความรู้เก่ามาขัดขวางการเรียนรู้ใหม่ ก็จะเป็นการถ่ายโยงชนิดลบ เช่น เคยชินในการตอบปัญหาในภาษาไทย ทำให้ตอบคำถามในภาษาอังกฤษผิดพลาดง่าย

สำหรับวิธีการถ่ายทอดที่สนับสนุนให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ชนิดบวก เกิดได้จากการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นไปตามลำดับ มีขั้นตอนต่อเนื่อง เนื้อหาความรู้เก่ากับใหม่มีความสัมพันธ์กัน ผู้ถ่ายทอดจำลองสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง และการเน้นให้ผู้รับการถ่าย

ทอกระดความเข้าใจมากกว่าการใช้วิธีท่องจำ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้รับได้ฝึกฝนด้วยตนเอง โดยเฉพาะการฝึกฝนในปัญหาเดิมหรือคล้ายของเดิม ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้ผู้รับเกิดทักษะแล้ว ยังส่งเสริมให้ผู้รับเกิดพัฒนาการทางด้านอุมคคิ และทัศนคคิที่ตรงต่อจุดประสงคคิได้ด้วย

สุชา จันทรธอม (2527 : 170) กล่าวว้า ผู้ถ่ายทอกระดความรู้อที่สนับสนุนให้ผู้รับถ่ายโยง ความรู้อู่การนำปไปใช้ประโยชน์ได้ม้กมีลักษณะของการยอมรับความคิเห็นของผู้อื่น เน้นให้ผู้รับคคิสนใจได้ด้วยตัวอง รวมถึงการรู้อักใช้วิธีการงูใจด้วยการใช้รางวัล การลงโทษได้เหมาะสม และเป็นบุคคลที่สามารถลดความกังวลในตัวผู้รับการถ่ายทอได้คิ

จึงอาจกล่าวได้ว่า การถ่ายโยงการเรีบนรู้อจะช่วยเป็นครรรชนีชี้วคิให้พัฒนาการทราบได้ ว้า การถ่ายทอกระดความรู้อของคนเป็นความสุญเปล้าหรือไม้ ดังนั้น พัฒนการจึงควรทราบหลัก และวิธีการถ่ายโยงการเรีบนรู้อ เพื่อได้สามารถจัดท้าแผนการถ่ายทอกระดความรู้อที่สัมพันธ์กับการค้ารง ชีวคิจริงของประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2.3 การงูใจ

การงูใจเป็นการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมกรเรีบนรู้อด้วยสิ่งเร้าจากภายใน ซึ่งเรีบกว้า “แรงงูใจ” และสิ่งเร้าภายนอกร่างกาย หรือ “สิ่งงูใจ” เช่น การเร้าโดยใช้การงูใจให้ผู้รับสนใจ เนื้อหาความรู้อ พร้อมกันนั้นก็สร้างบรรยากาศของการแข่งขันและความร่วมมือให้เกิด จากนั้น ผู้ถ่ายทอกระดก็กระตุ้นให้ผู้รับเกิดความรู้อสึกอยากเรีบนมากขึ้นด้วยการให้รางวัลและมีวิธีการลงโทษที่เหมาะสม ซึ่งอาจให้ผู้รับการถ่ายทอได้รับทราบผลการเรีบนรู้อ/ความสามารถของคนก็ได้

การกระตุ้นให้ผู้รับเกิดความรู้อสึกอยากเรีบนมากขึ้นนั้น ผู้ถ่ายทอกระดต้องกระทำ อย่างเหมาะสม และค้องกระทำทันทีที่ผู้รับแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงคคิ

วิธีการงูใจที่นิยมใช้กันมากคือ การกำหนดเงื่อนไขเพื่อให้รางวัล ซึ่งเป็นวิธีการใช้ เงื่อนไขเงื่อนไขหนึ่งกำหนดว้า หากท้าได้ตามที่กำหนด จะได้รับสิ่งคอบแทน เช่น ถ้าผ่านการฝึก อบรมหลักสุตคินี้ จะได้เลื่อนค้าแหน่ง เป็นต้น ถ้าสำหรับการกำหนดเงื่อนไขเพื่อการลงโทษนั้น ผู้ ถ่ายทอควรกำหนดเงื่อนไขร่วมกับผู้รับการถ่ายทอ เพื่อให้เงื่อนไขนั้นเป็นที่ยอมรับของทุกคน เช่น ถ้าขาดการเข้าห้องอบรมค้ากว่าร้อยละ 80 ก็จะไม่ได้รับประกาศนียบัตร เป็นต้น

2.4 การเสริมแรง

การเสริมแรง เป็นการทำให้ผู้รับเกิดความพอใจหลังจากแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้ว การเสริมแรงจะเกิดได้จากการกระทำทั้งที่เป็นทางบวก ซึ่งเป็นลักษณะของการให้รางวัล ทั้งในรูปของการใช้วาจา การใช้ท่าทางและการประเมินผลให้เห็นความก้าวหน้า

นอกจากนี้ การเสริมแรงยังสามารถกระทำได้ด้วยการจัดสิ่งทีร่างกายไม่ชอบออกไป เช่น ปิดม่านเพื่อป้องกันแสงแดดส่อง หรือเสียงรบกวนภายนอก เป็นต้น

2.5 ความต้องการ

ความต้องการ หมายถึง สิ่งทีร่างกายและจิตใจต้องนำมาใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ความรัก การมีชื่อเสียง การเรียนรู้ เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ควร ได้ศึกษา เพื่อได้ทราบว่าผู้รับการถ่ายทอดมีความต้องการด้านการเรียนรู้ในลักษณะใด เช่น บางคนต้องการความรู้เพื่อความรู้ ขณะที่อีกคนต้องการความรู้เพื่อได้รับการยอมรับ ฯลฯ

มาสโลว์ (กิติ พัทธวิชัย . 2537 : 16-17 ; อ้างอิงมาจาก Maslow . n.d.) ได้จัดเรียงลำดับความต้องการของมนุษย์จากพื้นฐานถึงความต้องการสูงสุดของมนุษย์ไว้ดังนี้

1. ความต้องการดำรงชีวิต เป็นความต้องการที่มนุษย์จำเป็นต้องใช้เพื่อการดำรงชีพ หากไม่ได้รับจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ เช่น อาหาร น้ำ อากาศ เป็นต้น
2. ความต้องการความปลอดภัย เพื่อเป็นหลักประกันว่าชีวิตตนจะมั่นคง ได้รับการดูแลอย่างดี
3. ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ เป็นความต้องการให้ผู้อื่นให้ความรัก ต้องการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของ รวมถึงการมอบความรักแก่ผู้อื่นด้วย
4. ความต้องการการนับถือยกย่อง เป็นความต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของตน
5. ความต้องการเป็นตัวเอง ผู้ที่มีความต้องการขั้นนี้จะรู้จักตัวเอง และปรารถนาที่จะพัฒนาศักยภาพของตนให้ถึงที่สุด

2.6 ทัศนคติและความสนใจ

ทัศนคติคือ ความพร้อมของร่างกาย ในการตอบสนองสิ่งเร้าด้วยการเข้าหาเมื่อสิ่งเร้า ตรงกับความต้องการ หรือเกิดความสนใจนั่นเอง ในทิศทางตรงกันข้าม หากร่างกายได้รับสิ่งเร้า ที่ไม่ตรงกับทัศนคติของตน ก็จะถอยหนี

ดังนั้น หากต้องการให้ผู้รับเกิดทัศนคติในทางบวกต่อการถ่ายทอดความรู้ ผู้ถ่ายทอด ต้องชี้แจงจุดประสงค์การถ่ายทอดความรู้ ให้ผู้รับทุกคนเข้าใจอย่างละเอียด พร้อมกับควบคุม บรรยากาศและสภาพงานการถ่ายทอดความรู้ให้เป็นไปด้วยดีอย่างสม่ำเสมอ และควรปฏิบัติคนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เป็นต้น

วิธีการสร้างทัศนคติและความสนใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้รับนั้น ผู้ถ่ายทอดควรรู้จักใช้ตัวแปร 3 ด้านที่ สมชาย ธีธฤณกุล (2527 : 40) กล่าวถึงว่า ได้แก่ ตัวแปรด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื้อหาความรู้ และตัวแปรเกี่ยวกับวิธีการเรียน เช่น การฝึกฝน ท่องจำ เป็นต้น เพราะตัวแปรทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ถ่ายทอดความรู้ทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของผู้รับ และสามารถอธิบายได้ว่าเกิดจากเหตุผลใด เพื่อจัดหาวิธีจัด ปรับปรุง แก้ไข สนับสนุน หรือพัฒนา พฤติกรรมนั้นๆ ได้ต่อไป

3. แนวทางถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ใหญ่

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชนนั้น พัฒนาการจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ยิ่ง เพราะจะต้องสวมบทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้ ซึ่งนอกจากจะต้องสามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมในเนื้อหาความรู้ได้อย่างลึกซึ้งทั้งในส่วนของความถี่รอบยอดและการนำเนื้อหาความรู้ไปใช้ประโยชน์แล้ว พัฒนาการต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ด้วยเทคนิควิธีการอันหลากหลาย ด้วยความกระตือรือร้นและมีความยืดหยุ่น

ในการเลือกเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่นั้น โนลส์ (กิติ พชร วิทยุ . 2537 : 21-22 ; อ้างอิงมาจาก Knowles . 1975 : 44-45) ได้ให้แนวคิดเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาไว้ว่า ควรเป็นเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เน้นให้เกิดการทดลอง เน้นให้ผู้รับนำไป

ใช้ประโยชน์ และเน้นให้ผู้รับมีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะแนวคิดดังกล่าว นอกจากจะช่วยนำประสบการณ์ของผู้รับการถ่ายทอดมาใช้ให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้รับการถ่ายทอดที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในเนื้อหาที่ต้องการให้เกิดทักษะ ซึ่งผู้ถ่ายทอดควรเปิดโอกาสให้ผู้รับได้ทดลองฝึกทำและมีส่วนในการแก้ไขปัญหาด้วยกัน

สำหรับเทคนิคที่ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมนั้น ผู้ถ่ายทอดควมรู้อาจดำเนินการได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ การจัดแบ่งกลุ่มทำงาน การศึกษานอกสถานที่เป็นกลุ่ม และการกำหนดงานให้ทำอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ถ่ายทอดควรสรุปให้ผู้รับเห็นประโยชน์และการนำเนื้อหาความรู้ไปใช้ ผู้ถ่ายทอดต้องมีความรู้ในเนื้อหานั้นๆ อย่างลึกซึ้ง

สำหรับแนวทางดำเนินการถ่ายทอด พัฒนารอแนะแนวทางที่ วิกร ดัฒนวิทย์ (2537 : 30-33) ให้ไว้ว่า การคัดเลือกเฉพาะเนื้อหาที่จำเป็น และกำหนดขั้นตอนการสื่อสารให้ชัดเจนจากง่ายไปหายาก โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และสอดคล้องความต้องการของผู้รับการถ่ายทอด จะสนับสนุนให้บรรยากาศการถ่ายทอดเต็มไปด้วยความอบอุ่น ไว้วางใจ และมีการเปิดกว้างทางความคิด

นอกจากนี้ จาร์วิส (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ . 2538 : 146-147 ; อ้างอิงมาจาก Jarvis . 1983 : 114-117) ได้ให้แนวทางถ่ายทอดความรู้โดยเปรียบเทียบลักษณะและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมไว้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ กับเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	วิธีการถ่ายทอดความรู้
1. การเรียนรู้เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์	1. การถ่ายทอดความรู้จะเป็นลักษณะอำนวยความสะดวกให้การเรียนรู้เกิดขึ้นเร็วขึ้น
2. ในฐานะผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ผู้ใหญ่ชอบการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้	2. วิธีการถ่ายทอดควรเป็นไปเพื่ออำนวยความสะดวกมากกว่าสั่งสอน

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	วิธีการถ่ายทอดความรู้
3. ผู้ใหญ่จะมีสิ่งคิดตัวมาด้วย คือ - ประสบการณ์	- ควรใช้ให้เป็นประโยชน์กับการถ่ายทอดความรู้
4. ลักษณะที่ผู้รับมีต่อสถานการณ์เรียนรู้ คือ - ความเชื่อมั่นในตนเอง - ความชื่นชมในตนเอง - การรับรู้ในตนเอง - จะเรียนได้ดีหากไม่มีการบังคับข่มขู่ - ต้องการการปฏิบัติในฐานะผู้ใหญ่	- ควรสนับสนุนให้เกิดผลดียิ่งขึ้น - ส่งเสริมให้ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดความรู้ - ส่งเสริมให้มีการประเมินตนเอง - ส่งเสริมความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน - ผู้ถ่ายทอดควรวางตัวเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

จากตาราง 1 จะเห็นว่า การถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ใหญ่แตกต่างกับการสอนเด็ก เพราะองค์ประกอบที่ชี้เฉพาะให้เห็นถึงความเป็นผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นความต้องการและเหตุผลที่มีต่อการเรียนรู้ ความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้ หรือคุณลักษณะด้านต่างๆ ที่มีต่อสถานการณ์เรียนรู้ ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดความรู้จึงพึงระลึกไว้เสมอว่า บทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ของตน คือ ผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดการเรียนรู้เท่านั้น

ประเภทและเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้

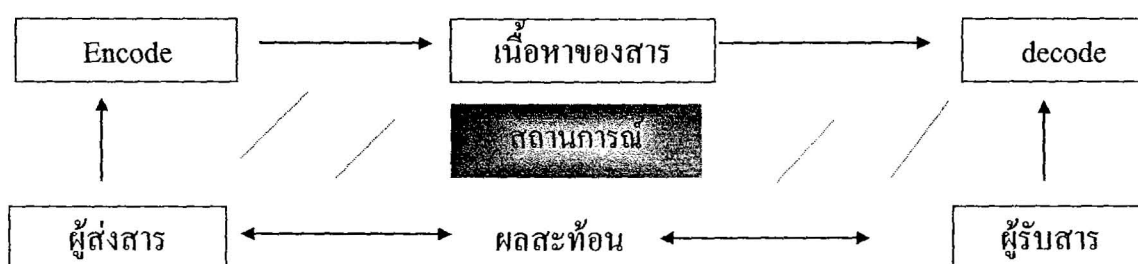
1. การสื่อสาร

พริทพงศ์ ทิพนาค (2537 : 35) กล่าวถึงการสื่อสารว่า เป็นกระบวนการนำข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิด ความตั้งใจ และอารมณ์ ระหว่างผู้ส่ง/แหล่งกำเนิด กับผู้รับการติดต่อ/จุดหมาย

ปลายทาง อย่างสมบูรณ์ คือผู้รับการติดต่อเข้าใจความหมายที่แท้จริงของข่าวสารจากสื่อหรือช่องทางนั้นๆ (Media or Channel)

ชม ภูมิภาค (2524 : 8) กล่าวถึงการสื่อสารว่าเป็น “กระบวนการ” เนื่องจากประกอบไปด้วยเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กันโดยไม่หยุดนิ่งและไม่มีวันสิ้นสุด

หากพิจารณากระบวนการสื่อสารในด้านองค์ประกอบ ก็จะเห็นว่า กระบวนการสื่อสารประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร ช่องทาง ผู้รับสาร สถานการณ์ และผลสะท้อนกลับ โดยแต่ละส่วนจะสัมพันธ์กันตามภาพประกอบ 3 ซึ่ง คำรณ มัชฌมนันท์ (2509 : 97) ได้นำเสนอไว้ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

ที่มา (คำรณ มัชฌมนันท์ . 2509 : 97)

จากภาพประกอบ 3 แสดงให้เห็นว่า หน้าที่ขององค์ประกอบของการสื่อสารแต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ โดยผู้ส่งสารจะมีหน้าที่ในการถ่ายทอด/สื่อความหมาย ซึ่งผู้ส่งนี้อาจอยู่ในรูปของบุคคล กลุ่ม หรืออยู่ในรูปของหน่วยงานก็ได้ ส่วนวิธีการส่ง ผู้ส่งข่าวก็จะ “เข้ารหัส” หรือ encode ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนข่าวสารให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ เช่น ภาษา ท่าทาง ตัวหนังสือ เป็นต้น โดย “ช่องทาง” จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางนำสารไปยังผู้รับ ดังนั้น ช่องทางส่งสาร จึงนับเป็นวิธีการส่งข่าวด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ เช่น ส่งสารในรูปของเอกสาร ฯลฯ

เป้าหมายปลายทางในการส่งข่าว หรือผู้รับสารจะทำ “ถอดรหัส” หรือ decode ซึ่งเป็นการแปลสารให้ออกมาเป็นเนื้อหาสาระที่ตนเข้าใจได้ โดยผู้รับสารอาจอยู่ในรูปบุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานก็ได้เช่นกัน เช่น ผู้รับการถ่ายทอดความรู้รายบุคคล กลุ่มสมาชิกผู้รับการถ่ายทอด

ความรู้ ฯลฯ สำหรับ “ผลสะท้อนกลับ” หรือปฏิกริยานั้น ผู้รับสารจะมีผลสะท้อนตอบสนองกลับไปยังผู้ส่งสารหรือไม่ก็ได้

กรณีที่ผู้รับสารมีผลสะท้อนกลับไปยังผู้ส่ง ก็จะเป็น “การสื่อสารสองทาง” เช่น การตอบคำถาม เป็นต้น สำหรับ “สถานการณ์” ขณะที่มีการสาร หมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพด้านต่างๆ เช่น เวลา แสงสว่าง อุณหภูมิห้อง ฯลฯ ซึ่งเปรียบได้กับบรรยากาศถ่ายทอดความรู้ก็ได้

ในปัจจุบัน ประเภทของการติดต่อสื่อสารจะยึดลักษณะการใช้ / ไม่ใช้ภาษาพูดเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ ซึ่ง ฟิรพงส์ ทิพนาค (2537 : 37) กล่าวว่า จำแนกออกเป็นการติดต่อสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้ภาษาพูด และการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางการด้วยลายลักษณ์อักษร

สำหรับอุปสรรคของการติดต่อสื่อสาร เชียรศรี วิวิธสิริ (2537 : 32) กล่าวถึงว่า แยกเป็น อุปสรรคทางจิตวิทยาสังคม เช่น การเข้าใจไม่ถึง ไม่รับสาร ตีความหมายผิด เป็นต้น โดยอุปสรรคทางสังคมวิทยา จะหมายถึงอุปสรรคในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น

1.1 การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หมายถึง การสื่อสารที่ผู้รับสามารถเข้าใจ และสามารถกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดปฏิกริยาได้ตอบได้ดี ดังนั้น ผู้ที่สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพจะหมายถึงบุคคลที่ ฟิรพงส์ ทิพนาค (2537 : 38-39) กล่าวถึงว่ามีลักษณะ ดังนี้

1. มีความรู้ในการเข้ารหัสเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ ด้วยความชัดเจน
2. รู้จักใช้หลักจิตวิทยา
3. สามารถปรับระดับความรู้ของคนให้ใกล้เคียงกับผู้รับสารได้ดี
4. มีความเข้าใจในตัวผู้รับและเนื้อหาของสารที่จะทำการส่งเป็นอย่างดี
5. มีเทคนิควิธีการและสามารถเลือกใช้สื่อได้เหมาะสม
6. มีความจริงใจในการส่งสารและแสดงออกอย่างระมัดระวัง
7. รู้จักสังเกต และนำประสบการณ์ที่ได้มาพัฒนาตนเองตลอดเวลา

วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มูลนิธิฟรีดริช (2530 : 187) ได้เสนอไว้ว่า ควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องหรือเป็นการกระทำซ้ำๆ เนื้อหาของสารควรเด่นและแปลกตาพอสำหรับใช้กระตุ้น

นอกจากนี้ ผู้ส่งสารควรมีวิธีการจูงใจให้ผู้รับสาร โดยอาจใช้การกำหนดเงื่อนไขต่างๆ เพื่อการรับรางวัล ลงโทษ หรือกำหนดสัญลักษณ์ที่เหมาะสมกับผู้รับการถ่ายทอด

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร เชียร์ศรี วิวิธศิริ (2537 : 36-38) กล่าวถึงสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารว่า ได้แก่ ภาษาเขียน และภาษาท่าทาง โดยภาษาท่าทางจะมีความหมายรวมถึงภาษาสัญลักษณ์ ภาษาการกระทำ ภาษาวัตถุและภาษาพูดด้วย

ดังนั้น พัฒนาการที่มีความสามารถในการสื่อสารความรู้ จึงนอกจากจะต้องมีความรู้ในหลักเกณฑ์ของการสื่อความหมาย มีแนวทางและเลือกใช้สัญลักษณ์สำหรับการสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเลือกเฟ้นเนื้อหาความรู้ที่เหมาะสม คึงจุดความสนใจ สามารถใช้ทั้งคำพูด น้ำเสียง กริยาประกอบคำพูด และภาษาที่ไม่กำกวม และความสามารถในการคัดเลือกสถานการณ์สื่อสารได้เหมาะสม

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและการถ่ายทอดความรู้

เชียร์ศรี วิวิธศิริ (2537 : 36-38) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและการสอนว่า มีความสัมพันธ์กัน เพราะทั้งการสื่อสารและการสอนต่างล้วนมุ่งหวังให้เกิดผลบางประการในตัวผู้เรียน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้เกิดผลตามที่กำหนดไว้

กระบวนการที่ผู้สอนจัดขึ้นนี้ ผู้สอนจะเท่ากับผู้ส่งสาร ที่ต้องมีการวางแผนว่าจะใช้วิธีการและเทคนิคใด เพื่อให้การส่งสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเปรียบได้กับการเข้ารหัส โดยอาศัยสื่อต่างๆ หรือช่องทางเข้ามาช่วย ผู้รับการถ่ายทอดก็จะเปรียบได้กับผู้รับสาร ซึ่งเมื่อรับสารเข้าไปแล้ว ก็จะถอดรหัสเป็นสัญลักษณ์ที่ตนเข้าใจ และตอบสนองตามกระบวนการสื่อสาร

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของถ่ายทอด สัมพันธ์กับการเป็นผู้มีทักษะในการสื่อความหมาย ซึ่งต้องตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการสื่อสารด้วย

2. ประเภท วิธีการและเทคนิคถ่ายทอดความรู้

ในการปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้นั้น พัฒนกรมักจะดำเนินการทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งไม่มีการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวว่าในแต่ละเนื้อหาความรู้ต้องใช้รูปแบบการถ่ายทอดแบบเป็นหรือไม่เป็นทางการ หากขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของพัฒนกร รวมถึงความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่เป็นสำคัญ ดังนั้น หากพัฒนกรมีความรู้ในประเภทและวิธีการถ่ายทอดความรู้ ก็อาจส่งผลให้พัฒนกรค้นหารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมกับคนต่อไปได้ สำหรับรายละเอียดของประเภทและวิธีการถ่ายทอดความรู้มี ดังนี้

2.1 ประเภทของการถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ที่พัฒนกรดำเนินการในปัจจุบันแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการ และการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้ประเภทที่เป็นทางการ เป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ให้ความรู้อย่างเป็นระบบซึ่งต้องใช้การวางแผนล่วงหน้า มีการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน โดยผู้ถ่ายทอดต้องดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เช่น การฝึกอบรม การสัมมนา เป็นต้น

ในการถ่ายทอดความรู้ประเภทนี้ ผู้รับการถ่ายทอดจะเรียนรู้ได้ต้องใช้ความพยายามและความตั้งใจ หากเมื่อได้เรียนรู้แล้ว ก็จะมีผลเชิงบวก รอบรู้เฉพาะด้านที่ลงทุนถาวรเช่นกัน

2. ถ่ายทอดความรู้ประเภทที่ไม่เป็นทางการ เป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับต่างก็ไม่ได้ตั้งใจที่จะให้เกิดการเรียนรู้ แต่หากเป็นการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมกับบุคคลในวัยผู้ใหญ่ เพราะมีประสบการณ์ที่สามารถนำมาสนับสนุนให้เรียนรู้เร็วขึ้น การถ่ายทอดประเภทนี้มักพบได้จากการให้คำแนะนำ การปรึกษาหารือ การพบปะพูดคุย เป็นต้น

2.2 วิธีการถ่ายทอดความรู้

น้อย ศิริโชค (2524 : 75) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้เป็นการสื่อสารความรู้/ความเข้าใจ/ข้อคิดเห็น/ประสบการณ์หรือข้อมูลต่างๆ ระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับ และระหว่างกลุ่มผู้รับ การถ่ายทอดด้วยตนเอง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม รวมถึงจุดประสงค์อื่นๆ ตามที่กำหนดไว้

จารุวิศ (สุวรรณ วัฒนวงศ์ . 2538 : 147 ; อ้างอิงมาจาก Jarvis . 1983 : 130-156) ได้จำแนกวิธีการสอนที่ใช้กับนักศึกษาในวัยผู้ใหญ่เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ผู้ถ่ายทอดเป็นศูนย์กลางหรือดำเนินการด้วยตัวเอง และประเภทผู้รับการถ่ายทอดเป็นศูนย์กลางแบบกลุ่ม คือผู้รับจะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงประเภทที่ผู้รับการถ่ายทอดเป็นศูนย์กลางแบบรายบุคคลซึ่งมีทั้งรูปแบบที่ผู้ถ่ายทอดดำเนินการและผู้รับดำเนินการ

นอกจากนี้ เชียรศรี วิวิธศิริ (2535 : 99-100) ยังได้กล่าวถึงความหมายของ “วิธีการ” ว่าหมายถึง รูปแบบการกำหนดจำนวนผู้เรียนให้เหมาะสม ซึ่งแบ่งเป็น 3 วิธีการ ได้แก่ วิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นรายบุคคล หรือการจัดผู้เรียนให้เรียนได้เพียงคนเดียว เช่น การศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น สำหรับวิธีการถ่ายทอดความรู้กลุ่ม จะเป็นการถ่ายทอดความรู้โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 6-10 คน เป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการศึกษาที่เน้นบางเรื่อง ส่วนกลุ่มที่ใหญ่ๆ คือมากกว่า 10 คนขึ้นไป ที่มักมีการแบ่งกลุ่มผู้รับตามลักษณะใดลักษณะหนึ่งเช่นเพศหรืออายุ จะเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการศึกษาที่ลึกซึ้งในเรื่องเฉพาะด้าน วิธีการสุดท้ายคือ วิธีการถ่ายทอดความรู้แก่มวลชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น กลุ่มคนที่เข้าดูภาพยนตร์ เป็นต้น

2.3 เทคนิคถ่ายทอดความรู้

ในฐานะที่มีบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ พัฒนาการจึงต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ในเทคนิคของการถ่ายทอดความรู้ และทราบถึงลักษณะสำคัญของเทคนิคต่างๆ ดังกล่าว เพื่อความสามารถในการเลือกเทคนิคถ่ายทอดความรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผู้รับการถ่ายทอดความรู้เกิดการเรียนรู้ และนำความรู้ไปปรับใช้ได้เหมาะสม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ เน้น

เทคนิคการพูด ฟัง อ่าน เขียน การนำเข้าสู่เรื่อง การอธิบายและยกตัวอย่าง และการใช้คำถาม
 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 การพูด

จินดา งามสุทธิ และอัมพร สุขเกษม (2516 : 2) กล่าวว่า การพูด หมายถึง การเปล่งเสียง
 ออกมาเป็นภาษาและกริยาท่าทาง รวมถึงที่ กมล การกุศล (2529 : 162) กล่าวถึงคือ น้ำเสียง ทักษะ
 และวิธีการนำเสนอเพื่อถ่ายทอดความรู้ สื่อสารความรู้ตักนีกคิดและความต้องการ ไปยังผู้ฟัง

หลักการพูดที่สามารถสื่อความหมาย และสร้างปฏิกิริยาตอบสนองจากผู้ฟังได้นั้น ผู้
 พูดต้องมีหลักการพูดที่ทำให้ผู้ฟังฟังด้วยความใส่ใจด้วยการพูดที่เป็นไปตามธรรมชาติ ตรงไป
 ตรงมาและเป็นกันเอง ผู้พูดพูดด้วยอาถักปกริยาที่เหมาะสม อารมณ์มั่นคงและมีทัศนคติที่ดีทั้งต่อ
 ตนเอง ผู้ฟัง และเรื่องที่ก่าล้งพูด

ในการพูดที่มีประสิทธิภาพนั้น เกิดได้จากการที่ผู้พูดฝึกฝนในด้านต่างๆ ได้แก่ ศึกษา
 และวิเคราะห์ผู้ฟัง ฝึกอาถักปกริยาให้เหมาะสม พูดด้วยน้ำเสียงที่มีมีชีวิตชีวา ฝึกฝนการใช้สาขดา
 มองผู้ฟังทุกคนเพื่อแสดงควมใส่ใจ รวมตลอดถึงการเลือกพูดในหัวเรื่องที่ตนเชี่ยวชาญ พร้อม
 กับพัฒนาหัวข้อเรื่องดังกล่าวให้ทันสมัย และสร้างเสริมความรู้ใหม่ๆ ให้ทันการณัอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ผู้พูดที่ควรฝึกฝนนิสัยในการฟังให้สามารถฟังเรื่องราวต่างๆ อย่างเข้าใจ
 และจับใจความได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการรับฟังคำวิจารณ์ด้วยใจเป็นธรรม

สำหรับขั้นตอนการพูด แบ่งได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำสู่เนื้อหา ขั้นนำเสนอเนื้อหา
 ความรู้ และขั้นสรุป ดังนั้น ในการเตรียมตัวเพื่อพูด จึงควรเตรียมให้ครบ และพูดให้ครบทุกขั้น
 ตอน เพราะแต่ละขั้นตอนมีลักษณะและความมุ่งหมายต่างกัน กล่าวคือ ขั้นนำ จะเป็นขั้นตอน
 เตรียมความพร้อมผู้รับ แนะนำตัวผู้พูด/จุดประสงค์การถ่ายทอด ขั้นตอนนี้จึงเหมาะสำหรับการ
 เชื่อมโยงประสบการณ์เรียนรู้ การสร้างศรัทธาและเร้าบรรยากาศให้น่าติดตาม ในขั้นตอนนี้อาจ
 ใช้เรื่องสั้น คลก สุภาษิต นิทาน หรือเกม ฯลฯ โดยผู้ถ่ายทอดต้องหลีกเลี่ยงการออกตัวว่าไม่เก่ง
 หรือเตรียมตัวมาไม่พอ หรือคำหนิหัวข้อที่ตนกำลังจะพูด

สำหรับขั้นนำเสนอเนื้อหาความรู้ สิทธา พินิจภูวลกับคณะ (2514 : 286) ได้แนะนำว่า เนื้อหาความรู้ต้องมีที่มาและอ้างอิงได้ โดยผู้ถ่ายทอดต้องดำเนินการเป็นลำดับจากง่ายไปยาก / จับฉัด หรือการนำเสนอตามเหตุและผล

ขั้นสรุป เป็นขั้นตอนที่ผู้ถ่ายทอดสรุปเนื้อหาความรู้ให้ผู้ฟังเกิดแนวทางการนำไปใช้ โดยผู้ถ่ายทอดอาจใช้สัญลักษณ์ หรือใช้คำถามเพื่อให้ผู้รับสรุปเนื้อหาความรู้ หรืออาจนำความรู้มากล่าวสรุปสั้นๆ ซึ่งอาจให้ผู้รับช่วยกันสรุปในรูปของรายงาน/นำเสนอหน้าห้อง ในการสรุป ผู้ถ่ายทอดควรใช้คำพูดที่กระชับรัด ไม่เยิ่นเย้อ เพราะอาจทำลายศรัทธาที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ได้

ผู้พูดที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้จึงมีใจเพียงแต่สามารถพูดให้เข้าใจได้เท่านั้น หากยังต้องสร้างลักษณะที่ดีบางประการเพื่อพัฒนาการพูดของตนอยู่เสมอ อาทิเช่น นิสัยรักการอ่าน การเป็นผู้ฟังที่ดี ช่างสังเกต ฝึกการสะสมถ้อยคำ รวมถึงการหาโอกาสฟังการพูดของผู้อื่น เพื่อนอกจากเป็นการสะสม และสร้างเสริมประสบการณ์การพูดแล้ว ยังเป็นโอกาสในการฝึกการฟัง และการวิเคราะห์พิจารณาผู้พูดและสิ่งรอบๆ ตัวได้เป็นอย่างดี

2.3.2 การฟัง

สิทธิ พินิจภูวลและคณะ (2515 : 249) กล่าวว่า การฟังเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกฝนพฤติกรรมการฟังซึ่งก็คือ การปล่อยความคิด อารมณ์ให้คล้อยตามผู้พูด เพื่อให้เข้าใจความหมายได้ตรงตามจุดประสงค์ ซึ่ง สุวรรณี อุคมผลและฉัตร บุนนาค (2515 : 167) กล่าวว่าผู้ฟังที่ดีจะสามารถใช้วิจารณ์ได้ว่า สิ่งที่ได้อินนั้นจะเชื่อได้หรือไม่ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร มากน้อยแค่ไหน รวมถึงการฟังอย่างตั้งใจว่า ผู้พูดมีอากัปกริยา และอารมณ์อย่างไร สิ่งแวดล้อมเป็นเช่นไร (มูลนิธิฟรีดริช . 2530 : 191)

พฤติกรรมที่จัดเป็นอุปสรรคในการฟังนั้น จินดา งามสุทธิและอัมพร สุขเกษม (2516 : 89) กล่าวถึงว่าได้แก่ การขาดความอดทน การแสดงความเบื่อหน่าย พูดสอดแทรกหรือแสดงความอวดรู้ออกมา การขาดสมาธิ การจับผิด และการฟังด้วยอาการเฉื่อยชา

พัฒน์ สุจำนงค์ (2529 : 162) กล่าวว่า ทักษะการฟังเกิดได้จากการเริ่มต้นฟังทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความสนใจ มีความเป็นกลาง และรับฟังทัศนะของผู้อื่นโดยไม่ยึดความคิดของตนเป็น

ใหญ่ สำหรับผู้ถ่ายทอดความรู้ที่สามารถนำทักษะการฟังของคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้นั้น มักจะรวบรวมข้อมูลได้ครบทั้งใจความสำคัญและรายละเอียดปลีกย่อยมาคิดพิจารณาแยกแยะได้

การฟังอย่างมีทักษะจึงเป็นการฟังอย่างตั้งใจ มีมารยาท และมีการบันทึกประกอบการตัดสินใจในภายหลัง มีแสดงความรู้สึกหรือรื้อฟื้นเพื่อช่วยให้ผู้พูดมีกำลังใจ และหาทางจัดอุปสรรคในการฟังของคนให้หมดไป พร้อมทั้งพัฒนาการฟังของคนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3.3 การอ่าน

การอ่านเป็นรูปแบบการสื่อสารผ่านตัวอักษร ที่ผู้รับต้องสามารถจับใจความให้ได้ว่าผู้ส่งต้องการสื่อสารอะไร เพราะเป็นวิธีการสื่อสารที่ผู้ส่งกับผู้รับอาจไม่เห็นหน้ากัน ดังนั้น กมล การกุศล (2529 : 186) จึงให้แนวทางอ่านหนังสือที่ถูกต้อง เพื่อการจับใจความ และพัฒนานิสัยให้รักการอ่าน ไว้ดังต่อไปนี้

1. การอ่านควรเป็นไปอย่างมีสมาธิ ใคร่ครวญและพิจารณาแยกแยะเนื้อหาในหนังสือ ในขณะที่อ่านควรตั้งคำถาม เพื่อทบทวนหรือทดสอบความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ และฝึกให้อ่านเร็วขึ้นเรื่อยๆ สร้างให้เกิดความรู้สึกว่า การอ่านหนังสือเป็นกิจวัตรประจำวันอย่างหนึ่ง

2. อ่านหนังสือทุกเล่มทั้งเก่าและใหม่ทุกครั้งที่มีโอกาส โดยพึงระลึกไว้ในใจตลอดว่าหนังสือที่กำลังอ่านเป็นหนังสือประเภทอะไร ควรอ่านอย่างไร เช่น หนังสือประเภทวิชาการต้องอ่านอย่างถี่ถ้วนให้เข้าใจ เป็นต้น

3. การอ่านที่ดีควรอ่านส่วนประกอบต่างๆ ของหนังสือตั้งแต่หน้าแรกจนถึงหน้าสุดท้าย เช่น คำนำ สารบัญ วรรชนี ฯลฯ จะช่วยให้เข้าใจจุดประสงค์ของหนังสือได้ดียิ่งขึ้น

4. ขจัดลักษณะนิสัยที่ถ่วงเวลาหรือทำให้การอ่านหนังสือช้าลง ได้แก่ การอ่านออกเสียงไม่ว่าจะเป็นเสียงจึ่งในลำคอหรือเสียงแว่วในใจขณะอ่าน ละเว้นการทำปากขมุบขมิบ หรือการใช้ปากกา / ดินสอจิ้มตัวอักษรที่กำลังอ่าน

บุคคลที่ “อ่านเป็น” จะเป็นผู้ที่สามารถจับใจความสำคัญ/รายละเอียดในหนังสือได้ครบถ้วนในเวลาอันรวดเร็ว และถูกต้องตามจุดประสงค์ของผู้เขียน และหากผู้ถ่ายทอดความรู้

“อ่านเป็น” ก็จะสามารถพัฒนาทักษะการพูด สามารถแสดงความคิดเห็น / วิพากษ์วิจารณ์ด้วยวิสัยทัศน์อันกว้างไกล รวมถึงความสามารถด้านการพัฒนาภาษาเขียนของคนได้เป็นอย่างดี

2.3.4 การเขียน

การเขียนเป็นการสื่อความหมายที่ผู้สื่อสารต้องการให้ผู้รับสารได้ทราบถึงความรู้ ข้อเท็จจริง จินตนาการ และ/หรือ อารมณ์ ตามแต่จุดประสงค์ว่า เป็นการเขียนเพื่อเล่าเรื่อง อธิบาย ชูใจ ปลุกใจ แสดงความคิดเห็น สร้างจินตนาการหรือเสียดสี (เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต . 2534 : 1) หรือ บางข้อเขียนอาจมีจุดประสงค์มากกว่าหนึ่งจุดประสงค์ก็ได้ ดังนั้น ในการเขียนแต่ละครั้ง ผู้เขียนต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของการเขียนเป็นอันดับแรก

ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้ที่ใช้วิธีการเขียน ผู้ถ่ายทอดจึงต้องมีหลักเกณฑ์การใช้คำ ที่สามารถชักจูง/กระตุ้นให้ผู้รับสนใจ และเพื่อใช้เป็นแนวทางพิจารณาหรือประเมินผลงานด้านการเขียนของผู้รับการถ่ายทอด

เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต (2534 : 20-21) ได้ให้แนวทางพิจารณางานเขียน ไว้ดังนี้

1. คำนาม สรรพนามหรือส่วนที่เป็นประธาน กริยา กรรม ผู้เขียนต้องรู้ว่าคำใดทำหน้าที่อะไร ควรอยู่ตรงส่วนไหนของประโยคและใช้เมื่อใด
2. การเรียงลำดับคำหรือพยางค์ถูกต้องตามหลักภาษา เพราะหากเรียงลำดับผิด ความหมายอาจผิดไปด้วย
3. เลือกใช้คำให้เหมาะสมกับกาลเทศะ เช่น ไม่ใช้คำว่า ตลบอบอวนกับกลิ่นเหม็น ตลบอบอวนต้องใช้กับกลิ่นหอม เป็นต้น
4. เลือกใช้คำที่อยู่ในระดับเดียวกัน เช่น พ่อกับลูก ไม่ใช่ พ่อกับบุตร เป็นต้น
5. ไม่ใช้คำตาย / คำที่ไม่มีการนำมาใช้ในปัจจุบัน เช่น คำว่า ดู ข้า อำแดง เป็นต้น เพราะคำเหล่านี้จะใช้ได้ต่อเมื่อมีการกล่าวอ้างเท่านั้น
6. ไม่ใช้คำในภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็น

7. ใช้คำให้ตรงความหมาย คำภาษาไทยจำนวนมากที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น ขว้าง-ปา โกลั-ชิต รวมถึงคำที่มีความหมายไม่ดีแฝงอยู่หากใช้คำผิด หรือเว้นวรรคผิดที่ความหมายจะผิดไปด้วย

8. ไม่ใช่คำฟุ่มเฟือย คำที่มีความหมายชัดเจนอยู่แล้ว ก็ไม่ควรใช้คำซ้ำซ้อน เช่น คนยากจนที่ขัดสนเงินทองต้องหาเช่ากินค่า เป็นต้น

9. หลีกเลี่ยงคำที่ทำให้ความรู้สึกที่ไม่ดี เช่น ใช้คำว่า “มอบให้” แทนคำว่า ให้ทาน หรือ แจก เป็นต้น

10. ไม่ใช่คำเดียวกันซ้ำหลายครั้ง ควรหาคำอื่นที่มีความหมายเดียวกันมาใช้แทน เช่น การเรียกชื่อบุคคล หากต้องกล่าวถึงซ้ำอีก อาจใช้คำอื่นๆ หรือใช้คำที่เป็นลักษณะนามแทน เช่น สภาพบุรุษท่านนั้น เขา เธอ เป็นต้น

2.3.5 การนำเข้าสู่เรื่อง

การนำเข้าสู่เรื่องเป็นการเตรียมความพร้อมและความสนใจ เพื่อให้ผู้ฟังอยากติดตามวิธีการนำ อาจใช้เรื่องสั้น เกม สุภาษิต หรือเหตุการณ์ปัจจุบันก็ได้ สำหรับสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการนำเข้าสู่เรื่องก็คือ การออกตัวว่า ไม่ได้เตรียมตัวมา หรือคำนิหัตวข้อที่กำลังจะพูด

การนำเข้าสู่เรื่องจึงนับเป็นการสร้างบรรยากาศให้กับผู้ฟัง ผู้พูดหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ จึงไม่ควรละเลยขั้นนำเข้าสู่เรื่อง เพราะจะเป็นขั้นที่นอกจากจะใช้แจ้งวัตถุประสงค์และขอบเขตของความรู้ในการถ่ายทอดแล้ว ขั้นนี้ยังช่วยให้เชื่อมโยงประสบการณ์เรียนรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่กำลังจะเกิด ช่วยสร้างศรัทธา และความเป็นกันเองให้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

2.3.6 การอธิบายและยกตัวอย่าง

การอธิบายเป็นเทคนิคที่นิยมใช้เมื่อต้องการขยายความให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ถ่ายทอดกับผู้รับ และระหว่างกลุ่มผู้รับด้วยกันเอง และเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ผู้ถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพมักยกตัวอย่างประกอบการอธิบายของตน

ในการยกตัวอย่าง สามารถดำเนินการได้ 2 รูปแบบ (พนิต เข้มทอง . 2537 : 67) ดังนี้

1. การยกตัวอย่างแบบอุปมา เป็นการอธิบายตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่างก่อน แล้วจึงสรุปหลักการที่หลัง ซึ่งอาจใช้วิธีให้ผู้รับร่วมกันสรุปจุดร่วมของตัวอย่าง เป็นหลักการก็ได้

2. การยกตัวอย่างแบบนิรนัย เป็นการบอกหลักการก่อนจึงยกตัวอย่างภายหลัง

นอกจากนี้ พนิต เข้มทอง (2537 : 67) ยังได้ให้แนวทางในการอธิบายว่า ควรเริ่มจากง่ายไปหายาก หรือซับซ้อน เช่นเดียวกันกับการยกตัวอย่างที่ควรเป็นตัวอย่างที่ฟังเข้าใจง่าย สอดคล้องกับอาชีพและประสบการณ์ผู้รับการถ่ายทอด โดย สิทธา พินิจภูวนลและคณะ (2514 : 286) แนะนำว่า หากเนื้อหาความรู้และรายละเอียดในตัวอย่าง มีที่มา และสามารถอ้างอิงได้ ก็จะช่วยให้การอธิบายและยกตัวอย่างเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3.7 การสรุปบทเรียน

การสรุป เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้ถ่ายทอดสรุปเนื้อหาเป็นความคิดรวบยอด หลักการ หรือประเด็นหลักๆ การสรุปที่ดีจะช่วยให้ผู้ถ่ายทอดได้ตรวจสอบความเข้าใจของผู้รับ ทั้งยังช่วยในการเชื่อมโยงความรู้กับการนำไปใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี

พนิต เข้มทอง (2537 : 67) กล่าวว่า การสรุปบทเรียน นิยมดำเนินการ 2 วิธี ดังนี้

1. ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายสรุปเอง โดยอาจใช้คำถาม หรือใช้วิธีการนำความรู้ที่พูดไปมาสรุปประเด็นหลัก การบรรยายสั้นๆ รวมถึงการสรุปในรูปของประเมินผลโดยใช้แบบทดสอบ
2. ผู้รับการถ่ายทอดเป็นฝ่ายสรุป วิธีการนี้ มักนิยมใช้คำถามให้เกิดการสรุปในรูปอภิปรายสั้นๆ หรืออาจเป็นการนำเสนอผลการอภิปรายกลุ่มย่อย

2.3.8 การใช้คำถาม

การใช้คำถามที่ดีนั้นนอกจากจะช่วยผู้ถ่ายทอดความรู้กระตุ้นความสนใจของผู้รับการถ่ายทอดแล้ว ยังช่วยให้ผู้ถ่ายทอดประเมินผลการเรียนรู้ ตำรวจความสามารถ พัฒนาความคิดและเปิดโอกาสให้ผู้รับการถ่ายทอดได้เข้าร่วมกิจกรรมอีกทางหนึ่งด้วย

พนิต เข้มทอง (2537 : 68) กล่าวถึงคำถาม 3 ลักษณะ ดังนี้

1. คำถามที่ต้องการข้อเท็จจริงเป็นคำตอบ ต้องการให้ผู้รับเกิดการอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็น โดยผู้ถามควรตั้งคำถามด้วยความคิดเห็น หรือข้อเท็จจริงเป็นหลัก
2. คำถามประเภทถามนำ เป็นคำถามที่มีจุดประสงค์เพื่อเสนอแนะความคิดใหม่ๆ และให้มีการอภิปรายตามมา เช่น วิธีที่กล่าวไปข้างต้นเหมาะสมที่จะใช้ในท้องที่ชาคน้ำหรือไม่ เพราะเหตุใด เป็นต้น
3. คำถามเชิงสมมติมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาความคิด/ความรู้ใหม่ๆ เช่น วิธีที่กล่าวไปข้างต้นเคยมีการนำมาใช้แล้วที่จังหวัดชัยภูมิ เราจะใช้วิธีเดียวกันนี้กับจังหวัดเราได้หรือไม่ เพราะอะไร เป็นต้น

ในกรณีที่เป็นคำถามเพื่อถ่ายทอดความรู้ ผู้ถามควรเริ่มใช้คำถามจากง่ายไปหายาก เมื่อไม่มีผู้ตอบได้ก็ควรเปลี่ยนคำถามให้ง่ายขึ้น ไม่ควรคือแ่งใช้คำถามเดิมเพราะอาจเป็นเหตุให้เกิดความอับอายได้ และในกรณีที่สมาชิกบางคนนิ่งเฉยต่อคำถาม ควรมีการกระตุ้นให้สมาชิกผู้นั้นสนองตอบคำถามมากขึ้น

วิธีการถามที่ถูกต้องคือ ใช้คำถามกับทุกคนโดยเน้นให้ผู้ตอบคาดหวัง และใคร่ครองคำตอบ/แง่คิดของผู้อื่น หากต้องการเจาะจงผู้ใดผู้หนึ่งก็ควรระบุผู้ตอบหลังจากการถาม ในการถามควรคำนึงถึงเจตคติของผู้ตอบ ความท้าทาย และการใช้คำถามซ้ำโดยไม่จำเป็น และเมื่อเสร็จสิ้นการถามย่อย ควรสรุปทฤษฎี / แนวคิดนั้นเป็นระยะๆ

ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดความรู้ที่สามารถใช้คำถามได้ตรงจุดประสงค์ควรทบทวนความเหมาะสมและวิธีการใช้คำถามของตนอยู่เสมอ มีการพัฒนาวิธีการใช้คำถามของตนให้น่าสนใจเพิ่มขึ้น ทั้งยังต้องรู้ว่า คำถามที่ดีจึงควรมีความชัดเจนไม่วกวนหรือหลอกล่อคนตอบ ที่สำคัญคือควรเป็นคำถามที่ผู้รับการถ่ายทอดสามารถตอบ/แสดงทัศนะได้ จึงควรเป็นคำถามปลายเปิดที่ก่อให้เกิดการแสดงทัศนะและใช้ความคิดมากกว่าการตอบว่าใช่ - ไม่ใช่

วิธีการติดต่อสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การพูด ฟัง อ่าน การเขียนและการใช้คำถามที่กล่าวจบไปข้างต้นนั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาแต่กำเนิดที่เรียกว่าพรสวรรค์แต่อย่างใด หากเกิดขึ้นได้จากการที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ได้แก้ไข ฝึกฝนและพัฒนาจนเกิดทักษะ และสามารถนำไปปรับใช้ และในกรณีที่ผู้ถ่ายทอดสามารถเลือกสรรสื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่คำนึงถึง

ความเหมาะสมทั้งกับผู้รับการถ่ายทอด สถานที่ และเทคนิควิธีการมาประกอบการสื่อความหมาย การถ่ายทอดความรู้ก็จะดำเนินไปด้วยประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ลักษณะสำคัญของเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้

วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่พัฒนาการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เป็นทั้งการถ่ายทอดความรู้ ราชบุคคล รูปกลุ่ม และแบบมวลาชน เช่น การพบปะพูดคุย การฝึกอบรมกลุ่ม/องค์กรต่างๆ การเผยแพร่ความรู้ทางเสียงตามสายในหมู่บ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม วิธีการถ่ายทอดความรู้ทั้ง 3 วิธี ข้างต้น มีเทคนิคจำนวนมากซ่อนอยู่ ซึ่ง เชียร์ศรี วิวิธศิริ (2535 : 102-107) กล่าวถึงการถ่ายทอดทั้ง 3 วิธีการว่า สามารถใช้เทคนิคใดได้บ้าง ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 วิธีการและเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้

วิธีการ	เทคนิค
1. การถ่ายทอดความรู้ ราชบุคคล	การเยี่ยมบ้าน/ที่ทำงาน การให้คำแนะนำ การสอนแนะ การสอบถาม การสัมภาษณ์ การใช้สื่อบุคคล การสนทนา การแลกเปลี่ยนทัศนะ การสังเกต การทำแบบฝึกหัด การศึกษาทางไกล ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน การศึกษาจากสื่อต่างๆ หรือจากแหล่งวิทยาการในชุมชน ฯลฯ
2. การถ่ายทอดความรู้ รูปกลุ่ม ซึ่งมีทั้งวิธีที่ผู้ ถ่ายทอดเป็นศูนย์กลาง และผู้รับเป็นศูนย์กลาง	การฝึกอบรม การบรรยาย/อธิบาย การปราชัย การประชุม/แลกเปลี่ยน ทัศนะ การทัศนศึกษา การสัมมนา การอภิปรายเป็นคณะ การประชุมเชิง ปฏิบัติการ การสังเกต การทำแบบฝึกหัด การจัดนิทรรศการ การให้คำ ปรึกษา การชุมนุม/ปาฐกถา/การบรรยายเป็นชุดจากผู้ทรงคุณวุฒิ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์/นันทนาการ การได้วาที การเล่าเรื่อง สถานการณ์ จำลอง การระดมพลังสมอง การสาธิต กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ ฯลฯ

ตาราง 2 (ต่อ)

วิธีการ	เทคนิค
3. การถ่ายทอดความรู้ แก่มวลชน	การถ่ายทอดความรู้แก่มวลชน กระทำได้โดยผ่านสื่อ 5 ประเภท ดังนี้ ● สิ่งพิมพ์ เช่น ใบปลิว ตำรา วารสาร แผ่นพับ ฯลฯ ● วิทยุกระจายเสียง เช่น บทความ สารคดี ถาม-ตอบปัญหา ฯลฯ ● วิทยุโทรทัศน์ เช่น ข่าว การสาธิตด้านอาชีพ การถ่ายทอดสด ฯลฯ ● สื่อเฉพาะกิจ/สื่อพื้นบ้าน เช่น หมอลำ ศูนย์เรียนชุมชน ห้องสมุด ฯลฯ ภาพยนตร์ มีทั้งในรูปแบบที่ให้เฉพาะความรู้และบันเทิง รวมถึงภาพยนตร์ที่ผสมผสานระหว่างความบันเทิงกับสาระความรู้

ที่มา (เชิษศรี วิวิธศิริ . 2535 :102-107)

นอกจากเทคนิคที่กล่าวไปแล้ว วิกร คันทวุฒิโฑ (2537 : 43-46) ได้สรุปลักษณะสำคัญของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ถ่ายทอดความรู้ใช้เปรียบเทียบ และสามารถเลือกนำไปใช้ได้เหมาะสมกับกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แต่ละกิจกรรม รายละเอียดตามตาราง 3 ดังต่อไปนี้

ตาราง 3 ลักษณะสำคัญของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้

เทคนิควิธีการ	ลักษณะสำคัญ
การบรรยาย LECTURE	ผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ ข่าวสาร หรือเจตคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่เตรียมมา โดยผู้รับการถ่ายทอดมีหน้าที่ฟังอย่างเดียว อาจมีการซักถามหากผู้บรรยายจัดเวลาไว้ให้
การบรรยายเป็นชุด SYMPOSIUM	การบรรยายโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 2-5 คนในหัวข้อใหญ่เดียวกัน แต่ทุกคนจะประเด็น หรือคนละแง่มุมตามแต่ละคนถนัดกัน โดยประธานหรือผู้ดำเนินการจะคอยแนะนำผู้พูด เรื่องที่จะพูด และคอยดูแลให้การพูดตรงตามประเด็น

ตาราง 3 (ต่อ)

เทคนิควิธีการ	ลักษณะสำคัญ
การอภิปรายเป็นคณะ PANEL DISCUSSION	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 2-5 คนอภิปรายแสดงความคิดเห็นในหัวข้อที่กำหนด โดยใช้เหตุผลสนับสนุนและโต้แย้งความคิดเห็นกันได้
การสัมมนา SEMINAR	ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ได้รับมอบหมายให้ร่วมกันศึกษาค้นคว้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่งภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีการนี้ ผู้รับการถ่ายทอดทุกคนจะมีบทบาทและมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา CASE STUDY	ผู้ถ่ายทอดนำเรื่องราว / ข้อเท็จจริงที่รวบรวมจากเหตุการณ์ต่างๆ ให้ผู้รับการถ่ายทอดร่วมกันศึกษา / วิเคราะห์ / อภิปราย และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา
วิธีประสบเหตุการณ์ INCIDENT METHOD	ผู้ถ่ายทอดเสนอเหตุการณ์จริงให้กลุ่มผู้รับร่วมกันพิจารณา/หาข้อเท็จจริงหรือหาแนวทางแก้ไขปัญหา แล้วตรวจสอบผลว่าตรงกับเหตุการณ์จริงหรือไม่
การแสดงบทบาท สมมติ ROLE PLAYING	ปัญหาหรือสถานการณ์ที่เสมือนชีวิตจริงจะถูกกำหนดขึ้น ผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับมอบหมายให้แสดงบทบาท ทิด พุด ไปตามโครงเรื่อง และบทบาทที่ตนแสดงอยู่ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมและแนวทางแก้ปัญหา จากการอภิปรายร่วมกัน
การประชุมอภิปราย CONFERENCE	การประชุมอย่างเป็นทางการของสมาชิก เพื่อให้ได้ข้อยุติที่เป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย โดยมีประธานคอยควบคุม ให้อภิปรายในกรอบหรือแผนที่กำหนดไว้ สรุปความคิดเห็นของที่ประชุมและรักษาบรรยากาศของการประชุมด้วย
การระดมพลังความคิด BRAINSTORMING	กลุ่มผู้รับการถ่ายทอดมีโอกาสดแสดงความคิดได้อย่างเสรี โดยทุกความคิด จะได้รับการยอมรับจากกลุ่มเป็นอันดับแรก จากนั้นจะเป็นการอภิปรายเพื่อเลือกเฟ้นเฉพาะความคิดที่กลุ่มเห็นว่าเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติต่อไป
การซุบซิบปรึกษา BUZZ GROUP	ผู้รับการถ่ายทอดจะถูกแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่ออภิปรายในเรื่องที่วิทยากรมอบภายในเวลาที่กำหนด โดยกลุ่มย่อยจะเลือกผู้บันทึกผลการอภิปราย

ตาราง 3 (ต่อ)

เทคนิควิธีการ	ลักษณะสำคัญ
	และออกมานำเสนอผลต่อที่ประชุม ทุกคนจึงมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เท่าๆ กัน
การประชุมเชิงปฏิบัติ การ WORKSHOP	กลุ่มผู้รับการถ่ายทอดมีความสนใจ/ปัญหาที่จะต้องร่วมกันแก้ไข หรือ หรือศึกษาวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา โดยกลุ่มสามารถกำหนดเป้าหมาย และ วิธีการได้ถูกจุด รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวาง
การทำโครงการจริง LIVE PROJECT	ผู้รับการถ่ายทอดได้รับมอบหมายให้ทำโครงการจริงด้วยความคิดริเริ่ม ของตน โดยผู้ถ่ายทอดมีหน้าที่เพียงกำหนดขอบเขตโครงการไว้กว้างๆ แต่ผู้รับการถ่ายทอดต้องกำหนดรายละเอียดและแนวทางปฏิบัติเอง
เกม MANAGEMENT GAMES	ผู้ถ่ายทอดจำลองเหตุการณ์ จากสภาพการทำงานจริง แล้วให้ผู้รับการถ่าย ทอดจัดการกับเกมนั้นๆ “เกม” จะมีส่วนทำให้ผู้ถ่ายทอดความรู้มีโอกาส ศึกษาข้อดี-เสียในการคิดและตัดสินใจ
กลุ่มสัมพันธ SENSITIVITY TRAINING	เป็นการกำหนดสถานการณ์ขึ้นภายในกลุ่มผู้รับการถ่ายทอดอย่างกระทัน หัน เพื่อให้กลุ่มผู้รับได้เรียนรู้ และทราบแนวทางพัฒนาพฤติกรรมของตน ในสายตาของผู้อื่น โดยผู้ถ่ายทอดมีหน้าที่ควบคุมและดำเนินการ

ที่มา (วิกร คัมภาวุฒโท. 2537 : 43-46)

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าแต่ละเทคนิควิธีการ มีข้อดี-ด้อยแตกต่างกันไป เช่น วิธี
การบรรยายซึ่งจะเหมาะกับการให้ความรู้/เทคโนโลยีใหม่ๆ /เรื่องที่ผู้ฟังอยากทราบหรือกำลังอยู่
ในความสนใจ ดังนั้น ผู้บรรยายจึงควรเป็นผู้มีความรู้เฉพาะด้าน และควรมีวิธีการกระตุ้นผู้รับการ
ถ่ายทอดโดยการเปิดให้ซักถาม อภิปราย หรือการศึกษานอกสถานที่ประกอบการบรรยาย
 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เทคนิควิธีการข้างต้นมิได้มีกฎตายตัว หากขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และความสามารถของพัฒนากรที่นอกจากจะต้องสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมแล้ว ยังต้องสามารถเชื่อมประสานวิธีการเหล่านั้นได้อย่างแนบเนียนอีกประการหนึ่งด้วย

4. การเลือกใช้และผลิตสื่อ

ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ นั้น เกิดได้จากการที่ผู้ถ่ายทอดแก้ไข ผิดแผก และพัฒนาจนเกิดเป็นทักษะ และสามารถนำไปปรับใช้ได้เหมาะสม และยิ่งหากผู้ถ่ายทอดสามารถเลือกสรรสื่อโสตทัศนูปกรณ์มาประกอบการสื่อสารความรู้ ก็จะทำให้ส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.1. ความหมายและประเภทของสื่อ

กมล เวียสุวรรณและนิตยา เวียสุวรรณ (2539 : 39) กล่าวว่า สิ่งที่จะใช้เป็น “สื่อ” ในการถ่ายทอดความรู้คือ เทคโนโลยีทางการศึกษาซึ่งเป็นระบบการนำวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการมาใช้ช่วยผู้ถ่ายทอด ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้รับได้มากที่สุด คือ ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์อย่างคงทนถาวร เพราะสื่อจะเป็นส่วนช่วยให้ผู้รับ รับความรู้จากการบูรณาการของสัมผัสทั้งห้าของตน คือหู ตา จมูก ลิ้น และร่างกาย ซึ่งเป็นการฟังด้วยหู ดูด้วยตา และลงมือปฏิบัติ จนผู้รับสารเกิดการเรียนรู้

ทวีป อภิสิทธิ์ (ม.ป.ป. : 18-19) กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึงอุปกรณ์ทั้งหลายทั้งปวง ตั้งแต่ชอล์ก กระดานดำ แผนภูมิ แผ่นภาพ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ ไปจนถึงสื่อด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทป สไลด์ เครื่องฉายวิทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ดังนั้น ในการใช้สื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่เหมาะสมนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ถ่ายทอดในการคัดแปลงสิ่งรอบๆ ตัวมาใช้เป็นสื่อกลาง เพื่อกนอกจากจะช่วยให้ผู้ถ่ายทอดความรู้ดำเนินกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้นแล้วผู้รับยังพัฒนาการเรียนรู้ และสามารถถ่ายโยงความรู้สู่การดำเนินชีวิตของตนได้ เร็วและตรงตามจุดประสงค์

สื่อการเรียนการสอน จึงจำแนกออกเป็น 3 ประเภทคือ ดังนี้

1. ประเภทวัสดุ (Software) จะเก็บความรู้ในรูปของเสียง ภาพและอักษร ซึ่งผู้รับสามารถหาความรู้ได้จากตัวสื่อ เช่น หนังสือ ของจริง คำรา เป็นต้น
2. สื่อประเภทเครื่องมือ (Hardware) เป็นสื่อประเภทที่ต้องอาศัยแหล่งความรู้จากสื่อประเภทวัสดุ สื่อประเภทเครื่องมือจึงมีหน้าที่เป็นเพียงทางผ่านของความรู้ เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องรับโทรทัศน์ เป็นต้น
3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ เป็นสื่อประเภทที่จะช่วยให้ผู้รับเกิดการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ต่างๆ เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น

นอกจากนี้ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526 : 141) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมถึงการผสมผสานสื่อทั้งสามประเภทไว้ด้วยกัน เพื่อช่วยกันส่งเสริม สนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ชุดการสอน เป็นต้น ขณะเดียวกัน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจำแนกสื่อตามลักษณะของสื่ออื่นๆ เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. วัสดุลายเส้น เช่น ลูกโลก แผนที่ การ์ตูน เป็นต้น
2. วัสดุมีทรง
3. วัสดุได้แก่ ระบบเสียง แผ่นเสียง เทปและวิทยุ
4. ภาพนิ่ง
5. กิจกรรมร่วม
6. ภาพยนตร์และโทรทัศน์

อย่างไรก็ตาม เมื่อนำสื่อแต่ละประเภทข้างต้นมาพิจารณาเปรียบเทียบ จะเห็นว่า สื่อแต่ละประเภทมีข้อดี-ข้อด้อยแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดจึงควรใส่ใจศึกษาว่าสื่อที่เหมาะสมกับการถ่ายทอดความรู้ของตน ควรเป็นสื่อประเภทใด

ในการนี้ กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน (2539 : 8-28) กล่าวถึงข้อดี-เสียของเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ใช้เป็นสื่อกลางจนเป็นที่นิยมใช้ในปัจจุบันดังตาราง 4 ต่อไปนี้

ตาราง 4 ประเภท ลักษณะสำคัญ ข้อดี และข้อเสียของสื่อที่นิยมใช้ในปัจจุบัน

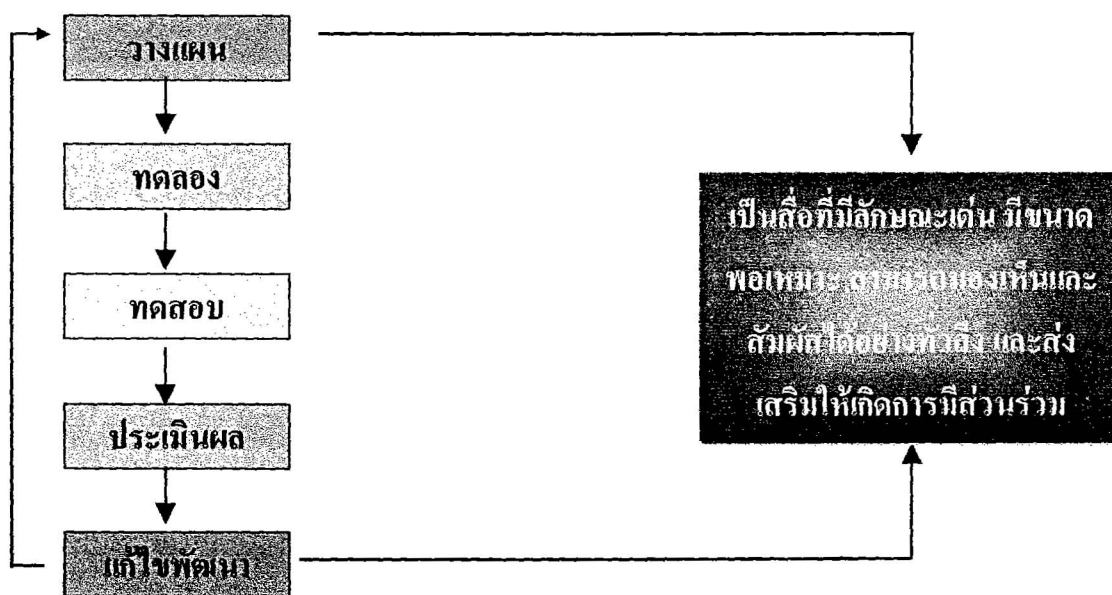
ประเภท	ลักษณะสำคัญ	ข้อดี	ข้อเสีย
วีดิทัศน์	สามารถแสดงทั้งภาพและเสียงได้พร้อมกันจึงเหมาะกับการสาธิต / กิจกรรมที่แสดงขั้นตอน	1. ใช้งานง่าย 2. ถ่ายเข้าไปมาได้ 3. หาเครื่องฉายได้ง่าย	1. ใช้ต้นทุนผลิตสูง 2. คุณภาพไม่คมชัด 2. เหมาะกับผู้รับกลุ่มเล็กๆ 3. สถานที่ ต้องใช้ห้องโถงที่ไม่กว้างเกินไป
สไลด์	สามารถใช้ได้ทั้งแบบเป็นชุดหรือแยกใช้ทีละภาพ และยังสามารถใช้กับเครื่องมือหรือวิธีการถ่ายทอดอื่นได้อีกหลายวิธี	1. ต้นทุนในการผลิตไม่สูง แต่ภาพคมชัดสวยงาม 2. แก้วและรักษาง่าย 3. เหมาะกับผู้รับกลุ่มใหญ่	1. ขั้นตอนการผลิตมีความซับซ้อน 2. ในการฉายมักเกิดความผิดพลาดบ่อยครั้ง
รายการกระจายเสียง	เป็นสื่อที่ใช้เสียงที่มุ่งให้ผู้รับเกิดจินตภาพและอารมณ์ร่วม ดังนั้น รายการกระจายเสียงจึงควรมีเสียงอื่น เช่นดนตรีประกอบ	1. ต้นทุนต่ำ ใช้เพียงเครื่องเล่นและม้วนเทป ธรรมดาก็ผลิตรายการได้ 2. หาที่จัดได้ไม่ยากเหมาะกับการกระจายข่าวในหมู่บ้าน 3. ปรับปรุง และรักษาง่าย	1. ให้ข้อมูลน้อยกว่าสไลด์/วีดิทัศน์ 2. คุณภาพเสียงที่ไพเราะ ต้องใช้เครื่องมือที่ซับซ้อน ราคาสูง ซึ่งผู้ผลิตจะต้องมีทักษะสูงเช่นกัน

ที่มา (กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน . 2539 : 8-28)

จากตาราง 4 ที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของสื่อการเรียนการสอนหรือสื่อทัศนูปกรณ์ที่เหมาะสมว่า มิควรเป็นเพียงสื่อที่ได้รับความนิยมเท่านั้น แต่ผู้ถ่ายทอดควรคำนึงถึงประสิทธิภาพและความที่เหมาะสมกับการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะเมื่อต้องใช้สื่อกับชาวชนบทที่มีข้อจำกัดมากมายทั้งในด้านเวลา สถานที่ และประสบการณ์ของผู้รับการถ่ายทอด ซึ่ง

มักอยู่ในวัยผู้ใหญ่ที่มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคลมากกว่าเด็ก ผู้ถ่ายทอดควรเลือกใช้สื่อที่นอกจากจะต้องเอาชนะข้อจำกัดดังกล่าวแล้ว ยังควรเป็นสื่อที่สามารถสร้างแรงจูงใจ ได้รับความสนใจ และช่วยให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น โดยเฉพาะความรู้ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม

ดังนั้น ผู้ถ่ายทอดจึงควรมีความรู้ในหลักการเลือกใช้สื่อเป็นอย่างดี มีการวางแผนว่าจะใช้สื่อประเภทใด และก่อนใช้สื่อทุกครั้งต้องมีการทดลองและทดสอบล่วงหน้า รวมถึงวางแผนว่าจะประเมินผลการใช้สื่อด้วยวิธีใด เพื่อให้ได้สื่อที่มีลักษณะเด่น มีขนาดที่ผู้รับทุกคนมองเห็น/สัมผัสได้ชัดเจนทั่วถึง และมุ่งเน้นให้ผู้รับมีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์คือ มีความเหมาะสมทั้งกับผู้รับเนื้อหา เวลาและสถานที่ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอหลักการเลือกใช้สื่อในรูปแบบภูมิ ดังนี้

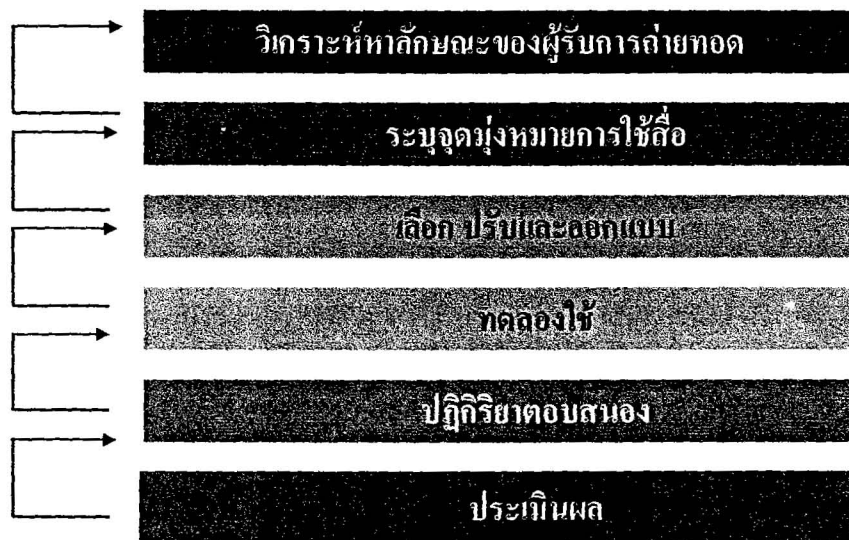

ภาพประกอบ 4 หลักการเลือกใช้สื่อ

จากภาพประกอบ 4 จะเห็นว่า ทุกขั้นตอนในการใช้สื่อมีความสัมพันธ์กันโดยตลอด ซึ่งผู้ใช้สื่อจึงไม่ควรละเลยขั้นตอนใดๆ ไป โดยเฉพาะหากการใช้สื่อนั้น เป็นไปเพื่อการถ่ายทอดความรู้ ผู้ถ่ายทอดต้องคำนึงไว้อยู่เสมอว่า ทุกครั้งที่มีการใช้สื่อ ควรได้มีการประเมินผลการใช้สื่อของตน ทั้งนี้ เพื่อทำการแก้ไข และพัฒนาเทคนิคการใช้สื่อให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

นอกจากนี้ กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน (2539 : 5-7,133) ยังได้กล่าวถึงขั้นตอนการวางแผนเพื่อใช้สื่อว่า ผู้ถ่ายทอดความรู้ควรวิเคราะห์เนื้อหา ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ และวิเคราะห์ธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด โดยนำข้อมูลทั้ง 3 ประเภทที่ได้จากการวิเคราะห์ มาสังเคราะห์เพื่อนำมาเป็นแนวทางประกอบการวางแผนใช้สื่อต่อไป

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอนำเสนอขั้นตอนเตรียมการใช้สื่อตามภาพประกอบ 5 ดังนี้

ภาพประกอบ 5 ขั้นตอนสำหรับเตรียมการใช้สื่อ

จากภาพประกอบ 5 จะเห็นขั้นตอนสำหรับเตรียมการใช้สื่อว่า จะเริ่มจากการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบว่า กลุ่มเป้าหมายในการถ่ายทอดความรู้มีลักษณะทางกายภาพอย่างไร เช่น วัย การศึกษา รายได้ เพศ อาชีพ เป็นผู้รับที่ลักษณะทางจิตวิทยาเป็นเช่นไร เช่น ทักษะคิด ค่านิยม ฯลฯ และมีบุคลิกภาพที่ปิด/เปิดตัว ยอมรับ/คื้อร้น เชื่อมั่น/ไม่เชื่อมั่น รวมถึงการหาคำตอบว่าเป็นผู้รับประเภที่กระตือรือร้น หรือประเภที่ปิดตัวเองจากโลกภายนอกแต่ถูกเกณฑ์มาฟัง จากนั้นนำข้อมูลของผู้รับทั้งหมดมากำหนดจุดประสงค์ว่าต้องการใช้สื่อเพื่อให้เกิดความรู้/ความเข้าใจ

หรือต้องการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้รับการถ่ายทอด โดยพึงระลึกไว้เสมอว่า ผลที่ได้ จะต้องเป็นสิ่งที่มุ่งตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายการถ่ายทอด สอดคล้องกับผู้รับการถ่ายทอดความรู้

ขั้นตอนต่อไปคือ ขั้นตอนของการทดลองใช้ และนำทดลองคุณสมบัติของสื่อว่าสามารถตอบสนองต่อการสื่อสารหรือไม่ มีข้อดี/ข้อจำกัดหรือไม่ อย่างไร และเพื่อประเมินผลการใช้สื่อ อาจเตรียมคำถามประเมินตนเองว่า เนื้อหาของสื่อตรงประเด็นหรือไม่ ผู้รับเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดหรือไม่ เป็นสื่อที่มีภาพ สีและเสียงเป็นอย่างไร ในกรณีที่เป็นสื่อที่มีการแสดง แสดงได้สมบทบาทหรือไม่ และเตรียมคำถามปลายเปิดถามผู้รับว่า สื่อควรได้รับการปรับปรุงด้านใด

แนวทางทั้งดังกล่าวข้างต้น จะช่วยให้พัฒนากรเลือกใช้ และผลิตสื่อสำหรับถ่ายทอดความรู้ได้เหมาะสม ช่วยสนับสนุนให้ชาวชนบทมีความเข้าใจและเกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและชุมชน และช่วยให้การถ่ายทอดความรู้ดำเนินได้ตรงตามหลักการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะส่งผลดีต่อเป้าหมายสูงสุดของงานพัฒนาชุมชนและการพัฒนาประเทศชาติในที่สุด

พัฒนากรกับภารกิจและคุณลักษณะด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

1. พัฒนากับภารกิจของผู้ถ่ายทอดความรู้

เมื่อพิจารณาภารกิจตามบทบาทและภารกิจของพัฒนากรข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าพัฒนากรจะทำงานเกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่ประชาชนที่มักแฝงอยู่ในกิจกรรมพัฒนาประเภทต่างๆ (กรมการพัฒนาชุมชน . 2529 : 21) ด้วยรูปแบบการถ่ายทอดทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากเอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเจ้าหน้าที่โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (สปท.) เรื่อง การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (คณะอนุกรรมการฝึกอบรมและพัฒนาเทคโนโลยี กรมการพัฒนาชุมชน . 2540 : 19) กล่าวถึงการทำงานของพัฒนากรว่า เป็นงานที่ต้องคลุกคลีกับประชาชน เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ โดยพัฒนากรควรใช้ทั้งวิธีพบปะพูดคุย และวิธีการประชุมชี้

แจ้ง ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนในชนบทมีโอกาสพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตน และพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะการทำงานของพัฒนากรเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ภาคชีวิตแก่ประชาชนในชนบท ซึ่ง ศรีปริณญา ฐปกระจำ (2539 : 59-65) ที่ได้ทำการศึกษาลักษณะและวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่พัฒนากรมักใช้ดำเนินการ โดยพบ พัฒนากรร้อยละ 56 ใช้วิธีการปรึกษาหารือและการอภิปรายกลุ่มในการสร้างความเข้าใจกับประชาชน และอีกร้อยละ 53 ใช้วิธีการอภิปรายถาม - ตอบปัญหา ขณะที่พัฒนากรอีกร้อยละ 84 ใช้วิธีการสนทนอย่างเป็นกันเอง และเมื่อต้องการให้ประชาชนรับทราบแนวทางปฏิบัติงานตามหลักการพัฒนาชุมชน พัฒนากรร้อยละ 77 จะใช้วิธีการประชุมชี้แจง โดยพัฒนากรร้อยละ 56 ใช้วิธีการบรรยายสรุป ปูพื้นฐานให้ประชาชนเข้าใจในเนื้อหาพัฒนาชุมชน

วิธีการทำงานของพัฒนากรข้างต้น แสดงให้เห็นว่า พัฒนากรมักใช้วิธีการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการมากกว่าที่จะดำเนินการฝึกอบรม หรือการถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการ

ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง (2541 : 81) กล่าวไว้รายงานวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ว่า การถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการเช่นการฝึกอบรมจะทำบ่อยครั้งไม่ได้ เพราะมีข้อจำกัดด้านจำนวนคน และงบประมาณที่ต้องใช้มากมาย วิธีการฝึกอบรมจึงทำได้น้อยครั้งกว่าและยากกว่า ดังนั้น การพบปะพูดคุยกับผู้นำอช. จึงนอกจากจะเป็นวิธีที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้นำอช. แล้วในบางเวลา การพบปะพูดคุยก็ยังสามารถให้ความละเอียดลึกซึ้งบางด้าน ได้ดีกว่าการฝึกอบรม

อย่างไรก็ตาม กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน . 2538 : ภาคผนวก) ได้ผลิตชุดฝึกอบรม เพื่อให้เป็นเอกสารประกอบการฝึกอบรมพัฒนากร หลักสูตรการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเอกสารดังกล่าวได้กล่าวถึงภารกิจด้านการถ่ายทอดและพัฒนากระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชน ซึ่ง เป็นการถ่ายทอดความรู้ทั้งที่อยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้

1. การนิเทศ ติดตามและการประเมินผลงาน ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง
2. ประสานงานเพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานและสถาบันอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งใน/นอกพื้นที่ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการให้ความรู้

3. การให้ความรู้ต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กับการออกกฎระเบียบ และหากจำเป็น ควรสนับสนุนให้แรงจูงใจในรูปของผลประโยชน์ หรือการชดเชยตามความเหมาะสม

4. เนื้อหาและวิธีการเผยแพร่ความรู้ ควรมีความซับซ้อนให้น้อยแต่เข้าใจง่ายที่สุด มีความสัมพันธ์กับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และหากสามารถบูรณาการเนื้อหาความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน ก็จะส่งผลให้การถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้มีประสิทธิภาพขึ้น

สรุปได้ว่า ในภารกิจด้านการถ่ายทอดความรู้ นั้น พัฒนาการต้องคลุกคลีและสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวประชาชนที่ล้วนอยู่ในวัยผู้ใหญ่ทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพื่อดึงให้ประชาชนและกลุ่มองค์กร/ท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนา ช่วยกันหาวิธีแก้ไขปัญหาคือความต้องการของตน ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทั้งวิธีการถ่ายทอดแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุย ประชุมชี้แจง การปรึกษาหารือ ให้คำแนะนำ ประสานงาน หรือการฝึกอบรม โดยพัฒนาการต้องพึงระลึกไว้อยู่เสมอว่า เนื้อหาความรู้ที่ประชาชนและกลุ่มองค์กร/ท้องถิ่นได้รับไปนั้น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และเพื่อให้การถ่ายทอดความรู้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการควรได้ประเมินผล และดำเนินการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง

2. พัฒนาการกับคุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดความรู้

ด้วยเหตุที่ต้องปฏิบัติการด้านการถ่ายทอดความรู้ จึงจำเป็นอยู่ที่พัฒนาการต้องมีคุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดความรู้ ซึ่ง วิกร คัมภพโชค (2537 : 4-5) กล่าวถึงลักษณะของผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณภาพว่า ควรเป็นผู้ที่มีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ และมีทัศนคติที่ดีในเรื่องที่จะถ่ายทอดทั้งความศรัทธาและการนำไปใช้
2. มีบุคลิกภาพดี ใจกว้าง ยืดหยุ่น อยากรู้อยากเห็น ริเริ่มสร้างสรรค์ และไม่ยึดติดค่านิยม/ความเชื่อใดๆ
3. เชื่อในคุณค่าความเป็นมนุษย์ว่า สามารถพัฒนาได้ อีกทั้งยังต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้สนใจในความรู้และเกิดจินตนาการได้

4. เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน ครอบคลุม รวมถึงการนำอภิปรายด้วยขั้นตอนต่างๆ อย่างต่อเนื่องสัมพันธ์

5. เป็นผู้นำและสามารถสนองตอบความรู้ของผู้รับการถ่ายทอดฯ ได้ดี

6. สามารถประยุกต์ใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ และนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ สุรศักดิ์ ศรีสาร (2540 : 31) ยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดความรู้ว่าหมายถึงคุณลักษณะด้านการสร้างสัมพันธภาพ การเลือกเทคนิควิธีการถ่ายทอดและคุณลักษณะด้านการแสวงหาความรู้อย่างอุสาหะและสร้างสรรค์

นอกจากคุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ดีแล้ว พัฒนาการควรทราบถึงบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ของคนที่เกี่ยวข้องกับที่ เขียวศรี วิวิธสิริ (2535 : 96) กล่าวถึงว่าหมายถึง บทบาทด้านอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ซึ่งก็คือ บทบาทด้านการเป็นผู้ช่วยวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ช่วยวางวัตถุประสงค์และออกแบบประสบการณ์เรียนรู้ รวมถึงบทบาทด้านช่วยจัดอุปกรณ์การเรียนที่จะอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์

สำหรับภารกิจของผู้อำนวยความสะดวกนั้น จอร์จ (ไวไลวรรณ โภยแก้วพร้ง . 2538 : 74-75 ; อ้างอิงมาจาก George. n.d.) นอกจากจะเป็นภารกิจด้านการช่วยวิเคราะห์ปัญหา ต้องการวางวัตถุประสงค์และออกแบบประสบการณ์เรียนรู้ ตลอดจนการช่วยจัดอุปกรณ์การเรียนแล้ว ผู้อำนวยความสะดวกยังมามีภารกิจด้านการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนในวัยผู้ใหญ่

ดังนั้น นอกจากเนื้อหาความรู้ที่จะถ่ายทอดแล้ว พัฒนาการควรมีความรู้ ความเข้าใจในจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ และมีความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ความรู้ เพราะเป็นความรู้ที่ช่วยส่งผลให้พัฒนาการสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างผู้ชำนาญการทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ภายใต้บรรยากาศที่ดี สามารถสื่อสารได้อย่างมีทักษะ สวมบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกได้อย่างสอดคล้อง รวมถึงการช่วยให้พัฒนาการสามารถเลือกใช้และผลิตสื่อโสตทัศนูปกรณ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลดีต่องานพัฒนาชุมชนและประเทศชาติในที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จิตยา สุวรรณะชญ (2510 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง พัฒนาการ : ความคาดหวังของ พัฒนาการ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และบทบาทของเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ พบว่า พัฒนาการที่มีการศึกษาในระดับปริญญาจะมีลักษณะดีกว่าพัฒนาการที่การศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญา ในเรื่องความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และลักษณะของผู้นำ โดยพัฒนาการที่การศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาจะอดทน สมบุกสมบัน สามารถทำงานร่วมกับประชาชน มีความเป็นกันเอง และเข้ากับข้าราชการสังกัดหน่วยงานอื่นได้ดีกว่าพัฒนาการที่มีปริญญา

กอบแก้ว สุวรรณานูร (2523 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานตามบทบาทของพัฒนาการตามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา และนักวิชาการพัฒนาชุมชน โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบการทำงานตามบทบาทระหว่างพัฒนาการที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และพัฒนาการที่การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี พบว่าพัฒนาการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มในการปฏิบัติงานตามบทบาทผู้ร่วมงานและบทบาทของผู้ส่งเสริมเผยแพร่ได้ดีกว่าพัฒนาการที่การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี สำหรับพัฒนาการที่ทำงานตามบทบาทได้ดีที่สุดคือ พัฒนาการที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 30 - 39 ปี และพัฒนาการที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 4 - 6 ปี

ถนัด ม่วงมณี (2526 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงานด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนของท้องถิ่นที่อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าอายุของกลุ่มตัวอย่าง เป็นปัจจัยหนึ่งในหลายๆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงานด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

เครือวัลย์ ลิ้มปิยะศรีสกุล และเกสินี หงส์นันท์ (2526 : 63-64) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารการฝึกอบรมของรัฐวิสาหกิจในประเทศไทย พบส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของเจ้า

หน้าที่ฝึกอบรมว่า เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมที่มีคุณภาพต้องเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างฉับไว ตรงต่อเวลา รวมถึงความสนใจที่จะปรับปรุง พัฒนาคุณภาพของตนเอง อยู่ตลอดเวลา

ศิริวรรณ เสรีจิตติวงศ์ (2527 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาคุณลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพัฒนากรที่รับผิดชอบหมู่บ้านชนบทการประกวดระดับจังหวัด และระดับหมู่บ้าน ตามโครงการหมู่บ้านพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน และพบว่า ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานของพัฒนากร เป็นคุณลักษณะที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมในการทำงานร่วมกับกลุ่ม / องค์กรประชาชน และนักพัฒนาชุมชนอื่นๆ

จรูญ มะลาตวง (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพสตรีในชนบท : กรณีศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบรูปแบบการอบรมที่กลุ่มตัวอย่างต้องการมากที่สุด คือ การจัดเป็นชั้นเรียนในหมู่บ้านโดยหน่วยงานภาครัฐบาลจัดส่งผู้สอนไปสอนให้รองลงมา คือ จัดส่งเจ้าหน้าที่เป็นตัวแทนในการให้คำแนะนำด้านอาชีพ และพาไปดูการประกอบอาชีพนอกพื้นที่

สงวน ศรีสุข (2532 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบผลว่า ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรีจะมีความพึงพอใจในการทำงานแตกต่างไปจากครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1 - 10 ปี และครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปี ขึ้นไป มีความพึงพอใจในระดับที่แตกต่างกัน

ทองศักดิ์ กุ่มไข่น้ำ (2532 : 113 - 123) ศึกษาคุณภาพเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ทั้ง 3 ระดับ คือระดับกองฝึกอบรม ระดับศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต และระดับจังหวัด พบว่า คุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมที่มีคุณภาพ

ต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ มีใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

กองพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กรมการพัฒนาชุมชน (2536 : 80-92) ได้ทำรายงานเกี่ยวกับการศึกษาประโยชน์จากการเข้ารับการอบรมด้านอาชีพในศูนย์สารภี ในปี 2534-2535 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ใช้การบรรยายร้อยละ 14 การสาธิตร้อยละ 19 การฝึกปฏิบัติร้อยละ 26 การให้คำปรึกษา/แนะนำร้อยละ 16 โดยรายงานพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้รับประโยชน์ส่วนตัวในระดับประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะได้รับความรู้เพิ่มขึ้น สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพได้ดี เกิดแนวทางที่จะนำทรัพยากรมาใช้อย่างสมประโยชน์มากขึ้น จิตใจ ค่านิยม และทัศนคติต่างๆ เปลี่ยนไปในทางที่ดี ทั้งยังมีโอกาสพบทวนการอ่านเขียนพูดฟังควบคู่ไปกับการอบรมด้วย

สำหรับประโยชน์ทางสังคม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้รับประโยชน์ส่วนตัวในระดับประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะมีโอกาสนำความรู้ที่ได้ ไปช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ทั้งมีโอกาสรู้จักสื่อที่ช่วยพัฒนาความรู้ของตนที่ไม่เคยรู้มาก่อน ซึ่งก็คือ วิทยุ เสียงตามสาย โทรทัศน์ และข้อแนะนำจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ กองพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กรมการพัฒนาชุมชน ยังได้รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประเมินหลังการอบรม โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 31 เห็นว่าเจ้าหน้าที่ควรติดตามผลการดำเนินงาน/กิจกรรมเพื่อให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 29 เห็นว่า เจ้าหน้าที่ควรใช้วิธีการพบปะพูดคุย ซักถามความเห็นและความเข้าใจในเนื้อหาที่อบรมไปแล้ว และเพื่อรักษาความต่อเนื่องของการถ่ายทอดความรู้ พัฒนาการควรกระตุ้นให้ประชาชนที่เข้ารับการอบรมนำความรู้ที่ได้ไปแนะนำต่อเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านการอบรม เข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านอาชีพ หลังจากที่ได้กลับไปประกอบอาชีพแล้วระยะหนึ่ง

ภูซังค์ เสนานุช (วิไลวรรณ โกยแก้วพริ้ง . 2538 : 74-75 ; อ้างอิงมาจาก ภูซังค์ เสนานุช . 2534) ได้ทำการศึกษากระบวนการฝึกอบรมพัฒนากรในการฝึกอบรม หลักสูตรการเป็นนักฝึกอบรม โครงการส่งเสริมองค์กรพัฒนาเอกชนไทยภายใต้การสนับสนุนจากมูลนิธิฟรีดิช เนมัน

ซึ่งเป็นหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม พบว่า การฝึกอบรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะวิทยากร โครงการสามารถกระตุ้นให้ผู้ร่วมฝึกอบรมมีส่วนร่วมได้ เพราะวิทยากรได้นำหลักการเรียนรู้ผู้ใหญ่ให้ผู้ร่วมฝึกอบรมทุกคนนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกัน นอกจากนี้ วิทยากรยังใช้คำถามกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายร่วมกัน จากนั้นจึงสรุปสู่เนื้อหาที่กำหนด พร้อมกับเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้ร่วมฝึกอบรมยังไม่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ซักถามตลอดเวลา

ศรีปริยญา ฐปกระจำง (2539 : 59-65) ศึกษาความต้องการการศึกษาด้านเทคนิคการสื่อสารของพัฒนากร โดยพบพัฒนากรร้อยละ 85 ขาดความรู้ด้านกระบวนการสื่อสารและอีกร้อยละ 97 มีความเห็นว่าตนจำเป็นต้องศึกษาเรื่องเทคนิคการสื่อสาร

นอกจากนี้ งานวิจัยดังกล่าว ยังได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการทำงานด้านการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร พบพัฒนากรร้อยละ 56 ใช้วิธีอภิปรายกลุ่มและการปรึกษาหารือ ในการสร้างความเข้าใจกับประชาชน โดยพัฒนากรร้อยละ 53 ใช้วิธีการอภิปรายถาม - ตอบปัญหา เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนซักถาม ขณะที่พัฒนากรร้อยละ 84 ใช้วิธีการสนทนอย่างเป็นกันเอง และอีกร้อยละ 77 ใช้วิธีการประชุมชี้แจง เพื่อให้ประชาชนรับทราบหลักและแนวทางการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน และเพื่อปูพื้นฐานในประชาชนเข้าใจในเนื้องานพัฒนาชุมชนพัฒนากรร้อยละ 56 ใช้วิธีการบรรยายสรุป

รักพันธุ์ ทุมแสน (2541 : 43-46) ศึกษาผลการปฏิบัติงานตามบทบาทที่ปรึกษาศูนย์เยาวชนตำบล (ศยต.) ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 285 คน พบว่า ยังไม่ผ่านเกณฑ์ สำหรับปัญหาอุปสรรคในการทำงานพบปัญหา 3 ด้านคือ ปัญหาด้านเยาวชนไม่เห็นความสำคัญและขาดความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการเป็นสมาชิก ศยต. โดยในปัญหาด้านการปฏิบัติงานพบว่า ที่ปรึกษายังไม่มีความรู้ในบทบาทของตน ไม่รู้ว่าต้องให้คำแนะนำอย่างไรกับใคร และปัญหาด้านการสนับสนุนจากภาคราชการ พบว่า การสนับสนุนเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะการปล่อยใหเยาวชนดำเนินกิจกรรมตามลำพัง โดยไม่มีการติดตามจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

รูทและโรเบิร์ต (Root & Roberts . 1966 : 2-3) ได้ช่วยกันสรุปรายงานของสมาคมการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรแห่งสหรัฐอเมริกา ที่ทำการศึกษาสมรรถภาพที่จำเป็นต่อนักฝึกอบรม ๆ พบว่า เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมควรมีความรู้ด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลในกระบวนการเรียนรู้ มีความสามารถในการสื่อสารความหมายด้วยการพูดและเขียนที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการสร้างความยอมรับนับถือ สามารถกระตุ้น เร้าความสนใจและจูงใจจากผู้รับการฝึกอบรม รวมถึงความสามารถในการนำอภิปรายกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โอเบรียน (O' Brien . 1985 : 2380-A) ได้ศึกษาสมรรถนะในการถ่ายทอดความรู้ของผู้สอน โดยศึกษาในทัศนะของผู้บริหาร ซึ่งพบว่า ผู้ถ่ายทอดความรู้ควรมีสมรรถนะในเรื่องเรียงความสำคัญ ดังนี้

- 2.1 เกี่ยวกับความเข้าใจหลักการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่
- 2.2 เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ด้วยเทคนิคฝึกอบรมแบบต่าง ๆ
- 2.3 เกี่ยวกับการตั้งคำถาม
- 2.4 เกี่ยวกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

จากงานวิจัยที่ได้นำเสนอมาข้างต้น สรุปได้ว่า การถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้ถ่ายทอดความรู้ต้องมีคุณลักษณะสำคัญหลายประการ เช่น การเป็นคนตรงต่อเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ รับฟังความเห็นของผู้อื่น ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อใช้ทำความเข้าใจพื้นฐาน และน้อมนำให้ผู้รับการถ่ายทอดเกิดความศรัทธา นอกจากนี้ ผู้ถ่ายทอดความรู้ยังควรมีคุณลักษณะด้านความสามารถในการสื่อสาร และสามารถถ่ายทอดความรู้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการด้วยเทคนิควิธีการอันหลากหลายได้อย่างเชี่ยวชาญ

ในฐานะที่ต้องปฏิบัติภารกิจด้านการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในชนบทที่ล้วนอยู่ในวัยผู้ใหญ่ พัฒนาการจึงควรมีคุณลักษณะข้างต้น และการที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณลักษณะดังกล่าวได้ จะต้องอาศัยความรู้ด้านต่างๆ ซึ่งนอกเหนือจากความรู้ในเนื้อหาพัฒนาชุมชนแล้ว

พัฒนากรยังควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และเทคนิควิธีการถ่ายทอด ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และข้อมูลต่างๆ แก่ประชาชน ในทางที่จะนำประชาชนสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งจะสามารถพึ่งตนเองตามหลักการพัฒนาชุมชนได้ต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

1. พัฒนากรที่มีอายุต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านแตกต่างกัน
2. พัฒนากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านแตกต่างกัน
3. พัฒนากรที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านแตกต่างกัน
4. พัฒนากรที่มีระดับตำแหน่งทางราชการแตกต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านแตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า โดยได้นำเสนอเป็นหัวข้อตามลำดับ ได้แก่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ นักพัฒนาชุมชนที่ปฏิบัติราชการในระดับ 3 - 5 และเจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนที่ปฏิบัติราชการในระดับ 2 - 5 ซึ่งปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 19 จังหวัด รวม 1,947 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) จากจำนวนประชากร โดยเทียบจากตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan . 1970 : 608) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 309 คน

สำหรับจำนวนกลุ่มตัวอย่างขึ้นอยู่กับจำนวนอำเภอของจังหวัดนั้น โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถาม ตารางแสดงจำนวนของกลุ่มตัวอย่างและที่มา และหนังสือขอความร่วมมือไปยังพัฒนาการจังหวัดทุกจังหวัดที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ช่วยคัดเลือก และส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง อำเภอละ 1 คน โดยได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 309 คน ตามจำนวนอำเภอทั้งหมดของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีทั้งสิ้น 309 อำเภอ รายละเอียดตามตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 จำนวนกลุ่มตัวอย่างและที่มา

จังหวัด	จำนวนอำเภอ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
นครราชสีมา	32	32
บุรีรัมย์	21	21
ยโสธร	9	9
มุกดาหาร	7	7
ร้อยเอ็ด	19	19
ศรีสะเกษ	21	21
สุรินทร์	16	16
อุบลราชธานี	25	25
อำนาจเจริญ	7	7
กาฬสินธุ์	17	17
ขอนแก่น	25	25
ชัยภูมิ	15	15
นครพนม	11	11
มหาสารคาม	12	12
สกลนคร	18	18
เลย	13	13
หนองคาย	16	16
อุดรธานี	19	19
หนองบัวลำภู	6	6
รวม	309	309

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สังกัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการ โดยจำแนกปัญหาออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านปัญหาความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และด้านปัญหาความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ และข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษารายการย่อยของปัญหาการถ่ายทอดความรู้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการปรึกษาประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

2.2 สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง จำนวน 3 ตอน

2.3 นำแบบสอบถามฉบับร่างทั้งหมด ให้ประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์พิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ ทั้งในด้านสำนวนภาษา และข้อคำถามที่ตรงตามจุดประสงค์

2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามฉบับร่าง ตามข้อเสนอแนะของประธาน และกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

2.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

3. การทดลองเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 นำร่างแบบสอบถามที่ผ่านขั้นตอนการแก้ไขเรียบร้อยแล้ว มาทดลองใช้ (Try-Out) กับพัฒนาการของกรมการพัฒนาชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ณ ห้องประชุมของกรมการพัฒนาชุมชน

3.2 นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองเครื่องมือมาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการแจกแจงค่าทดสอบที (t-distribution) โดยเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alfa-Coefficient) ของคอนบาค (Conbach . 1972 : 126) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.98

3.3 นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การติดต่อประสาน

ผู้วิจัยได้ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อขอความร่วมมือในการออกหนังสือขอความอนุเคราะห์พัฒนาการจังหวัด จากนั้น จึงส่งหนังสือขอความร่วมมือ แบบสอบถามและตารางแสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างและที่มา ไปยังพัฒนาการจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 19 จังหวัด เพื่อให้พัฒนาการจังหวัดคัดเลือก และส่งแบบสอบถามต่อไปยังกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งปฏิบัติงาน ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ จำนวนอำเภอละ 1 คนต่อไป

2. การส่งแบบสอบถาม

แบบสอบถามจำนวน 309 ฉบับ ถูกส่งทางไปรษณีย์ในวันที่ 1 มีนาคม 2541 พร้อมแนบวงตราไปรษณียากร และที่อยู่สำหรับส่งแบบสอบถามกลับคืนไปด้วย โดยผู้วิจัยขอให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามกลับคืนภายในวันที่ 30 เมษายน 2541

3. การรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตามกำหนดเวลา มีจำนวน 274 ฉบับ ผู้วิจัยจึงนำมาตรวจสอบ พบว่า แบบสอบถามมาทั้ง 274 ฉบับ มีความสมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลจากข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัว วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ (Percentage)
2. ข้อมูลจากข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความถูกต้องและวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ซึ่งได้หาค่าเฉลี่ยรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ และค่าเฉลี่ยแบบจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรต้น สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาลงรหัส เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Sciences) โดยใช้ค่าทดสอบที (t-test) และวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เพื่อแปลความหมาย
3. ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ซึ่งเป็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ผู้วิจัยนำมาแจกแจงความถี่ และนำเสนอในรูปของความถี่เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อย

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติสำหรับตรวจสอบเครื่องมือ หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alfa-Coefficient) ของคอนบาค (Conbach) ใช้สูตร

$$\alpha = \frac{K}{K - 1} \left(1 - \frac{S_i^2}{\sum S_i^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทนค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด
	K	แทนจำนวนข้อของแบบสอบถาม
	S_i^2	แทนค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามข้อที่ i
	$\sum S_i^2$	แทนผลรวมของค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

2. สถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ค่าร้อยละ

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทนค่าคะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทนจำนวนประชากรในกลุ่มตัวอย่าง

2.3 การทดสอบสมมติฐาน

2.3.1 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - [\sum X]^2}{N [N - 1]}}$$

เมื่อ	S.D.	แทนความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
	$\sum X^2$	แทนผลรวมของคะแนนแต่ละตัว ยกกำลังสอง
	$[\sum X]^2$	แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมด ยกกำลังสอง
	N	แทนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.3.2 ค่าทดสอบที

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{N_1} + \frac{S_2^2}{N_2}}}$$

โดยมีชั้นความเป็นอิสระ

$$df = \frac{\frac{S_1^2}{N_1} + \frac{S_2^2}{N_2}}{\left[\frac{S_1^2}{N_1} \right]^2 + \left[\frac{S_2^2}{N_2} \right]^2}$$

กรณีความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองเท่ากัน

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{[N_1 - 1]S_1^2 + [N_2 - 1]S_2^2}{N_1 + N_2 - 2} \left(\frac{1}{N_1} + \frac{1}{N_2} \right)}}$$

โดยมี $df = n_1 + n_2 - 2$

เมื่อ	t	แทนค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา
	$\bar{X}_1$	แทนค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	$\bar{X}_2$	แทนค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	S_1^2	แทนค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	S_2^2	แทนค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	N_1	แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	N_2	แทนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงปัญหาการถ่ายทอดความรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ การแปลความหมาย และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยขอเสนอสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนพัฒนาการ
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าทดสอบที (t-test)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวผู้วิจัยได้นำเสนอตามตัวแปรต้นของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 274 คน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร และผลการจัดลำดับปัญหาเรียงลำดับตามความสำคัญ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรจำแนกตามตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ

ตอนที่ 4 ผลการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร

การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เพื่อแปลความหมาย ผู้วิจัยกำหนดช่วงคะแนน ดังนี้
(วิเชียร เกตุสิงห์ . 2538 : 8 - 11)

น้อยที่สุด	คือค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.49
น้อย	คือค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50 - 2.49
ปานกลาง	คือค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50 - 3.49
มาก	คือค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50 - 4.49
มากที่สุด	คือค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.50 - 5.00

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของพัฒนากร

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของพัฒนากร จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ ด้วยค่าความถี่และร้อยละ ดังตาราง 6 ต่อไปนี้

ตาราง 6 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
1. อายุ		
1.1 ต่ำกว่า 30 ปี	79	28.80
1.2 30 ปีขึ้นไป	195	71.20
รวม	274	100
2. ระดับการศึกษา		
2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	84	30.70
2.2 ปริญญาตรีขึ้นไป	190	69.30
รวม	274	100
3. ประสบการณ์ในการทำงาน		
3.1 ต่ำกว่า 1 ปี	83	30.73
3.2 1 ปี ขึ้นไป	191	69.70
รวม	274	100
4. ระดับตำแหน่งทางราชการ		
4.1 ต่ำกว่าระดับ 4	98	35.80
4.2 ระดับ 4 ขึ้นไป	176	64.20
รวม	274	100

จากตาราง 6 แสดงว่า พัฒนาการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 274 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 30 ปี ขึ้นไป หรือจำนวน 195 คน (ร้อยละ 71.20) โดยกลุ่มที่อายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวน 79 คน (ร้อยละ 28.80) เป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมากที่สุด หรือจำนวน 190 คน (ร้อยละ 69.30) และกลุ่มตัวอย่างที่การศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมีจำนวน 84 คน หรือร้อยละ

30.70 สำหรับสถานภาพส่วนตัวด้านประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นพัฒนากรที่ประสบการณ์ทำงาน 1 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 69.70 โดยพัฒนากรที่ประสบการณ์ต่ำกว่า 1 ปี มีจำนวน 83 คน หรือร้อยละ 30.73 และเมื่อพิจารณาด้านการดำรงตำแหน่งทางราชการ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่รับราชการในระดับ 4 ขึ้นไป ซึ่งมีจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 64.20 และเป็นข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าระดับ 4 จำนวน 98 คน หรือร้อยละ 35.80

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร

การวิเคราะห์ปัญหาถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งแบ่งออกเป็นปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แยกนำเสนอผลการวิเคราะห์ปัญหาทั้งสองด้าน ออกเป็นปัญหาโดยรวม รายด้าน และผลการวิเคราะห์ปัญหาเป็นรายข้อ รวมถึงการนำเสนอผลการจัดลำดับปัญหาตามความสำคัญ ดังต่อไปนี้

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	2.60	.87	ปานกลาง
ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	2.64	.83	ปานกลาง
รวม	2.62	.82	ปานกลาง

จากตาราง 7 แสดงว่าพัฒนากรที่ปฏิบัติงานถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้โดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.62$) และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า พัฒนากรมีปัญหาในระดับปานกลางทั้งในปัญหาด้านความรู้

แยกพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า พัฒนาการมีปัญหาในระดับปานกลางทั้งในปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ($\bar{X} = 2.60$) ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.64$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .83

สำหรับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการเป็นรายชื่อ ปรากฏตามตาราง 8-11 ดังต่อไปนี้

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นรายชื่อ

ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
1. ไม่รู้จักวิธีการทำความคุ้นเคยกับผู้รับ	2.49	1.25	น้อย
2. ไม่รู้จักวิธีการที่ทำให้ประชาชนยอมรับ	2.55	1.19	ปานกลาง
3. ไม่รู้จักวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนแสดงความต้องการออกมา	2.58	1.16	ปานกลาง
4. ไม่เห็นความสำคัญของการอำนวยความสะดวก	2.35	1.18	น้อย
5. ไม่รู้ว่าผู้ถ่ายทอดความรู้มีบทบาทด้านอำนวยความสะดวก	2.42	1.21	น้อย
6. ไม่มีวิธีการทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา	2.48	1.17	น้อย
7. ขาดการวิเคราะห์ความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชน	2.66	1.18	ปานกลาง
8. ไม่มีความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการถ่ายทอดความรู้	2.68	1.24	ปานกลาง
9. ขาดความรู้ด้านการใช้รางวัลเพื่อจูงใจ	2.70	.98	ปานกลาง
10. ขาดความรู้ด้านการลงโทษเพื่อจูงใจ	2.69	1.05	ปานกลาง
11. ไม่มีความรู้ด้านการเสริมแรง	2.70	1.00	ปานกลาง
12. ไม่มีความรู้สำหรับสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม	2.58	1.10	ปานกลาง
13. ไม่มีวิธีการสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม	2.48	1.08	น้อย

ตาราง 8 (ต่อ)

ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
14. ไม่รู้จักวิธีการทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการถ่ายทอด	2.75	1.05	ปานกลาง
15. ไม่รู้จักนำความสามารถเฉพาะตัวของประชาชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการถ่ายทอดความรู้	2.76	1.15	ปานกลาง
16. ไม่สามารถวิเคราะห์ความสมของเนื้อหาความรู้	2.78	1.02	ปานกลาง
17. ไม่สามารถทำให้ประชาชนมั่นใจในความคิดเห็นของตน	2.61	1.13	ปานกลาง
18. ขาดวิธีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดกับการถ่ายทอด	2.55	1.16	ปานกลาง
19. ไม่สามารถแทรกเนื้อหาความรู้ขณะพูดคุยปกติ	2.55	1.18	ปานกลาง
20. ไม่มีความรู้ในการประเมินผลการเรียนรู้	2.71	1.18	ปานกลาง
รวม	2.60	.87	ปานกลาง

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่า พัฒนาการที่ปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้เป็นรายข้อ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นรายข้อ จำนวน 20 ข้อนั้น พัฒนาการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยข้อที่พัฒนามีปัญหามากที่สุดคือ ข้อปัญหาเกี่ยวกับการไม่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ ($\bar{X} = 2.78$) รองลงมาคือ ข้อปัญหาเกี่ยวกับการไม่รู้จักนำความสามารถเฉพาะตัวของประชาชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.76$)

สำหรับข้อที่พัฒนามีปัญหาน้อยที่สุดคือ ข้อปัญหาที่ไม่เห็นความสำคัญของการอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 2.35$) รองลงมาคือ ข้อปัญหาที่ไม่รู้ว่าผู้ถ่ายทอดความรู้มีบทบาทด้านการอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 2.42$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับตามความสำคัญ ก็พบว่า พัฒนาการมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ เรียงลำดับตามความสำคัญปรากฏผลตามตาราง 9 ดังนี้

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นรายข้อ เรียงลำดับตามความสำคัญ

ลำดับ	ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	$\bar{X}$
1	ไม่สามารถวิเคราะห์ความสมของเนื้อหาความรู้	2.78
2	ไม่รู้จักนำความสามารถเฉพาะตัวของประชาชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการถ่ายทอดความรู้	2.76
3	ไม่รู้จักวิธีการทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการถ่ายทอด	2.75
4	ไม่มีความรู้ด้านการประเมินผลการเรียนรู้	2.71
5	ขาดความรู้ด้านการใช้รางวัลเพื่อจูงใจ	2.70
5	ไม่มีความรู้ด้านการเสริมแรง	2.70
7	ขาดความรู้ด้านการลงโทษเพื่อจูงใจ	2.69
8	ไม่มีความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการถ่ายทอดความรู้	2.68
9	ขาดการวิเคราะห์ความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชน	2.66
10	ไม่สามารถทำให้ประชาชนมั่นใจในความคิดเห็นของตน	2.61
11	ไม่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนแสดงความต้องการออกมา	2.58
11	ไม่มีความรู้สำหรับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม	2.58
13	ขาดวิธีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดกับการถ่ายทอด	2.55
13	ไม่สามารถแทรกเนื้อหาความรู้ขณะพูดคุยปกติ	2.55
13	ไม่รู้จักวิธีการที่ทำให้ประชาชนยอมรับ	2.55
16	ไม่รู้จักวิธีการทำความคุ้นเคยกับประชาชน	2.49
17	ไม่มีวิธีการทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา	2.48
17	ไม่มีวิธีการสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม	2.48
19	ไม่รู้ว่าผู้ถ่ายทอดควรมีบทบาทด้านการอำนวยความสะดวก	2.42
20	ไม่เห็นความสำคัญของการอำนวยความสะดวก	2.35

จากตาราง 9 สรุปได้ว่า พัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง โดยเป็นข้อปัญหาที่ได้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.78 - 2.55 จำนวน 15 ข้อปัญหา ได้แก่ ปัญหาที่ว่าไม่สามารถวิเคราะห์ความสมของเนื้อหาความรู้ ($\bar{X} = 2.78$) ปัญหาไม่รู้จักนำความสามารถเฉพาะตัวของประชาชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.76$) ปัญหาไม่รู้จักวิธีการทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการถ่ายทอด ($\bar{X} = 2.75$) ปัญหาไม่มีความรู้ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.71$) ปัญหาขาดความรู้ด้านการใช้รางวัลเพื่อจูงใจ ($\bar{X} = 2.70$) ปัญหาไม่มีความรู้ด้านการเสริมแรง ($\bar{X} = 2.70$) ปัญหาขาดความรู้ด้านการลงโทษเพื่อจูงใจ ($\bar{X} = 2.69$) ปัญหาไม่มีความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.68$) ปัญหาขาดการวิเคราะห์ความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชน ($\bar{X} = 2.66$) ปัญหาไม่สามารถทำให้ประชาชนมั่นใจในความคิดเห็นของตน ($\bar{X} = 2.61$) ปัญหาไม่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนแสดงความต้องการออกมา ($\bar{X} = 2.58$) ปัญหาไม่มีความรู้สำหรับการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม ($\bar{X} = 2.58$) ปัญหาขาดวิธีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดกับการถ่ายทอด ($\bar{X} = 2.55$) ปัญหาไม่สามารถแทรกเนื้อหาความรู้ขณะพูดคุยกติ ($\bar{X} = 2.55$) และปัญหาไม่รู้จักวิธีการที่ทำให้ประชาชนยอมรับ ($\bar{X} = 2.55$)

สำหรับค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับปัญหาน้อย จะข้อปัญหาที่ได้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.49 - 2.35 จำนวน 4 ข้อปัญหา ได้แก่ ได้แก่ปัญหาที่ว่าไม่รู้จักวิธีการทำความคุ้นเคยกับประชาชน ($\bar{X} = 2.49$) ปัญหาไม่มีวิธีการทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธา ($\bar{X} = 2.48$) ปัญหาไม่มีวิธีการสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = 2.48$) ปัญหาไม่รู้ว่าผู้ถ่ายทอดความรู้มีบทบาทด้านการอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 2.42$) และปัญหาไม่เห็นความสำคัญของการอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 2.35$)

สำหรับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นรายข้อ พบรายละเอียดในตาราง 10 ดังนี้

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร
ที่ปฏิบัติงาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นรายชื่อ

ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
1. ขาดความรู้ด้านวิธีการจัดกลุ่มที่เหมาะสมกับการถ่ายทอด	2.60	1.14	ปานกลาง
2. ไม่รู้จักเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม	2.74	1.10	ปานกลาง
3. ไม่มีวิธีเชื่อมเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้เข้าด้วยกัน	2.80	1.15	ปานกลาง
4. ขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี – ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดประเภทต่างๆ	2.94	1.17	ปานกลาง
5. ขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	2.70	1.18	ปานกลาง
6. ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการถ่ายโยงความรู้สู่การนำไปใช้	2.69	1.13	ปานกลาง
7. ไม่สามารถนำความรู้เดิมมาสนับสนุนการเรียนรู้ครั้งใหม่	2.69	1.10	ปานกลาง
8. ไม่รู้ว่าการพูดคุยตามปกติก็สามารถถ่ายทอดความรู้ได้	2.35	1.11	น้อย
9. ขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอด	2.52	1.09	ปานกลาง
10. ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปยาก	2.69	1.11	ปานกลาง
11. ไม่รู้จักนำเกมมาสาธิตบรรยายทางวิชาการ	2.66	1.10	ปานกลาง
12. ขาดวิธีการสร้างเสริมความเข้าใจในเนื้อหาความรู้มากไปกว่าการท่องจำ	2.58	1.05	ปานกลาง
13. ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ฝึกฝนจนเกิดทักษะ	2.47	1.19	น้อย
14. ขาดความสามารถในการพูดถ่ายทอดความรู้	2.66	1.16	ปานกลาง

ตาราง 10 (ต่อ)

ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา
15. ขาดความสามารถในการฟังเพื่อการถ่ายทอดความรู้	2.59	1.14	ปานกลาง
16. ขาดความสามารถในการอ่านเพื่อการถ่ายทอดความรู้	2.62	1.19	ปานกลาง
17. ขาดความสามารถในการเขียนเพื่อการถ่ายทอดความรู้	2.68	1.17	ปานกลาง
18. ขาดความสามารถในการใช้คำถามที่เหมาะสม	2.64	1.11	ปานกลาง
19. ไม่สามารถสรุปเนื้อหาความรู้	2.66	1.12	ปานกลาง
20. ขาดความรู้ในหลักการใช้สื่อ	2.59	1.20	ปานกลาง
รวม	2.64	.83	ปานกลาง

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นรายชื่อว่า พัฒนากรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยข้อที่พัฒนากรมีปัญหามากที่สุดคือ ข้อปัญหาที่ว่า ขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี-ข้อเสียของเทคนิควิธีการถ่ายทอดประเภทต่างๆ ($\bar{X} = 2.94$) รองลงมาคือ ข้อปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีวิธีเชื่อมเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้เข้าด้วยกัน ($\bar{X} = 2.80$)

สำหรับข้อที่พัฒนากรมีปัญหาน้อยที่สุด คือ ข้อปัญหาที่ไม่รู้ว่าการพูดคุยตามปกติก็สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ($\bar{X} = 2.35$) รองลงมาคือ ข้อปัญหาเกี่ยวกับการไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ฝึกฝนจนเกิดทักษะ ($\bar{X} = 2.47$)

เมื่อพิจารณาปัญหาเป็นรายชื่อเรียงลำดับตามความสำคัญ ก็พบว่า พัฒนากรมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้เรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อย ปรากฏผลตามตาราง 11 ดังนี้

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยตามปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ เป็นรายชื่อ เรียงลำดับตามความสำคัญ

ลำดับ	ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	$\bar{X}$
1	ขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี – ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ	2.94
2	ไม่มีวิธีเชื่อมเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้เข้าด้วยกัน	2.80
3	ไม่รู้จักเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม	2.74
4	ขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	2.70
5	ไม่มีวิธีการถ่ายทอดโยงความรู้สู่การนำไปใช้	2.69
5	ไม่สามารถนำความรู้เดิมมาสนับสนุนการเรียนรู้ครั้งใหม่	2.69
5	ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปยาก	2.69
8	ขาดความสามารถในการเขียนเพื่อถ่ายทอดความรู้	2.68
9	ไม่รู้จักนำเกมมาสลับบรรยากาศทางวิชาการ	2.66
9	ขาดความสามารถในการพูดถ่ายทอดความรู้	2.66
9	ไม่สามารถสรุปเนื้อหาความรู้	2.66
12	ขาดความสามารถในการใช้คำถามที่เหมาะสม	2.64
13	ขาดความสามารถในการอ่านเพื่อถ่ายทอดความรู้	2.62
14	ขาดความรู้ด้านวิธีการจัดกลุ่มที่เหมาะสมกับการถ่ายทอด	2.60
15	ขาดความสามารถในการฟังเพื่อถ่ายทอดความรู้	2.59
15	ไม่มีความรู้ในหลักการใช้สื่อ	2.59
17	ขาดวิธีการสร้างเสริมความเข้าใจในเนื้อหาความรู้มากไปกว่าการท่องจำ	2.58
18	ขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอด	2.52
19	ไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับได้ฝึกฝนจนเกิดทักษะ	2.47
20	ไม่รู้ว่าการพูดคุยตามปกติก็สามารถถ่ายทอดความรู้ได้	2.35

จากตาราง 11 สรุปได้ว่า พัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง โดยเป็นข้อปัญหาที่ได้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.94 - 2.52 จำนวน 18 ข้อปัญหา ได้แก่ ขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี - ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ ($\bar{X} = 2.94$) ปัญหาไม่มีวิธีเชื่อมเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้เข้าด้วยกัน ($\bar{X} = 2.80$) ปัญหาไม่รู้จักเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม ($\bar{X} = 2.74$) ปัญหาขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ($\bar{X} = 2.70$) ปัญหาไม่มีวิธีการถ่ายทอดความรู้สู่การนำไปใช้ ($\bar{X} = 2.69$) ปัญหาไม่สามารถนำความรู้เดิมมาสนับสนุนการเรียนรู้ครั้งใหม่ ($\bar{X} = 2.69$) ปัญหาไม่สามารถถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปยาก ($\bar{X} = 2.69$) ปัญหาขาดความสามารถในการเขียนเพื่อถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.68$) ปัญหาไม่รู้จักนำเกมมาสนับสนุนบรรยากาศทางวิชาการ ($\bar{X} = 2.66$) ปัญหาขาดความสามารถในการพูดถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.66$) ปัญหาไม่สามารถสรุปเนื้อหาความรู้ ($\bar{X} = 2.66$) ปัญหาขาดความสามารถในการใช้คำถามที่เหมาะสม ($\bar{X} = 2.64$) ปัญหาขาดความสามารถในการอ่านเพื่อถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.62$) ปัญหาขาดความรู้ด้านวิธีการจัดกลุ่มที่เหมาะสมกับการถ่ายทอด ($\bar{X} = 2.60$) ปัญหาขาดความสามารถในการฟังเพื่อถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.59$) ปัญหาไม่มีความรู้ในหลักการใช้สื่อ ($\bar{X} = 2.59$) ปัญหาขาดวิธีการสร้างความสนใจในเนื้อหาความรู้มากกว่าการท่องจำ ($\bar{X} = 2.58$) และปัญหาขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอด ($\bar{X} = 2.52$)

สำหรับค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับปัญหาน้อย จะข้อปัญหาที่ได้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.47 - 2.35 จำนวน 2 ข้อปัญหา ได้แก่ ปัญหาที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับได้ฝึกฝนจนเกิดทักษะ ($\bar{X} = 2.47$) และปัญหาไม่รู้ว่าการพูดคุยตามปกติก็สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ ($\bar{X} = 2.35$)

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการ ตามตัวแปรต้น

การวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน ของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามตัวแปรต้น ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และตัวแปรด้านระดับตำแหน่งทางราชการ ตามสมมติฐานที่วางไว้ ดังนี้

3.1 เปรียบเทียบเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 ที่ว่า “พัฒนากรที่อายุต่างกัน มีปัญหาลำบาก ทอดความรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ต่างกัน” ผลปรากฏตามตาราง 12 ต่อไปนี้

ตาราง 12 เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ

ปัญหาลำบากทอดความรู้ของพัฒนากร	อายุ				t
	ต่ำกว่า 30 ปี (N = 104)		30 ปี ขึ้นไป (N = 188)		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่	3.25	.68	2.34	.80	9.47**
ความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	3.18	.67	2.42	.79	8.04**
รวม	3.75	.60	2.38	.76	9.55**

จากตาราง 12 แสดงให้เห็นถึงปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน ซึ่งพบว่า พัฒนากรที่อายุต่ำกว่า 30 ปี และพัฒนากรที่อายุ 30 ปีขึ้นไป มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งโดยรวมและรายด้านต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ โดยพัฒนากรที่อายุต่ำกว่า 30 ปี มีปัญหามากกว่าพัฒนากรที่อายุ 30 ปีขึ้นไป ($\bar{X} = 2.38$, $\bar{X} = 3.75$)

3.2 เปรียบเทียบเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 2 ที่ว่า “พัฒนากรที่ระดับการศึกษาต่างกัน มีปัญหาลำบากทอดความรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดต่างกัน” ผลปรากฏตามตาราง 13 ต่อไปนี้

ตาราง 13 เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร	ระดับการศึกษา				t
	ต่ำกว่าปริญญาตรี (N = 108)		ปริญญาตรีขึ้นไป (N = 184)		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่	3.03	.89	2.41	.79	5.51**
ความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	2.98	.83	2.49	.79	4.62**
รวม	3.01	.81	2.45	.75	5.36**

จากตาราง 13 แสดงถึงปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า พัฒนากรที่ระดับการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรี และพัฒนากรที่การศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้านต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ โดยพัฒนากรที่ระดับการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรี มีปัญหามากกว่าพัฒนากรที่การศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ($\bar{X} = 2.45$, $\bar{X} = 3.01$)

3.3 การเปรียบเทียบเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3 ที่ว่า “พัฒนากรที่ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ต่างกัน” ผลปรากฏตามตาราง 14 ต่อไปนี้

ตาราง 14 เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ปัญหาลำยทอดความรู้ของพัฒนากร	ประสบการณ์ในการทำงาน				t
	ต่ำกว่า 1 ปี (N = 100)		1 ปี ขึ้นไป (N = 192)		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่	3.24	.71	2.32	.78	9.42**
ความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	3.15	.67	2.42	.80	7.75**
รวม	3.19	.61	2.37	.76	9.36**

จากตาราง 14 แสดงถึงปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าพัฒนากรที่ประสบการณ์ต่ำกว่า 1 ปี และพัฒนากรที่ประสบการณ์ทำงาน 1 ปี มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้านต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ โดยพัฒนากรที่ประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 1 ปี มีปัญหามากกว่าพัฒนากรที่ประสบการณ์ทำงาน 1 ปี ขึ้นไป ($\bar{X} = 2.37$, $\bar{X} = 3.19$)

3.4 การเปรียบเทียบเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 4 ที่ว่า “พัฒนากรที่ตำแหน่งทางราชการต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ต่างกัน” ผลปรากฏตามตาราง 15 ต่อไปนี้

ตาราง 15 เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับตำแหน่งทางราชการ

ปัญหาถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร	ระดับตำแหน่งทางราชการ				t
	ต่ำกว่าระดับ 4 (N = 115)		ระดับ 4 ขึ้นไป (N = 177)		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	3.12	.80	2.31	.76	8.18**
ความรู้ในวิธีการถ่ายทอด	3.01	.89	2.43	.80	6.02**
รวม	3.07	.71	2.37	.76	7.60**

จากตาราง 15 แสดงถึงปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและเป็นรายด้าน จำแนกตามตำแหน่งทางราชการ พบว่า พัฒนกรที่ต่ำกว่าระดับ 4 และพัฒนากรที่ตำแหน่งระดับ 4 ขึ้นไป มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งโดยรวมและเป็นรายด้านต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ โดยพัฒนากรที่ตำแหน่งต่ำกว่าระดับ 4 มีปัญหามากกว่าพัฒนากรที่ตำแหน่งทางราชการระดับ 4 ขึ้นไป ($\bar{X} = 2.37$, $\bar{X} = 3.07$)

ตอนที่ 4 ผลการรวบรวม วิเคราะห์ข้อคิดเห็นของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมนี้ เป็นการรวบรวมข้อคำถามปลายเปิดที่พัฒนากรได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ จำนวน 192 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 65.75 ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปค่าความถี่ และเรียงตามลำดับความสำคัญ

การนำเสนอ ผู้วิจัยได้แยกวิธีการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อคิดเห็นของพัฒนาการเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดความรู้ โดยทั้งสองส่วน เป็นการนำเสนอแบบรายด้านปัญหา ดังนี้

4.1 ข้อคิดเห็นของพัฒนาการเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ ที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ทั้งสิ้น 192 ฉบับ นั้น รายละเอียด ตามตาราง 16 ต่อไปนี้

ตาราง 16 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของพัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้เป็นรายด้าน และเป็นรายข้อ

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการ	จำนวน	ร้อยละ
1. ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	192	100.00
1.1 ปัญหาขาดความรู้ ความเข้าใจในจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	133	69.27
1.2 ปัญหาไม่สามารถปรับ/เปลี่ยนทัศนคติดั้งเดิม และความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน	121	63.02
1.3 ปัญหาการไม่สามารถทำให้ประชาชนมองเห็นความสำคัญของเนื้อหาความรู้ทางวิชาการ	69	50.00
1.4 ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอที่จะจัดการฝึกอบรมแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง	65	33.85

ตาราง 16 (ต่อ)

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร	จำนวน	ร้อยละ
1.5 ปัญหาการไม่สามารถทำให้ประชาชนมั่นใจในการพัฒนาชุมชนของตน	38	19.79
2. ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	192	100.00
2.1 ขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เข้าใจง่าย	93	48.44
2.2 ขาดเอกสาร/แหล่งความรู้ สำหรับพัฒนาความสามารถ และทักษะเกี่ยวกับเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้	78	40.63
2.3 ปัญหาไม่ได้ใช้ความสามารถด้านการเป็นวิทยากรความรู้ที่เคยได้รับมา จึงมักไม่ได้รับการปฏิบัติ	50	26.64
2.4 กรอบ นโยบายของกรมฯ เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดความรู้ เช่นการเขียนรายงานต่าง ๆ ที่ซ้ำซ้อน	31	16.15

จากตาราง 16 แสดงว่า พัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาถ่ายทอดความรู้เรียงลำดับตามความสำคัญ เป็นรายด้านและเป็นรายข้อ ดังนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ มีปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาขาดความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ปัญหาด้านการปรับ/เปลี่ยนทัศนคติดั้งเดิมและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน ปัญหาการไม่สามารถทำให้ประชาชนมองเห็นความสำคัญของเนื้อหาความรู้ทางวิชาการ ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอที่จะจัดการฝึกอบรมแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง และปัญหาการไม่สามารถทำให้ประชาชนมั่นใจในการพัฒนาชุมชนของตน

2. ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ มีปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เข้าใจง่าย ขาดเอกสาร/แหล่งความรู้ สำหรับพัฒนาความสามารถ และทักษะเกี่ยวกับเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ ปัญหาไม่ได้ใช้ความสามารถด้านการเป็นวิทยากรความรู้

ที่เคยได้รับมาจึงมักไม่ได้รับการปฏิบัติ และปัญหาด้านกรอบ นโยบายของกรมฯ เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดความรู้ เช่นการเขียนรายงานต่าง ๆ ที่ซ้ำซ้อน

ตาราง 17 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกี่ยวกับ
กับแนวทางแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดความรู้เป็นรายด้านและเป็นรายข้อ

ข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
1. ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	192	100.00
1.1 ควรกำหนดให้มีโครงการฝึกอบรมด้านจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่อง	133	69.27
1.2 ควรสนับสนุนงบประมาณให้พัฒนากรมีโอกาสสะสมประสบการณ์ด้านการเป็นวิทยากรฝึกอบรม	73	21.88
1.3 ควรนำความรู้ทางจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ลงวารสารพัฒนาชุมชน	42	21.88
2. ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้	192	100.00
2.1 กรมฯ ควรจัดให้มีโครงการฝึกอบรม ให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎี และวิธีการถ่ายทอดความรู้	92	47.27
2.2 กรมฯ ควรดำเนินการให้ความรู้ด้านวิธีการใช้ ผลิตและดูแลรักษา พร้อมทั้งสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยให้พัฒนากรใช้ประจำสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ	72	38.02

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
2.3 ควรจัดตั้งทีมวิทยากรจากนักวิชาการพัฒนาชุมชนทั้งในระดับ สพข. เขตและระดับจังหวัด เพื่อให้ความรู้เฉพาะเรื่องแก่พัฒนากรที่รับผิดชอบโครงการสำคัญ ๆ	64	33.33
2.4 ควรสนับสนุนและจัดตั้งให้ปราชญ์ชาวบ้านหรือนำความเห็นของประชาชนมาพัฒนาวิธีการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร	33	17.19

จากตาราง 17 แสดงว่า พัฒนาการที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางแก้ปัญหาถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญแยกเป็นรายด้านและเป็นรายข้อ ดังนี้

1. ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีพบข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาเพิ่มเติมคือ กรมฯ ควรกำหนดให้มีโครงการฝึกอบรมด้านจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่อง ควรสนับสนุนให้พัฒนากรได้มีโอกาสสะสมประสบการณ์ด้านการเป็นวิทยากรฝึกอบรมและกรมฯ ควรนำเนื้อหาความรู้ทางจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ลงวารสารพัฒนาชุมชน

2. ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ กรมฯ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและวิธีการถ่ายทอดความรู้แก่พัฒนากร ควรดำเนินการให้ความรู้ด้านวิธีการใช้ ผลิตและดูแลรักษา พร้อมทั้งสนับสนุนสื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่ทันสมัยให้พัฒนากรใช้ประจำสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ควรนำความรู้ด้านเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ลงวารสารพัฒนาชุมชน ควรจัดตั้งทีมวิทยากรจากนักวิชาการระดับ สพข. เขตและจังหวัด เพื่อให้ความรู้เฉพาะเรื่องแก่พัฒนากร และควรสนับสนุนการจัดตั้งทีมวิทยากรจากปราชญ์ชาวบ้าน รวมถึงการนำความเห็นของประชาชนมาพัฒนาวิธีการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อคิดเห็น

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัย ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชน ในครั้งนี้มีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร โดยมุ่งศึกษาปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร โดยจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ
3. เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา และข้อเสนอแนะของพัฒนากร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการถ่ายทอดความรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ พัฒนาการที่ปฏิบัติงานถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่รับราชการในตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชน ระดับ 3 - 5 และเจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน ระดับ 2 - 5 ซึ่งปฏิบัติงานสังกัดจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 19 จังหวัด รวม 1,947 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) จากจำนวนประชากร และเมื่อเทียบจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan . 1970 : 608) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 309 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของพัฒนากรที่ปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอละ 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีรายละเอียด ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีจำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร จำนวนทั้งสิ้น 40 ข้อ โดยจำแนกปัญหาออกเป็น 2 ด้าน แยกเป็นปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จำนวน 20 ข้อ และด้านปัญหาความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ และข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปัญหา

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ เป็นการศึกษาเอกสารประเภทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายการย่อยของปัญหาการถ่ายทอดความรู้ จากนั้น จึงเป็นการนำรายการย่อยที่ได้ ไปปรึกษาประธานและกรรมการควบคุมปริญญาพันธ์ เพื่อนำมาใช้ประกอบการสร้างแบบสอบถามฉบับร่างจำนวน 3 ตอน โดยผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้กับพัฒนากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ณ ห้องประชุมกรมการพัฒนาชุมชน

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้ ผู้วิจัยนำมาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยวิธีการแจกแจงค่าทดสอบที (t-distribution) โดยเลือกเฉพาะข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 มาใช้เป็นแบบสอบถามฉบับจริง สำหรับการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ผู้วิจัยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alfa - Coefficient) ของคอนบาค (Conbach . 1972 : 126) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.98

สุดท้ายผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างมาปรับตามข้อคิดเห็น และข้อมูลจากการวิเคราะห์เครื่องมือ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลของแบบสอบถามฉบับจริง จำนวน 40 ข้อ เป็นปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จำนวน 20 ข้อ และด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้อีกจำนวน 20 ข้อ โดยทั้ง 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 2.27 - 9.30

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประสานกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในการออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อให้พัฒนาการจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 19 จังหวัด ส่งแบบสอบถามต่อไปยังกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงาน ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ อำเภอละ 1 คน ซึ่งอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนทั้งสิ้น 309 อำเภอ ดังนั้น จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 309 คน

สำหรับการส่งแบบสอบถามไปยังพัฒนาการจังหวัดทั้ง 19 จังหวัด ผู้วิจัยใช้วิธีส่งทางไปรษณีย์ ในวันที่ 1 มีนาคม 2541 และขอให้ผู้กรอกแบบสอบถาม ส่งกลับคืนมาภายในวันที่ 30 เมษายน 2541 ปรากฏว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งสิ้น 274 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบ และพบว่าแบบสอบที่ได้รับกลับคืนมาทั้ง 274 ฉบับ มีความสมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามมาลงรหัส และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS⁺ (Statistical Package for Social

Sciences) เพื่อศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพัฒนากร ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของพัฒนากร วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
2. ข้อมูลที่เป็นปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรเพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยค่าทดสอบที (t-test)
4. วิเคราะห์ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมของพัฒนากร เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ เพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดความรู้โดยการแจกแจงความถี่ตามเนื้อหา และนำเสนอในรูปแบบความถี่เรียงลำดับตามความสำคัญ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุป และแยกนำเสนอผลการศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. ข้อมูลของประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้
3. การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ จำแนกตามตัวแปรต้นด้าน อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ
4. การวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

สำหรับรายละเอียด มีดังต่อไปนี้

2. ข้อมูลส่วนตัวของพัฒนากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีจำนวน 274 คน แยกเป็นผู้มีอายุ 30 ปีขึ้นไป จำนวน 195 คน หรือร้อยละ 71.20 และผู้ที่อายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 28.80 โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน 190 คน

หรือร้อยละ 69.30 ส่วนผู้ที่การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 30.70 สำหรับในส่วนของประสบการณ์ในการทำงาน พบผู้ที่ประสบการณ์ในการทำงาน 1 ปี ขึ้นไป จำนวน 191 คน หรือร้อยละ 69.70 โดยผู้ที่ประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 1 ปี มีจำนวน 83 คน หรือร้อยละ 30.30 และเมื่อพิจารณาตามสถานภาพด้านการดำรงตำแหน่งทางราชการก็พบว่า ส่วนใหญ่รับราชการในระดับ 4 ขึ้นไป โดยมีจำนวน 176 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 64.20 และผู้ที่รับราชการตำแหน่งต่ำกว่าระดับ 4 มีจำนวน 98 คน หรือร้อยละ 35.80

2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ พบว่า ในภาพรวม พัฒนาการมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ในระดับปานกลาง พบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 2.62 เมื่อแยกพิจารณาปัญหาเป็นรายด้านก็พบว่า พัฒนาการมีปัญหาการในระดับปานกลางทั้งสองด้าน กล่าวคือ ในปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่พบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 2.60 โดยข้อที่มีปัญหามากที่สุดคือ ข้อปัญหาที่ว่าไม่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ ($\bar{X} = 2.78$) เท่ากับ 2.78 สำหรับในปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ ($\bar{X} = 2.64$) โดยข้อที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ ข้อปัญหาที่ว่าขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี-ข้อด้อยเกี่ยวกับเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ ($\bar{X} = 2.94$)

3. การทดสอบสมมติฐานที่วางไว้ ปรากฏผล ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบตามสมมติฐานที่ 1 ที่ว่า “**พัฒนากรที่อายุต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านต่างกัน**”

พบว่า ปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ พัฒนาการที่อายุต่ำกว่า 30 ปี และพัฒนากรที่อายุ 30 ปี ขึ้นไป โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.2 การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบตามสมมติฐานที่ 2 ที่ว่า “**พัฒนากรที่การศึกษาต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านต่างกัน**”

พบว่า ปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ พัฒนาการที่การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และพัฒนาการที่การศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป โดยรวมและ รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.3 การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบตามสมมติฐานที่ 3 ที่ว่า “พัฒนาการที่ประสบ การณ์ในการทำงานต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านต่างกัน”

พบว่า ปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ พัฒนาการที่ประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 1 ปี และพัฒนาการที่ประสบการณ์ในการทำงาน 1 ปี ขึ้นไป โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติ ฐานที่วางไว้

3.4 การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบตามสมมติฐานที่ 4 ที่ว่า “พัฒนาการที่ระดับ ตำแหน่งทางราชการต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านต่างกัน”

พบว่า ปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ พัฒนาการที่ตำแหน่งทางราชการต่ำกว่าระดับ 4 และพัฒนาการที่ตำแหน่งทางราชการระดับ 4 ขึ้น ไป โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ วางไว้

4. การวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สรุปผลได้ ดังนี้

4.1 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้เป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการมี ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เรียงลำดับดังนี้คือ ปัญหาขาดความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ รองลงมาคือปัญหาไม่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ คั้งเดิมและความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

สำหรับปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้เป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการมี ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้เรียงลำดับดังนี้คือ ปัญหาขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย รองลงมาคือ ปัญหาขาดเอกสาร/แหล่งความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือเป็นรายด้าน พบว่า พัฒนาการมีแนวทางแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดความรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เรียงลำดับสำคัญดังนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ควรกำหนดให้มีโครงการฝึกอบรมด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ กรมการพัฒนาชุมชน ควรสนับสนุนให้พัฒนากรได้สะสมประสบการณ์ด้านการเป็นวิทยากรฝึกอบรม

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ พบว่า พัฒนาการมีข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหारेียงลำดับสำคัญดังนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน ควรจัดให้มีโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ทั้งทฤษฎีและวิธีการถ่ายทอดความรู้แก่พัฒนากรอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ กรมการพัฒนาชุมชน ควรดำเนินการให้ความรู้ด้านวิธีการใช้ ผลิต และดูแลรักษา พร้อมทั้งสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยหลายให้พัฒนากรใช้ประจำสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ

การอภิปรายผล

จากการศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพัฒนากร มีประเด็นโดยรวม รายด้าน และเป็นรายชื่อที่สำคัญซึ่งควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ปัญหาการถ่ายทอดความรู้โดยรวม ที่พบว่าพัฒนากรมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ในระดับปานกลางนั้น สามารถส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพัฒนากรได้อย่างมาก ด้วยเหตุที่พัฒนากรคือผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนดังที่เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (คณะอนุกรรมการการฝึกอบรมและเทคโนโลยีการฝึกอบรม . 2540 : 13-19) กล่าวถึงบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรคนหนึ่งว่า นักพัฒนาชุมชนจะมีบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่ต้องมีเทคนิควิธีการ ตลอดจนทักษะต่างๆ เพื่อนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เนื้อหาสาระ ประสบการณ์ การปฏิบัติ หรือแนวคิดต่างๆ ไปสู่ประชาชน ดังนั้น การที่ประชาชน

จะเรียนรู้ได้หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับความรู้ด้านเนื้อหาสาระและเทคนิควิธีการ รวมถึงทักษะในการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ กมลวัลย์ อุตะเดช (วิไลวรรณ โกยแก้วพริ้ง . 2538 : 102 ; อ้างอิงมาจาก กมลวัลย์ อุตะเดช . 2532) ที่ได้ศึกษาการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทสำหรับพัฒนากร พบว่า นอกจากการประสานงานและเตรียมชุมชนแล้ว พัฒนกรยังควรแสดงบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างความตระหนักแก่ประชาชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่ รักพันธุ์ ทุมแสน (2541 : 46) ที่ได้ทำการประเมินผลการปฏิบัติงานตามบทบาทของที่ปรึกษาศูนย์เยาวชนตำบล (สยต.) ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรว่า ควรสนับสนุนการดำเนินงานของ สยต. ด้วยการผลิตเอกสาร คู่มือและนิเทศการทำงานของ สยต. อย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาที่กล่าวถึงข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า พัฒนกรควรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ในระดับปานกลางครั้งนี้ นับเป็นปัญหาของพัฒนากรที่สอดคล้องกับผลการประเมินการปฏิบัติงานตามบทบาทของที่ปรึกษาศูนย์เยาวชนตำบล (สยต.) ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดย รักพันธุ์ ทุมแสน (2541 : 46) พบว่า ยังไม่ผ่านการประเมิน เพราะที่ปรึกษา สยต. ยังมีความรู้และความเข้าใจมากพอต่อการปฏิบัติงาน ทั้งยังไม่ทราบว่าตนมีบทบาทหน้าที่อะไร ต้องให้คำแนะนำอย่างไร กับใคร และเกี่ยวข้องกับ สยต. อย่างไร สำหรับสาเหตุสำคัญของปัญหาประการหนึ่งคือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนไม่แนะนำหรือนิเทศเกี่ยวกับแนวทางและวิธีการทำงานแก่ที่ปรึกษา สยต. แต่อย่างใด

ข้อสังเกตประการหนึ่งที่ผู้วิจัยพบจากการรวบรวมข้อคิดเห็นจำนวน 192 ฉบับ พบว่า พัฒนกรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 40.00 เข้าใจว่าภารกิจด้านถ่ายทอดความรู้ของตนคือการฝึกอบรมเท่านั้น แสดงว่า พัฒนกรส่วนหนึ่งยังมองไม่เห็นความสำคัญของการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการทั้งที่เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่พัฒนากรมักใช้ในการปฏิบัติงานมาโดยตลอด เช่นที่ ศรีปริณญา ฐูประจ่าง (2539 : 28-29) ได้ศึกษาวิธีการทำงานของพัฒนากร 4 คน พบพัฒนากรส่วนใหญ่ใช้วิธีการทำงานแบบไม่เป็นทางการ ตั้งแต่การผูกมิตร พูดคุย รวมถึงการศึกษาประเมินและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

นอกจากนี้ การถ่ายทอดความรู้ผ่านวิธีการแบบไม่เป็นทางการ ยังเป็นวิธีการที่ช่วยสนับสนุนให้บุคคลในวัยผู้ใหญ่เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้ผ่านวิธีการพบปะพูดคุย

ชัชวาล แจ่มผล (ม.ป.ป. : 48) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดชัยนาท พบว่า การพบปะพูดคุยระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของผู้นำท้องถิ่นมากที่สุด เช่นเดียวกับที่ ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง (2541 : 80) ได้ศึกษาพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) คือ การพบปะพูดคุย เพราะการพบปะพูดคุยจะช่วยให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนสอดแทรกความรู้ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งส่งผลให้ผู้นำ อช. ปฏิบัติงานตามบทบาทของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในฐานะที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชน พัฒนากรจึงควรให้ความสำคัญกับวิธีการถ่ายทอดความรู้แบบไม่เป็นทางการให้มากกว่าที่เป็นมา

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า การถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการจะไม่มีค่าจำเป็น เพราะการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาพัฒนาชุมชน ที่มุ่งเน้นให้ประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่น เรียนรู้อย่างเป็นระบบและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ยังต้องอาศัยวิธีการฝึกอบรม ซึ่งนับเป็นรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทางการที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทได้เป็นอย่างดี ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง (2541 : 81) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมจะเป็นปัจจัยช่วยให้ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน หรือประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นเกิดความรู้ในเนื้อหาพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ

จึงอาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นถ่ายทอดความรู้แบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ล้วนจำเป็นต่อกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นทั้งสิ้น ดังนั้น พัฒนากรจึงต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ด้วยรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองได้อย่างเชี่ยวชาญ ซึ่งนอกจากความรู้ในเนื้อหาพัฒนาชุมชนแล้ว พัฒนากรควรมีความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาเรียนรู้ผู้ใหญ่ และความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ เพราะหลักความรู้ทั้งสองประการจะช่วยให้ประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัญหาการถ่ายทอดความรู้ พบว่า พัฒนาการมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ในระดับปานกลางทั้งโดยรวมและเป็นรายด้าน โดยในแต่ละด้านปรากฏประเด็นอภิปราย ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ พบว่า พัฒนาการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยพัฒนาการมีปัญหามากที่สุดในเรื่องข้อปัญหาที่ว่าไม่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ ซึ่งนับว่าเป็นข้อปัญหาที่มีความสำคัญยิ่งต่อบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนาการ ดังที่ วิกร ตันทวุฒโท (2538 : 30) กล่าวว่า ผู้ถ่ายทอดความรู้ที่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ได้คือ ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องที่จะถ่ายทอดเป็นอย่างดีทั้งในส่วนของความถี่รอบยอด ข่าวดารข้อมูลต่างๆ และการนำความรู้ไปใช้ประยุกต์ใช้

นอกจากนี้ สมชาย รัชชนกุล (2527 : 40) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของเนื้อหาความรู้ว่า สามารถส่งผลต่อตัวแปรด้านผู้เรียนและตัวแปรด้านวิธีเรียนด้วย เพราะการเรียนรู้ที่ดี เกิดจากความสอดคล้องของตัวแปรทั้งสามประการ

ดังนั้น การที่พบว่าพัฒนาการมีปัญหาไม่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ในระดับปานกลาง จึงแสดงให้เห็นว่า นอกจากจะไม่มีความรู้ในเรื่องที่ตนถ่ายทอดแล้ว พัฒนาการยังไม่สามารถทำให้ประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นเห็นประโยชน์ของความรู้กับการนำไปใช้ประโยชน์ได้

เนื้อหาความรู้ในเนื้อหาพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่มาจากปัญหาและความต้องการของประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นและการที่พัฒนาการมีปัญหาไม่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ระดับปานกลางในครั้งนี้ จึงสอดคล้องกับที่ กมลวัลย์ อุตะเดช (วิไลวรรณ โกยแก้วพริ้ง . 2538 : 102 ; อ้างอิงมาจาก กมลวัลย์ อุตะเดช . 2532) ที่ได้ศึกษาการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทสำหรับพัฒนาการ พบอุปสรรคสำคัญในการทำงานของพัฒนาการคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่สามารถวินิจฉัยปัญหา รวมตลอดถึงการไม่ตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ชัชวาล แจ่มผล (ม.ป.ป. : 48) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดชัยนาท พบปัญหาการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชุม

ชนพึ่งตนเองของผู้นำท้องถิ่นว่า นอกจากจะเกิดจากการขาดความรู้ในยุทธศาสตร์ชุมชนพึ่งตนเองแล้ว ยังปรากฏว่า ผู้นำท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์แคบ สำหรับสาเหตุของปัญหาของผู้นำชุมชนดังกล่าว พบว่า เกิดจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจนไม่สามารถถ่ายทอดแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้

จึงสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ หมายถึง การมีความรู้ในเรื่องที่ถ่ายทอดเป็นอย่างดีทั้งความคิดรวบยอด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ทันที สำหรับหลักพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้ นั้น วิกร ตันฑะวุฒโท (2538 : 30) ได้กล่าวถึงว่า ต้องไม่เป็นเนื้อหาที่ผู้ใหญ่ฟังแล้วรู้สึกว่าตนเองด้อย ล้าสน หรือไม่คิดว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังที่ กองพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กรมการพัฒนาชุมชน (2536 : 91) ที่ได้ทำการศึกษาประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการเข้าร่วมอบรมด้านอาชีพในศูนย์สารภี ในปี 2534-2535 โดยพบว่า ประชาชนที่เข้ารับการอบรมได้รับประโยชน์ในระดับอย่างยิ่ง เพราะผู้เข้าอบรมสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพได้ทันที

2.2 ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ พบว่า พัฒนาการมีปัญหาความรู้ในวิธีการถ่ายทอดในระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยมีปัญหามากที่สุดด้านการขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี - ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ

ปัญหาดังกล่าวนับเป็นปัญหาที่สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (สำนักงานโครงการการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ . 2536 : 1) เพราะผลการประเมินพบว่า พัฒนาการส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้อย่างถ่องแท้ลึกซึ้ง โดยเฉพาะการฝึกอบรม การประชุม/อภิปราย และการปลูกจิตสำนึก เชียรศรี วิวิธสิริ (2535 : 52) กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้ที่ประสบปัญหาว่า เกิดได้จากการไม่รู้ ไม่ใช้ ไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของเทคนิควิธีการถ่ายทอด รวมตลอดถึง การขาดความรู้เกี่ยวกับแนวทางการเลือกเทคนิควิธีการเพื่อใช้ถ่ายทอด

ในการเลือกใช้การเลือกเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสมนั้น บุญศรี แก้วคำศรี และคณะ (2534 : 41-44) ได้ให้แนวทางไว้ว่า ควรพิจารณาถึงเทคนิควิธีการที่ตรงไปตรงมาแต่ผู้รับการถ่ายทอดสัมผัสได้พร้อมกันหลายทางคือ ได้ยิน มองเห็นและได้ลงมือกระทำ

กองพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กรมการพัฒนาชุมชน (2536 : 91) ได้ทำการศึกษาประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการเข้าอบรมด้านอาชีพในศูนย์สารภี ในปี 2534-2535 พบว่าประชาชนที่เข้ารับการอบรมได้รับประโยชน์อย่างยิ่งนั้น ปรากฏว่า การอบรมด้านอาชีพในศูนย์สารภี ในปี 2534-2535 ใช้วิธีการฝึกอบรมที่ประกอบไปด้วยเทคนิคการบรรยาย ร้อยละ 14 การสาธิตร้อยละ 19 การฝึกปฏิบัติ ร้อยละ 26 และเทคนิคการให้คำแนะนำ ร้อยละ 16 ซึ่งนับเป็นการฝึกอบรมที่ผู้รับสามารถสัมผัสได้หลายทางพร้อมกัน

สรุปได้ว่า หากผู้ถ่ายทอดมีความรู้ในข้อดี - ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ ก็จะเอื้อให้การถ่ายทอดความรู้ดำเนินไปด้วยดีเช่นกัน เพราะเป็นความรู้ที่ช่วยให้ผู้ถ่ายทอดรู้จักและเลือกใช้เทคนิควิธีการถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสม แต่นอกจากการศึกษาครั้งนี้ ที่พบว่า พัฒนาการมีปัญหาข้อดี - ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ แล้ว รักพันธุ์ ทุมแสน (2541 : 43-46) ยังได้ศึกษาพบว่า ผลการปฏิบัติงานของที่ปรึกษาศูนย์เยาวชนตำบล (ศยต.) ในจังหวัดศรีสะเกษไม่ผ่านการประเมิน และเมื่อผู้วิจัยพิจารณาถึงวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับการบทบาท หน้าที่และวิธีการดำเนินงานแก่ที่ปรึกษา ศยต. พบว่า แทนที่จะใช้วิธีการฝึกอบรม พัฒนาการกลับใช้วิธีการสัมมนาซึ่งนับว่าไม่มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะการสัมมนาเป็นเทคนิคที่เหมาะสมกับผู้รับที่ผ่านการปฏิบัติงานมาแล้วช่วงหนึ่งจนสามารถมองเห็นปัญหาจึงมาร่วมสัมมนาเพื่อหาแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน

การสร้างให้พัฒนากรให้เป็นบุคลากรที่ล้ำค่า สามารถปฏิบัติงานได้ตรงความต้องการ และปัญหาของประชาชนซึ่งกำลังขยายวงกว้างขึ้นทุกขณะนั้น กรมการพัฒนาชุมชนควรสนับสนุนให้พัฒนากรได้รับความรู้ทั้งที่เป็นเนื้อหาวิชาการ และความรู้ในงานพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนากรจะได้นำความรู้ไปถ่ายทอดและเผยแพร่แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรจึงเป็นสิ่งที่กรมการพัฒนาชุมชนควรเร่งดำเนินการ เพราะนอกจากจะช่วยส่งผลดีต่องานพัฒนาชุมชนแล้ว ยังมีการศึกษาพบว่าพัฒนากรจำนวนมากมีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของตน โดยเฉพาะศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้ เช่นการศึกษาความต้องการด้านการฝึกอบรมของพัฒนากรในจังหวัดนครราชสีมา โดย เดือนเต็ม คำสิงห์ (2531 :135, 137) ที่พบว่าพัฒนากรมีความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการ

ถ่ายทอดความรู้ โดยมีความต้องการในระดับมากเกี่ยวกับความรู้ในหลักและเทคนิควิธีการฝึกอบรมที่น่าสนใจ เพื่อการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ดี

สำหรับแนวทางพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนานกรนั้น นอกเหนือจากความรู้ทางวิชาการผ่านวิธีการฝึกอบรมแล้ว กรมการพัฒนาชุมชนควรกำหนดมาตรการด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้พัฒนานกรได้สะสมประสบการณ์ด้านการถ่ายทอดความรู้ของตนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงส่งเสริมการสนับสนุนให้นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล หรือนักวิชาการพัฒนาชุมชนพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนอยู่ตลอดเวลา เพราะเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนานกรโดยตรง

ในทิศทางเดียวกัน พัฒนานกรก็ควรศึกษาหาความรู้ทั้งในด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่ และความรู้ในวิธีการถ่ายทอด ขณะเดียวกันก็ไม่ควรละเลยโอกาสในการสะสมประสบการณ์ด้านการถ่ายทอดความรู้ของตนทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะผลที่ตามมานอกจากประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ของตนแล้ว ยังส่งผลให้ประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนอีกทอดหนึ่งด้วย

2. เปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ พบว่า พัฒนานกรมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้โดยรวมทั้งสองด้านแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรด้าน อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและระดับตำแหน่งทางราชการ และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายตัวแปรมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

2.1 เมื่อพิจารณาตามอายุ คือ อายุต่ำกว่า 30 ปี และอายุ 30 ปีขึ้นไป พบว่า เป็นตัวแปรที่ส่งผลให้พัฒนานกรมีปัญหาความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างกันมากกว่าปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่า พัฒนานกรที่อายุต่ำกว่า 30 ปี มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านมากกว่าพัฒนานกรที่อายุ 30 ปีขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับที่ทองคูณ หงษ์พันธุ์ (2522 : 44) ได้กล่าวว่า อายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะการเป็นผู้นำการยอมรับวิทยาการใหม่ๆ และการมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

นอกจากนี้ ยังพบว่าสอดคล้องกับที่ สุรพงศ์ พูลสุวรรณ (2526 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาบทบาททางการศึกษาของครูใหญ่ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชนบทยากจน และพบว่า ครูใหญ่ที่อายุต่างกันจะมีบทบาททางการพัฒนาชุมชนต่างกัน หรือที่ถนัด ม่วงศรี (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมของสตรีในการศึกษานอกโรงเรียนของท้องถิ่นที่อำเภอคอยสะเก็ด เชียงใหม่ พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในงานศึกษานอกโรงเรียนของสตรี

ดังนั้น จึงนับได้ว่า “อายุ” เป็นปัจจัยที่สามารถนำไปใช้ตัดสินพฤติกรรม บุคลิกและลักษณะ รวมถึงบทบาทและภารกิจในการทำงานของบุคคลได้

อย่างไรก็ตาม ยังมีการศึกษาจำนวนมากที่พบว่า “อายุ” ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคคล ดังเช่นที่ ปัญญา ปุຍเปีย (2518 : 61-62) ได้ทำการศึกษาอายุของบุคคลกับบุคลิกทางประชาธิปไตย พบว่า บุคคลที่อายุต่างกัน มีบุคลิกประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน หรือ สุรศักดิ์ ศรีสาร (2541 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า อายุของเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ไม่ส่งผลกระทบต่อสมรรถนะในการฝึกอบรม รวมตลอดถึง ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ (2532 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมที่อายุแตกต่างกัน มีคุณภาพในการถ่ายทอดความรู้ในระดับสูง กลาง ต่ำ ไม่แตกต่างกัน

2.2 เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา คือ การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป พบว่า ระดับการศึกษาเป็นตัวแปรที่ส่งผลให้พัฒนากรมีปัญหาความรู้ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างกันมากกว่าปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่า พัฒนาการที่การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านมากกว่าพัฒนาการที่การศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริวรรณ เสรีกิจวงศ์ (2527 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาคุณลักษณะและการทำงานของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่ชนะการประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับจังหวัด และหมู่บ้านอื่นๆ พบว่า คุณลักษณะส่วนตัวด้านระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการทำงานของพัฒนากร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ผลการศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ กอบแก้ว สุวรรณากูร (2523 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า พัฒนาการที่จบปริญญาตรี มีแนวโน้มในการปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้ร่วมงาน และบทบาทของผู้ส่งเสริมเผยแพร่ได้ดีกว่าพัฒนาการที่ไม่มีวุฒิ

ปริญญาตรี และในการศึกษาเรื่อง พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ โดย ทิตยา สุวรรณะชญ (2510 : บทคัดย่อ) ก็ยังพบว่า พัฒนาการที่มีปริญญาจะมีลักษณะดีกว่าพัฒนากรที่ไม่มีปริญญาในเรื่องของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และลักษณะของผู้นำ ซึ่งตรงกับที่ ทองคุณ หงส์พันธุ์ (2522 : 29) กล่าวถึงปัจจัยด้านระดับการศึกษา และความรู้ความชำนาญพิเศษของผู้นำหมู่บ้านว่า เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยอมรับนับถือให้เกิดขึ้นในตัวลูกบ้าน และผู้นำที่มีปัจจัยดังกล่าวมักเป็นผู้นำหลักของหมู่บ้าน

นอกจากนี้ ทองคุณ หงส์พันธุ์ (2522 : 45) ยังกล่าวถึงการศึกษาว่า เป็นส่วนช่วยนำสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาความสามารถในการทำงาน หรือการยกระดับทางสังคมให้สูงขึ้น และยังเมื่อต้องทำงานในสังคมของชาวชนบทที่ สภาวิจัยแห่งชาติ (สภาวิจัยแห่งชาติ : 15) กล่าวว่า คนในชนบทให้ความสำคัญต่อผู้ที่จบการศึกษา และยอมรับนับถือผู้ที่จบการศึกษาในระดับสูง

2.3 เมื่อพิจารณาตามประสบการณ์ในการทำงาน คือ ประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 1 ปี และประสบการณ์ในการทำงาน 1 ปี ขึ้นไป พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานเป็นตัวแปรที่ส่งผลให้พัฒนากรมีปัญหาความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างกันมากกว่าปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่า พัฒนาการที่ประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 1 ปี มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านมากกว่าพัฒนากรที่ประสบการณ์ในการทำงาน 1 ปี ขึ้นไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ ทองคุณ หงส์พันธุ์ (2522 : 44) ที่ได้ศึกษาพบว่า ประสบการณ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณลักษณะของผู้นำท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับที่ สงวน ศรีสุข (2532 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน พบว่า ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1-10 ปี และครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปี ขึ้นไป มีความพึงพอใจในการทำงานแตกต่างกัน และสอดคล้องกับที่ นันทวรรณ จาตุรันต์ตั้งวิชัย (2536 : 146-147) ได้ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมของนางพยาบาลของโรงพยาบาลตากสิน ที่พบว่าพยาบาลที่ประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความเห็นต่อสภาพการทำงานแตกต่างกันคือ นางพยาบาลที่ประสบการณ์ 1-10 ปี มีความเห็นต่อสภาพการทำงานในระดับปานกลาง แต่สูงกว่านางพยาบาลที่ทำงานมากกว่า 10 ปี

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2538 : 186-188) กล่าวว่า ประสพการณ์จะเป็นตัวชี้วัดสภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถกำหนดความสนใจ ความต้องการ ค่านิยม และทัศนคติ รวมถึงความสามารถในการช่วยในการขยายวิทยุวรรณคดีให้บุคคลเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ดีขึ้น ประสพการณ์จึงส่งผลให้ผู้ที่มิมีประสพการณ์ด้านการสอนมากกว่าจะมองเห็นปัญหาและภาพรวมของงานนั้นได้ดีกว่า ตั้งแต่การวางแผน กำหนดเนื้อหาและวิธีการสอน

ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า ประสพการณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากเกิดจากการสั่งสมของบุคคลตามช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้วไปแต่ละปี

อย่างไรก็ตาม ยังมีการศึกษาที่พบว่า ประสพการณ์ไม่ส่งผลใดๆ ต่อการทำงานดังเช่นพรเพ็ญ อินทร์แก้ว (2528 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่มีต่องานการศึกษาในระบบ พบว่า ผู้บริหารและครูที่ประสพการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่องานการศึกษาในระบบไม่แตกต่างกัน

2.4 เมื่อพิจารณาตามระดับตำแหน่งทางราชการ คือ ตำแหน่งต่ำกว่าระดับ 4 และพัฒนากรที่ตำแหน่งระดับ 4 ขึ้นไป พบว่า ระดับตำแหน่งทางราชการเป็นตัวแปรที่ส่งผลให้พัฒนากรมีปัญหาความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างกันมากกว่าปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่า พัฒนาการที่ตำแหน่งต่ำกว่าระดับ 4 มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้ทั้งสองด้านมากกว่าพัฒนากรที่พัฒนากรที่ตำแหน่งระดับ 4 ขึ้นไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ นันทวรรณ จาตุรันตตั้งวงษ์ (2536 : 146-149) ได้ศึกษาความต้องการการฝึกอบรมของนางพยาบาลของโรงพยาบาลตากสิน พบว่านางพยาบาลระดับบริหารกับนางพยาบาลระดับปฏิบัติงาน มีทัศนคติต่อสภาพการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 อีกทั้งทัศนคติและการให้ความสำคัญต่อสาระ และเทคนิควิธีการฝึกอบรมของนางพยาบาลทั้งสองระดับ ก็แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ด้วย

ระดับตำแหน่งทางราชการจึงนับเป็นปัจจัยส่งผลให้พัฒนากรมีปัญหาถ่ายทอดความรู้แตกต่างกัน เพราะยิ่งพัฒนากรมีตำแหน่งทางราชการสูงขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งต้องทำงานมากขึ้นเป็นเงาตามไม่ว่าจะเป็นคุณภาพหรือปริมาณ

นอกจากนี้ ระดับตำแหน่งทางราชการยังเป็นปัจจัยส่งผลให้พัฒนากรมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการทำงานแตกต่างกันแล้ว พัฒนากรที่ตำแหน่งต่างกันยังได้รับการยอมรับทั้งจากเพื่อนร่วมงานและประชาชนแตกต่างกันอีกด้วย

3. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีประเด็นในการวิเคราะห์ที่สำคัญ ดังนี้

การอภิปรายข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งพัฒนากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 192 คน ได้ให้ไว้นั้น ผู้วิจัยได้อภิปรายและแยกนำเสนอตามปัญหาและข้อเสนอแนะเป็นรายด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ พบว่า พัฒนากรมีปัญหามากที่สุด คือ ปัญหาขาดความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ รองลงมาคือ ปัญหาไม่สามารถปรับ / เปลี่ยนทัศนคติดั้งเดิม และความเชื่อของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชน

สำหรับข้อเสนอแนะของพัฒนากร พบข้อเสนอแนะที่มากที่สุดคือ กรมการพัฒนาชุมชนควรกำหนดให้มีโครงการฝึกอบรมด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะทางของพัฒนากร รองลงมาคือ กรมการพัฒนาชุมชน ควรสนับสนุนงบประมาณให้พัฒนากรได้มีโอกาสสะสมประสบการณ์ด้านการเป็นวิทยากรฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับที่กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน (2541 : 3-4) ที่ได้ทำการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบ บทบาท และวิธีการทำงานของพัฒนากร โดยได้ให้แนวทางไว้ว่า กรมการพัฒนาชุมชน ควรเพิ่มพูนทักษะของพัฒนากร โดยเฉพาะด้านเทคนิคการจัดประชุม ทักษะด้านเทคนิคการวางแผน และการบริหารการพัฒนา โดยกรมการพัฒนาชุมชน ควรติดตาม ประเมินผลการประชุมกลุ่ม / องค์กรประชาชนของพัฒนากรอย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ พบว่า พัฒนาการมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้มากที่สุดคือ ปัญหาขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย รองลงมาคือ ปัญหาขาดเอกสาร/แหล่งความรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้

สำหรับข้อเสนอแนะของพัฒนาการที่มากที่สุดคือ กรมการพัฒนาชุมชนควรกำหนดให้มีโครงการฝึกอบรมทั้งทฤษฎีและเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้แก่พัฒนากรอย่างต่อเนื่อง รองลงมาคือ กรมการพัฒนาชุมชน ควรดำเนินการให้ความรู้ด้านวิธีการใช้ ผลผลิต และดูแลรักษา พร้อมทั้งสนับสนุนสื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่ทันสมัยให้พัฒนากรใช้ประจำสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ซึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับที่ ศรีปริญญ์ รูปกระจ่าง (2539 : 59) ที่ศึกษาความต้องการการศึกษา ด้านเทคนิคการสื่อสารของพัฒนากร พบว่า พัฒนาการร้อยละ 97 เห็นว่าตนจำเป็นต้องได้รับการศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการสื่อสารประเภทต่างๆ

นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน (2541 : 4) ได้ให้ข้อเสนอแนะแก่กรมการพัฒนาชุมชน เพื่อใช้ประกอบการกำหนดรูปแบบ บทบาทและวิธีการทำงานของพัฒนากรว่า กรมการพัฒนาชุมชน ควรสนับสนุนและจัดหาอุปกรณ์ สื่อโสตทัศนูปกรณ์ และคู่มือสำหรับพัฒนากรได้ใช้ศึกษาเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพัฒนากร กรมการพัฒนาชุมชนครั้งนี้ พบข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาปฏิบัติ พบว่า กรมการพัฒนาชุมชน ควรใช้ข้อมูลจากการศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร ดังนี้

1.1 จัดการฝึกอบรม เพื่อให้พัฒนากรมีความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และมีความรู้ในเทคนิควิธีการ รวมถึงการมีแนวทางถ่ายทอดความรู้ ทั้งนี้ เพื่อผลในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของประชาชน กลุ่ม/องค์กรท้องถิ่นต่อไป

1.2 กำหนดรูปแบบ และแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนานุเคราะห์ระดับตำบล โดยเฉพาะในด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ สำหรับพัฒนากรที่อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการต่างกัน

1.3 จัดสรรงบประมาณสำหรับสนับสนุนเอกสาร หรือแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนากรได้ใช้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการให้ความรู้ด้านวิธีการใช้ ผลิต และดูแลรักษา พร้อมทั้งสนับสนุนสื่อโสตทัศนูปกรณ์ที่จำเป็นแก่พัฒนากร นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชนควรเปิดโอกาสให้พัฒนากรได้สะสมประสบการณ์ด้านการเป็นวิทยากรฝึกอบรม รวมถึงตลอดถึงการกำหนดมาตรการที่เอื้อต่อโอกาสของพัฒนากรดังกล่าว เช่น การมอบหมายให้พัฒนากรรับผิดชอบงานด้านใดด้านหนึ่ง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรในทำนองเดียวกันนี้ ในภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ภาพรวมของปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรทั่วประเทศ

2.2 ควรศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้า และเครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากร สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นที่ปฏิบัติงานคล้ายกันในการพัฒนาชุมชน และด้านการพัฒนาชนบท เช่น พัฒนากรสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นต้น.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

การพัฒนาชุมชน, กรม. บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนกับการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2530.

_____. เอกสารประกอบการฝึกอบรมก่อนประจำการนักปฏิบัติการพัฒนาชุมชน ระดับ 1 รุ่นที่ 16 ระดับ 3 รุ่นที่ 19. กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน, 2530.

_____. “กรมการพัฒนาชุมชนในปีที่ 34,” วารสารกรมการพัฒนาชุมชน. ปีที่ 35. ฉบับที่ 10. กรุงเทพฯ : กองบรรณาธิการ โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน, 2539.

_____. “เตรียมความพร้อมการฝึกภาคสนาม,” โครงการฝึกอบรมหลักสูตรนักพัฒนาชุมชนก่อนประจำการ รุ่นที่ 60. กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน, 2537. อัดสำเนา.

_____. เอกสารแนะนำโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน, 2535.

_____. ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับจากการเข้ารับการอบรมด้านอาชีพในศูนย์สารภี ในปี 2534-2535. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม, 2536. อัดสำเนา.

_____. “เอกสารประกอบการฝึกอบรมพัฒนากร หลักสูตรการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,” ชุดฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม, 2538. อัดสำเนา.

_____. แนวทางการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเจ้าหน้าที่โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระยะที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2540. อัดสำเนา.

_____. การประเมินผลช่วงกลาง : โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กองฝึกอบรม, 2535.

การพัฒนาชุมชน, กรม. แผนอัตรากำลัง 3 ปี ระยะที่ 3 ปีงบประมาณ 2538-2540. กรุงเทพฯ :

ฝ่ายอัตรากำลังและระบบงาน กองการเจ้าหน้าที่ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2537.

_____. สื่อในงานส่งเสริมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมและเผยแพร่กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2539. อัดสำเนา.

_____. ความต้องการด้านการนิเทศงานพัฒนาชุมชน ในทัศนะของพัฒนากร และนักวิชาการพัฒนาชุมชน. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2539.

_____. รูปแบบ บทบาท และวิธีการทำงานของพัฒนากรในอนาคต. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2541.

_____. รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2541.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กองวิชาการและแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2542.

_____. สรุปรายงานการวิจัยบทบาท และวิธีการทำงานของพัฒนากร. กรุงเทพฯ : คณะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการนำร่อง กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2541.

กาญจนา เกียรติประวัติ. วิธีการสอนทั่วไปและทักษะการสอน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2524.

กมล การกุศล. ทักษะและความรู้ภาษาไทย. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์, 2529.

กมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ. แนวคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแนวทางในการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาสำหรับสายงานด้านมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท คอมแพคพริ้นท์ จำกัด, 2539.

กอบแก้ว สุวรรณากูร. การศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทของพัฒนากรที่มีวุฒิปริญญาและพัฒนากรที่ไม่มีวุฒิปริญญา. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.

จินดา งามสุทธิ และอัมพร สุขเกษม. การพูด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จินตทัศน์การพิมพ์, 2516.

จิรพรรณ กาญจนจิตรา. คุณลักษณะและพฤติกรรมการทำงานของพัฒนากรในภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ : เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่ชนะการประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับ
จังหวัดและหมู่บ้านอื่นๆ ในโครงการพัฒนาของกรมการพัฒนาชุมชน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
อัคราณา.

จรรยา มะลาดวง. การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพสตรีในชนบทกรณีศึกษาในจังหวัด
ร้อยเอ็ด. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2532. อัคราณา.

ชม ภูมิภาค. เทคโนโลยีทางการสอนและการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประสานมิตร,
2534.

เชียรศรี วิวัชรศิริ. การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน เทคโนโลยีทางการศึกษา.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2535.

เดือนเต็ม คำสิงห์. การศึกษาความต้องการด้านการฝึกอบรมของพัฒนากรในจังหวัด
นครราชสีมา. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531.
อัคราณา.

ดำรง มัชฌมนันท์. “อุปกรณ์การฝึกอบรม,” วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ : ฉบับพิเศษ 2509.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2509.

ธานี แดงเข้ม. การพัฒนาชุดฝึกอบรมเรื่องการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ. ปรินิพนธ์
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัคราณา.

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ และคณะ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : บทพิชการพิมพ์, 2534.

ทองคูณ หงส์พันธุ์. การวิจัยเพื่อจัดรูปแบบยุทธวิธีการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสาน
มิตร, 2522. อัคราณา.

ทองอยู่ แก้วไทรชะ. “เทคนิคการวิเคราะห์ผู้ฟัง,” เอกสารอ่านประกอบสำหรับวิทยากร

(กลุ่มชุมชน). กรุงเทพฯ : สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2530.

ถนัด ม่วงมณี. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในงานการศึกษาในระบบโรงเรียน ใน

ท้องที่อำเภอค้อยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531. อัดสำเนา.

ทิตยา สุวรรณะชญ. พัฒนากร : ความคาดหวังของพัฒนากร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง,

2510.

น้อย สิริโชติ. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. “พัฒนากรกับสถานการณ์ปัจจุบัน,” วารสารกรมการพัฒนาชุมชน ปีที่ 34.

ฉบับที่ 4. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2538.

บุญเลิศ ไพรินทร์. เครื่องมือสอดแทรกการพัฒนาองค์การระดมบุคคลระหว่างบุคคลในการ

พัฒนาองค์การหน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531.

บุญศรี แก้วคำศรี และคณะ. การฝึกอบรมในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม

กรมการพัฒนาชุมชน, 2534. อัดสำเนา.

ประชา อภิบาล. ศิลปการพูดที่ชนะใจคน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2531.

ปรีดี โชติช่วง และคณะ. การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : บริษัท

การพิมพ์, 2536.

เป็รื่อง กุมุท. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.

ปัญญา ปุยเป็ย. การศึกษานุคลิกประชาธิปไตยของอาจารย์วิทยาลัยครู. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518. อัดสำเนา.

พรเพ็ญ อินทร์แก้ว. บทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครที่มีต่อการศึกษา

นอกระบบโรงเรียน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-

วิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.

พนัส หันนาคินทร์. การบริหารบุคลากรในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2526.

พัฒน์ สุจ้านงค์. หลักการฝึกอบรมแผนใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์, 2529.

พิรพงศ์ ทิพนาค. “การติดต่อสื่อสาร,” เอกสารประกอบการฝึกอบรมวิทยากรการฝึกอบรม.

กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน, 2537. อัดสำเนา.

_____. “เทคนิคการฝึกอบรม,” เอกสารประกอบการฝึกอบรมวิทยากรการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ :

กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน, 2537. อัดสำเนา.

_____. “วิทยากรการฝึกอบรม,” เอกสารประกอบการฝึกอบรมวิทยากรการฝึกอบรม.

กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2537. อัดสำเนา.

ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง. ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ในการ

พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษาในเขตพื้นที่ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการ

พัฒนาชุมชนเขตที่ 2. ชลบุรี : ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 2 กรมการ

พัฒนาชุมชน, 2541. อัดสำเนา.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. การบริหารสื่อเทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช,

2524.

ไมตรี ทองประวัติ. การบริหารการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยศรีปทุม, 2529.

รักพันธุ์ ทุมแสน. การปฏิบัติงานตามบทบาทที่ปรึกษาศูนย์เยาวชนตำบล ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

เกษ. ศรีสะเกษ : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ กรมการพัฒนาชุมชน, 2541.

อัดสำเนา.

เริงลักษณ์ โรจนพันธ์. เทคนิคการฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2529.

ลักขณา สรวิวัฒน์. เอกสารประกอบการสอนจิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :

ศึกษาพร, 2531.

- วรรณารัตน์มัท. การศึกษากระบวนการฝึกอบรมพัฒนากร : ศึกษาเฉพาะกรณีการฝึกอบรม
หลักสูตรการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้การสนับสนุนจากมูลนิธิฟอร์ดแห่งประเทศไทย
ไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535. อัดสำเนา.
- วาสนา สิงห์โกวินท์. เทคนิคการพัฒนาบุคคล. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐ
ศาสตร์และบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2518.
- วิกร คันทวุฒโท. “วิทยาการการฝึกอบรม,” เอกสารประกอบการฝึกอบรมวิทยาการการฝึกอบรม.
 กรุงเทพฯ : กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2537.
- _____. องค์ประกอบที่ทำให้อาจารย์มหาวิทยาลัยไม่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาต่อเนื่อง.
 กรุงเทพฯ : ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2534.
- วิชาการ, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา: วิทยุศึกษา วิทยุโรงเรียน วิทยุโทรทัศน์.
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ, 2521.
- วิไลวรรณ ไก่แก้วพริ้ง. การศึกษาประสิทธิภาพกระบวนการฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบทสำหรับเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน.
 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538. อัดสำเนา.
- วิเชียร เกตุสิงห์. สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาแห่งชาติ, 2521. อัดสำเนา.
- ศิริโสภาคย์ นูรพาเดช. จิตวิทยาธุรกิจ. กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ศรีปริญญา รูปกระจ่าง. ความต้องการการศึกษาด้านเทคนิคการสื่อสารของพัฒนากร.
 กรุงเทพฯ : กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน, 2539.
- สงวน ศรีสุข. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามในเขตการ
ศึกษา 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี, 2532. อัดสำเนา.
- สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทศึกษาพร จำกัด, 2527.

- สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. รายงานการประเมินผลโครงการจัดตั้งสถาบันพัฒนาผู้บริหาร
การศึกษาระยะสิ้นสุดโครงการ. นครปฐม : สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, 2529.
- สมบูรณ์ ศาสดาชีวิน. จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, 2526.
- สมชาย ธีธฤณกุล. เอกสารประกอบการสอน จิตวิทยาการศึกษา. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรี
 นครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2527.
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- สภาวิจัยแห่งชาติ. ผู้นำในชนบทของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี,
 2514.
- สิทธิ พิณภูวคล และคณะ. การเขียนและการพูด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทำเนียบรัฐบาล, 2515.
- สุกิจ กลีบแก้ว. การศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและคาดหวังของพัฒนากรที่สัมพันธ์กับการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนในพื้นที่พัฒนาชุมชน เขต 3. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.
- สุภาวดี คำนธำรงกุล. รูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรฝ่ายพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข.
 ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
 2534. อัดสำเนา.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. จิตวิทยาการเรียนรู้ผู้ใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียน
 สโตร์, 2538.
- สุรัช สิกขาบัณจิต. การผลิตวัสดุเทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยี
 พระจอมเกล้าเหนือ, 2526.
- สุรพงศ์ พูลสุวรรณ. บทบาททางการศึกษาของครูใหญ่ต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชนบทยาก
ชนของเขตการศึกษา 11. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนคริน
 ทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.
- เสาวณีย์ สิกขาบัณจิต. การเขียนสำหรับการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนัก
 พิมพ์ดวงกมลจำกัด, 2534.
- อารี พันธัมณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทเลิฟแอนด์ลิฟท์
 เพรสจำกัด, 2534.

อัญชลี มังตรีสรณ์. การบริหารงานฝึกอบรมของอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ในประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514. อัดสำเนา.

เอนกกุล กริแสง. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิณเณศ, 2520.

Cronbach, Lee Joseph. Essentials of Psychological Testing. 3rd ed. New York : Harper and Row, 1970.

Cross, K.P. and A.McCarton. Adult Learning: State Policies and Institutional Practices, Washington D.C., Association for the Study of Higher Education, 1989.

Goode, Erich. Sociology. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall Inc., 1984.

Ferguson, George A. Statistical Analysis in Psychological and Education. 5 th ed. Tokyo : McGraw - Hill Book Company, 1981.

Krejcic, Robert V. and Daryle M. Morgan. Education and Psychology Measurment. 3 : 607-610; Autumn, 1970.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

(สำเนา)

ที่ ทม. 1007/5469

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพมหานคร 10110

14 พฤศจิกายน 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์

เรียน พัฒนาการจังหวัด

บัณฑิตวิทยาลัยขอรับรองว่า นางสาวทิพพรรณ ไชยปัทม์ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมของ

รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ประธาน

ดร.พิตร ทองชั้น กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์คือ ขอนั่งสิทธิ์ราชการเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอความร่วมมือจากพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรมการพัฒนาชุมชน คอบแบบสอบถาม เพื่อเป็นข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

สุรวุฒิ ปัดไธสง

(ผศ.สุรวุฒิ ปัดไธสง)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

รายชื่อจังหวัดและอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 18 จังหวัดและอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ใช้ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดนครราชสีมา	1. อำเภอเมืองนครราชสีมา
จำนวน 32 อำเภอ	2. อำเภอขามทะเลสอ
	3. อำเภอจักราช
	4. อำเภอโชคชัย
	5. อำเภอหนองบุญนา
	6. อำเภอปักธงชัย
	7. อำเภอน้ำเขียว
	8. อำเภอห้วยแถลง
	9. อำเภอครบุรี
	10. อำเภอเสิงสาง
	11. อำเภอชุมพวง
	12. อำเภอขามสะแกแสง
	13. อำเภอโนนไทย
	14. อำเภอโนนสูง
	15. กิ่งอำเภอเมืองยาง
	16. อำเภอด่านขุนทด
	17. อำเภอสีคิ้ว
	18. อำเภอสูงเนิน
	19. อำเภอปากช่อง
	20. กิ่งอำเภอเทพารักษ์
	21. อำเภอประทาย

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดนครราชสีมา (ต่อ)	22. อำเภอโนนแดง 23. อำเภอบัวใหญ่ 24. อำเภอแก้งสนามนาง 25. อำเภอกง 26. อำเภอบ้านเหลื่อม 27. อำเภอพิมาย 28. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ 29. กิ่งอำเภอพระทองคำ 30. กิ่งอำเภอลำทะเมนชัย 31. กิ่งอำเภอสีดา 32. กิ่งอำเภอบัวลาย
จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 21 อำเภอ	1. อำเภอเมืองบุรีรัมย์ 2. อำเภอห้วยราช 3. อำเภอกระสัง 4. อำเภอนางรอง 5. อำเภอโนนสุวรรณ 6. อำเภอหนองกี่ 7. อำเภอชำนิ 8. อำเภอประโคนชัย 9. อำเภอพลับพลาชัย 10. อำเภอละหานทราย 11. อำเภอปะคำ 12. อำเภอลำปลายมาศ 13. อำเภอหนองหงส์

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดบุรีรัมย์ (ต่อ)	14. อำเภอบ้านกรวด 15. กิ่งอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ 16. อำเภอนาโพธิ์ 17. อำเภอคูเมือง 18. อำเภอสตึก 19. อำเภอโนนดินแดง 20. อำเภอบ้านด่าน 21. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 7 อำเภอ	1. อำเภอเมืองมุกดาหาร 2. อำเภอห้วยใหญ่ 3. อำเภอดงหลวง 4. อำเภอนิคมน้ำอภัย 5. อำเภอคำชะอี 6. อำเภอหนองสูง 7. อำเภอดอนตาล
จังหวัดยโสธร จำนวน 9 อำเภอ	1. อำเภอเมืองยโสธร 2. อำเภอทรายมูล 3. อำเภอคำเขื่อนแก้ว 4. อำเภอเลิงนกทา 5. อำเภอไทยเจริญ 6. อำเภอกุดชุม 7. อำเภอมหาชนะชัย 8. อำเภอค้อวัง 9. อำเภอป่าติ้ว

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 19 อำเภอ	1. อำเภอเมืองร้อยเอ็ด 2. อำเภอศรีสมเด็จ 3. อำเภอจังหาร 4. อำเภอธวัชบุรี 5. อำเภอสุวรรณภูมิ 6. อำเภอโพนทราย 7. อำเภอเมืองสรวง 8. อำเภออาจสามารถ 9. อำเภอเสลภูมิ 10. อำเภอโพนทอง 11. อำเภอเมยวดี 12. อำเภอโพธิ์ชัย 13. อำเภอพนมไพร 14. กิ่งอำเภอหนองฮี 15. อำเภอเกษตรวิสัย 16. อำเภอปทุมรัตน์ 17. อำเภอหนองพอก 18. อำเภอจตุรพักตรพิมาย 19. กิ่งอำเภอเชียงขวัญ
จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 21 อำเภอ	1. อำเภอเมืองศรีสะเกษ 2. อำเภอวังหิน 3. อำเภออุทุมพรพิสัย 4. อำเภอเมืองจันทร์ 5. อำเภอเบิ่งบูรพ์

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดศรีสะเกษ (ต่อ)	6. อำเภอห้วยทับทัน 7. อำเภوخันธุ์ 8. อำเภอภูสิงห์ 9. อำเภอกันทรารมย์ 10. อำเภอโนนคูณ 11. อำเภอน้ำเกลี้ยง 12. อำเภอกันทรลักษณ์ 13. อำเภอศรีรัตนะ 14. อำเภอขุนหาญ 15. อำเภอปรางค์กู่ 16. อำเภอขามเฒ่า 17. อำเภอไพรบึง 18. อำเภอราษีไศล 19. อำเภอเบญจลักษ์ 20. กิ่งอำเภอพยุห์ 21. กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ
จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 16 อำเภอ	1. อำเภอเมืองสุรินทร์ 2. อำเภอปราสาท 3. กิ่งอำเภอพนมดงรัก 4. อำเภอกาบเชิง 5. อำเภอสังขะ 6. อำเภอบัวเชด 7. อำเภอลำดวน 8. อำเภอศรีขรภูมิ

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดสุรินทร์ (ต่อ)	9. อำเภอท่าตูม 10. อำเภอรัตนบุรี 11. อำเภอสนม 12. อำเภอสำโรงทาบ 13. อำเภอชุมพลบุรี 14. อำเภอจอมพระ 15. อำเภอศรีณรงค์ 16. อำเภอเขวาสินรินทร์
จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 25 อำเภอ	1. อำเภอเมืองอุบลราชธานี 2. อำเภอนมดแดง 3. อำเภวารินชำราบ 4. อำเภอสำโรง 5. อำเภอม่วงสามสิบ 6. กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ 7. อำเภอเดชอุดม 8. อำเภอศรีอุดม 9. อำเภอน้ำยืน 10. อำเภอนาจะหลวย 11. อำเภอตระการพืชผล 12. อำเภอกุศขำป๋วย 13. กิ่งอำเภอนาเยีย 14. อำเภอศรีเมืองใหม่ 15. อำเภอโขงเจียม 16. อำเภอบุญหาริก

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)	17. อำเภอพิบูลมังสาหาร 18. อำเภอสรินธร 19. กิ่งอำเภอนาตาล 20. กิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก 21. อำเภอโพธิ์ไทร 22. อำเภอนาตาล 23. อำเภอโขงเจียม 24. อำเภอเขมราฐ 25. กิ่งอำเภอน้ำขุ่น
จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 7 อำเภอ	1. อำเภอเมืองอำนาจเจริญ 2. อำเภอชานุมาน 3. อำเภอปทุมราชวงศา 4. อำเภอพนา 5. อำเภอเสนางคนิคม 6. อำเภอหัวตะพาน 7. อำเภอลืออำนาจ
จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 17 อำเภอ	1. อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ 2. อำเภอนามน 3. อำเภอยางตลาด 4. อำเภอห้วยเม็ก 5. อำเภอกุฉินารายณ์ 6. อำเภอห้วยผึ้ง 7. อำเภอสหัสขันธ์ 8. อำเภอคำม่วง

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดกาฬสินธุ์ (ต่อ)	9. อำเภอกมลาไสย 10. อำเภอร่องคำ 11. อำเภอสมเด็จ 12. อำเภอท่าคันโท 13. อำเภอหนองกุงศรี 14. อำเภอเขาวง 15. กิ่งอำเภอสามชัย 16. กิ่งอำเภอนาคู 17. กิ่งอำเภอดอนจาน
จังหวัดขอนแก่น จำนวน 25 อำเภอ	1. อำเภอเมืองขอนแก่น 2. อำเภอพระยืน 3. อำเภอบ้านฝาง 4. อำเภอน้ำพอง 5. อำเภอเขาสมบวง 6. อำเภออุบลรัตน์ 7. อำเภอชุมแพ 8. อำเภอภูผาม่าน 9. อำเภอสหัสขันธ์ 10. อำเภอภูเวียง 11. กิ่งอำเภอหนองนาคำ 12. อำเภอมีชัย 13. กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ชัย 14. อำเภอหนองเรือ 15. อำเภอกระนวน

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)	16. กิ่งอำเภอชำสูง 17. อำเภอพล 18. อำเภอแวงใหญ่ 19. อำเภอหนองสองห้อง 20. อำเภอบ้านไผ่ 21. กิ่งอำเภอบ้านแฮด 22. อำเภอเปือยน้อย 23. อำเภอแวงน้อย 24. อำเภอชนบท 25. กิ่งอำเภอโนนศิลา
จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 15 อำเภอ	1. อำเภอเมืองชัยภูมิ 2. อำเภอจัตุรัส 3. กิ่งอำเภอเนินสง่า 4. อำเภอหนองบัวระเหว 5. อำเภอบำเหน็จณรงค์ 6. อำเภอเทพสถิต 7. อำเภอแก้งคร้อ 8. อำเภอกอนสวรรค์ 9. อำเภอบ้านเขว้า 10. อำเภอภูเขียว 11. อำเภอเกษตรสมบูรณ์ 12. อำเภอบ้านแท่น 13. อำเภอกอนสาร 14. อำเภอหนองบัวแดง

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)	15. อำเภอภักดีชุมพล
จังหวัดนครพนม	1. อำเภอเมืองนครพนม
จำนวน 12 อำเภอ	2. อำเภอธาตุพนม
	3. อำเภอนาแก
	4. อำเภอท่าอุเทน
	5. อำเภอโพนสวรรค์
	6. อำเภอศรีสงคราม
	7. อำเภอนาหว้า
จังหวัดสกลนคร	1. อำเภอเมืองสกลนคร
จำนวน 18 อำเภอ	2. อำเภอโพนนาแก้ว
	3. อำเภอโคกศรีสุพรรณ
	4. กิ่งอำเภอภูพาน
	5. อำเภอเต่างอย
	6. อำเภอวานรนิวาส
	7. อำเภอคำตากล้า
	8. อำเภอบ้านม่วง
	9. อำเภอสว่างแดนดิน
	10. อำเภอเจริญศิลป์
	11. อำเภอส่องดาว
	12. อำเภอพรรณานิคม
	13. อำเภออากาศอำนวย
	14. อำเภวาริชภูมิ
	15. อำเภอนิคมน้ำอุ่น
	16. อำเภอกุสุมาลย์

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดสกลนคร (ต่อ)	17. อำเภอกุศบาก 18. อำเภอพังโคน
จังหวัดเลย จำนวน 13 อำเภอ	1. อำเภอเมืองเลย 2. อำเภอนาด้วง 3. อำเภอภูกระดึง 4. อำเภอผาขาว 5. อำเภอวังสะพุง 6. อำเภอภูหลวง 7. อำเภอเชียงคาน 8. กิ่งอำเภอเอราวัณ 9. อำเภอด่านซ้าย 10. อำเภอนาแห้ว 11. อำเภอท่าลี่ 12. อำเภอปากชม 13. อำเภอภูเรือ
จังหวัดหนองคาย จำนวน 16 อำเภอ	1. อำเภอหนองคาย 2. อำเภอโพนพิสัย 3. อำเภอปากคาด 4. อำเภอโซ่พิสัย 5. อำเภอบึงกาฬ 6. อำเภอนุ่งคล้า 7. อำเภอศรีวิไล 8. อำเภอพรเจริญ 9. อำเภอเซกา

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดหนองคาย (ต่อ)	10. อำเภอบึงโขงหลง 11. อำเภอน้ำโสม 12. อำเภอศรีเชียงใหม่ 13. อำเภอสังคม 14. กิ่งอำเภอสระใคร 15. กิ่งอำเภอรันทนวาปี 16. กิ่งอำเภอเฝ้าไร่
จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 6 อำเภอ	1. อำเภอเมืองหนองบัวลำภู 2. อำเภอนาวัง 3. อำเภอนากลาง 4. อำเภอโนนสัง 5. อำเภอศรีบุญเรือง 6. อำเภอสุวรรณคูหา
จังหวัดอุดรธานี จำนวน 19 อำเภอ	1. อำเภอเมืองอุดรธานี 2. อำเภอกุดจับ 3. อำเภอหนองหาน 4. กิ่งอำเภอพิบูลย์รักษ์ 5. อำเภอทุ่งฝน 6. อำเภอไชยวาน 7. อำเภอบ้านผือ 8. อำเภอน้ำโสม 9. อำเภอนาูง 10. อำเภอบ้านดุง 11. อำเภอเพ็ญ

ตาราง 18 (ต่อ)

จังหวัด	อำเภอ
จังหวัดอุดรธานี (ต่อ)	12. อำเภอสร้างคอม
	13. อำเภอกุมภวาปี
	14. อำเภอหนองแสง
	15. อำเภอโนนสะอาด
	16. อำเภอศรีธาตุ
	17. อำเภอวังสามหมอ
	18. กิ่งอำเภอภูแก้ว
	19. อำเภอหนองวัวซอ

ภาคผนวก ข.

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว
- ตอนที่ 2 แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ
- ตอนที่ 3 แบบสอบถามข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้และข้อเสนอแนะ จำนวน 2 ข้อ

แบบสอบถามดังกล่าว จะถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนางสาวทิพพรรณ ไชยปัทม์ เอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยอยู่ในความควบคุมของ

รศ.ดร.สุนทร โคตรบรรเทา ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์

ผศ.ดร.พิตร ทองจันทร์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัญหา 2 ด้าน คือ

1. ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
2. ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้

สำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 จังหวัด จำนวน 1,947 คน โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรอำเภอละ 1 คน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างจึงมีจำนวนรวม 309 คน ตามจำนวนอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมี 309 อำเภอ ในการส่งแบบสอบถาม ผู้วิจัยส่งผ่านมายังพัฒนากรจังหวัด ซึ่งจะเป็นผู้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างอีกทอดหนึ่ง

ผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถามให้ตรงตามความเป็นจริงกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ของท่าน และกรุณาส่งแบบสอบถามที่กรอกสมบูรณ์แล้วกลับคืนผู้วิจัยตามที่อยู่ที่แนบมาพร้อมสแตมป์ ภายในวันที่ 30 เมษายน 2541 จักขอบพระคุณมาก

ทิพพรรณ ไชยปัทม์

(นางสาวทิพพรรณ ไชยปัทม์)

นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล กองฝึกอบรม

แบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดขีดเครื่องหมาย / ลงใน () ให้ตรงตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนตัว

1.1 อายุ ได้แก่

- () อายุ น้อยกว่า 30 ปี
- () อายุ 30 ปีขึ้นไป

1.2 ระดับการศึกษา ได้แก่

- () ต่ำกว่าปริญญาตรี
- () ปริญญาตรีขึ้นไป

1.3 ประสบการณ์ในการทำงาน ได้แก่

- () ต่ำกว่า 1 ปี
- () 1 ปีขึ้นไป

1.4 ระดับตำแหน่งทางราชการ ได้แก่

- () ต่ำกว่าระดับ 4
- () ระดับ 4 ขึ้นไป

ตอน 2 แบบสอบถามประเมินค่า 5 ระดับ แต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้

ปัญหามากที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ	5
ปัญหามาก	มีค่าคะแนนเท่ากับ	4
ปัญหาปานกลาง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3
ปัญหาน้อย	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2
ปัญหาน้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 1. ไม่รู้จักวิธีการทำความคุ้นเคยกับประชาชน 2. ไม่รู้จักวิธีการทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับ 3. ไม่รู้จักวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนแสดงความต้องการ 4. ไม่เห็นความสำคัญของการอำนวยความสะดวก 5. ไม่รู้ว่าผู้ถ่ายทอดความรู้มีบทบาทด้านการอำนวยความสะดวก 6. ไม่รู้จักวิธีการทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึก 7. ขาดการวิเคราะห์ความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชน 8. ไม่มีความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการถ่ายทอดความรู้ 9. ขาดความรู้ด้านการใช้รางวัลเพื่อจูงใจ 10. ขาดความรู้ด้านการลงโทษเพื่อจูงใจ 11. ไม่มีความรู้ด้านการเสริมแรง 12. ไม่มีความรู้สำหรับสร้างบรรยากาศอันเหมาะสม 13. ไม่มีวิธีการสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม 14. ไม่รู้จักวิธีการทำให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการถ่ายทอดความรู้					

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
15. ไม่รู้จักนำความสามารถเฉพาะตัวของประชาชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ 16. ไม่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหา 17. ไม่สามารถทำให้ประชาชนมั่นใจในความเห็นของตน 18. ขาดวิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น 19. ไม่สามารถแทรกเนื้อหาความรู้ขณะพูดคุยปกติ 20. ไม่มีความรู้ในการประเมินผลการเรียนรู้					
ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ 1. ขาดความรู้ด้านวิธีการจัดกลุ่มที่เหมาะสมกับการถ่ายทอดความรู้ 2. ไม่รู้จักเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เหมาะสม 3. ไม่มีวิธีการเชื่อมเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ เข้าด้วยกัน 4. ขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี-ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ 5. ขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 6. ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้สู่การนำไปใช้					

ปัญหาการถ่ายทอดความรู้	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
7. ไม่สามารถนำความรู้เดิมมาสนับสนุนการเรียนรู้ครั้งใหม่					
8. ไม่รู้ว่าการพบปะพูดคุยตามปกติก็สามารถถ่ายทอดความรู้ได้					
9. ขาดวิธีการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมถ่ายทอดความรู้					
10. ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องจากง่ายไปหายาก					
11. ไม่รู้จักนำเกมมาสนับสนุนบรรยากาศทางวิชาการ					
12. ขาดวิธีการสร้างเสริมความเข้าใจมากไปกว่าการท่องจำเนื้อหา					
13. ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนฝึกฝนจนเกิดทักษะ					
14. ขาดความสามารถในการพูดถ่ายทอดความรู้					
15. ขาดความสามารถในการฟังเพื่อถ่ายทอดความรู้					
16. ขาดความสามารถในการอ่านเพื่อถ่ายทอดความรู้					
17. ขาดความสามารถในการเขียนเพื่อถ่ายทอดความรู้					
18. ขาดความสามารถในการใช้คำถามเพื่อถ่ายทอดความรู้					
19. ขาดความสามารถในการสรุปเนื้อหาความรู้					
20. ไม่มีความรู้ในหลักการใช้สื่อการสอน					

ตอน 3 แบบสอบถามปลายเปิด

ถ้าท่านมีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหา การถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของพัฒนากร สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน โปรดเขียนลงในที่ว่างข้างล่างต่อไปนี้

ปัญหาด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

1. ปัญหา.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

ปัญหาด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้

1. ปัญหา.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวทิพพรรณ ไชยปลัมภ์
วัน/เดือน/ปีเกิด	1 ตุลาคม 2506
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	112/196 ถนนเอกชัย ซอย 25 แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักพัฒนาทรัพยากรบุคคล 5 กองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2523	ประกาศนียบัตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเบญจมราชาลัย
พ.ศ.2527	ปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกศิลปศึกษา วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ
พ.ศ.2542	ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนของพัฒนากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กรมการพัฒนาชุมชน

บทคัดย่อ
ของ
ทิพพรรณ ไชยปลั่ง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
กุมภาพันธ์ 2543

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนของ พัฒนาการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พัฒนาการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 274 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน โดยจำแนกตามตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ คำร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. พัฒนาการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบดังนี้

1.1 ด้านความรู้ ความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ พบว่า พัฒนาการมีปัญหาในระดับปานกลาง โดยมีปัญหามากที่สุดในข้อปัญหาไม่สามารถวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาความรู้

1.2 ด้านความรู้ในวิธีการถ่ายทอดความรู้ พบว่า พัฒนาการมีปัญหาในระดับปานกลาง โดยมีปัญหามากที่สุดในข้อปัญหา โดยมีปัญหามากที่สุดในข้อปัญหาขาดความรู้เกี่ยวกับข้อดี-ข้อด้อยของเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ประเภทต่าง ๆ

2. พัฒนาการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับตำแหน่งทางราชการต่างกัน มีปัญหาการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 เป็นไปตามสมมติฐาน

3. พัฒนาการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาการถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และขาดสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย โดยพัฒนาการได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่สำคัญคือ ควรจัดโครงการฝึกอบรมพัฒนาการในด้านความรู้ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่อง และควรจัดฝึกอบรมทั้งทฤษฎีและวิธีการถ่ายทอดความรู้

A STUDY ON PROBLEMS KNOWLEDGE TRANSFERING TO COMMUNITY
PEOPLE BY THE COMMUNITY DEVELOPMENT WORKERS
IN THE NORTHEAST

AN ABSTRACT
BY
TIPPUN CHAIYOUPTHAMP

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master of
Education degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University
February 2000

The purposes of this research were to study the problems in knowledge transferring to community people by community development workers in the Northeast in two aspects: problems in knowledge and understanding of adult learning and problems in knowledge transferring techniques.

The sample used in this study were 274 community development workers in the Northeast which were identified by using the stratified random sampling technique, based on the Krejcie and Morgan's table. The variables used for stratification of the sample were age, education level, working experience, and working position. The data collecting instrument for this study was the 5-point-rating-scale questionnaire and statistics used for data analysis were percentage, means, standard deviation, and t-test.

The main finding of this study were as follows:-

1. The community development workers in the Northeast had problems in knowledge transferring to community people as a whole at a moderate level and the finding of individual aspects came out as follows:

- 1.1 The problem in knowledge and understanding of adult learning was at a moderate level but high in the problem of inability in analyzing the content appropriateness.

- 1.2 The problem in knowledge transferring techniques was at a moderate level but high in the problem of lacking knowledge of the strength and weakness of various methods.

2. The problem in knowledge transferring of community development workers with different ages, educational levels, working experiences and working positions as a whole, and in each aspect was significantly different at the .01 level.

3. In terms of additional problems in knowledge transferring, the community development workers stated that lacking of knowledge and understanding in adult learning principles and theories and lacking of modern media and instrument were the main problems. However, they had offered some significant resolutions, such as providing a training project on knowledge concerning adult learning for the community development workers continuously, and training on theory and knowledge transferring techniques.